

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ VE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**POTANSİYELİ VE JEOPOLİTİK ÖNEMİ
AÇISINDAN GOLAN TEPELERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VOLKAN ÇETİNTAŞ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Emin SÖNMEZ

GAZİANTEP

ŞUBAT 2022

ÖZET

POATNSİYELİ VE JEOPOLİTİK ÖNEMİ AÇISINDAN GOLAN TEPELERİ

ÇETİNTAŞ Volkan

Yüksek Lisans Tezi

Güvenlik stratejileri ve Yönetimi Anabilim Dalı

Prof. Dr. Mehmet Emin SÖNMEZ

Şubat, 2022, 89 Sayfa

Yahudilerin Kenan ili yani Suriye'nin kıyı kesimleri ile Mısır, Lübnan, Ürdün ve Filistin topraklarını kapsayan bu coğrafyaya ilk gelişleri M.Ö. 2. bin yıl içerisinde olduğu tahmin edilmektedir. Lakin Roma döneminden sonra Yahudilerin bölgeye toplu olarak gelişi 19. yüzyıla denk gelmektedir. Bu toprakların Yahudiler açısından kendilerine vaat edilmiş olarak görülmesi bölgeye kutsal bir bakış açısı kazandırmıştır. Siyasal Siyonizm'inde etkilerinin görülmeye başlandığı bu dönemlerde, Yahudilerin bu topraklara göç etmesi bölgede hâkim güç olan Arap devletler ile Yahudiler arasında bir dizi sorunu da beraberinde getirmiştir. 2 Kasım 1917 de yayınlanan Balfour Deklarasyonu ile devam eden bu süreç 1948 yılında İsrail devletinin ilan edilmesiyle çok daha şiddetli bir hal alan bu sorunlar gün be gün artarak devam etmiştir. Bölgedeki güvenlik kaygılarından ötürü saldırgan bir dış politika izleyen İsrail ile Arap devletleri arasında birçok savaş yaşanmıştır. 1967 yılındaki İsrail-Arap savaş sonucunda İsrail, Suriye'nin toprakları içerisinde bulunan ve hem jeostratejik hem de jeopolitik açıdan çok önemli bir konumda olan Golan Tepelerini işgal etmiştir. Bu işgal 1982 yılında İsrail'in bölgeyi ilhak ettiğini açıklaması ile önemli bir sorun haline gelmiş ve bu sorun günümüzde de devam etmektedir. Gerek yer altı ve yer üstü zenginlikleri ve gerekse de bölgeye hâkim olan konumu Golan Tepelerini oldukça önemli hale getirmekte ve bu nedenle Golan Tepeleri İsrail için vaz geçilemez bir alan olmaktadır. Bu özelliklerinden hareketle çalışmada Golan Tepelerinin mevcut potansiyeli ile Jeopolitik ve Jeostratejik özellikleri ele alınmış ve İsrail ile bölge ülkeleri açısından taşıdıkları önem tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: İsrail, Siyonizm, Golan Tepeleri, İlhak ve işgal

ABSTRACT**THE POTENTIAL AND GEOPOLITICS IMPORTANCE OF GOLAN HEIGHTS**

ÇETİNTAŞ Volkan

Master Thesis

Security Strategies and Management Department

Prof. PhD. Mehmet Emin SÖNMEZ

February, 2022, 89 Pages

It is estimated that the first arrival of the Jews to this geography, which includes the province of Canaan, that is, the coastal parts of Syria and the lands of Egypt, Lebanon, Jordan and Palestine, was in the 2nd millennium BC. However, the mass arrival of Jews in the region after the Roman period coincided with the 19th century. Seeing these lands as promised to them by the Jews gave the region a sacred perspective. In these periods, when the effects of Political Zionism began to be seen, the immigration of Jews to these lands brought about a series of problems between the Arab states and the Jews. Arab states were the dominant power in the region. This process, which continued with the Balfour Declaration published on November 2, 1917, became much more severe with the declaration of the state of Israel in 1948, and these problems continued to increase day by day. There have been many wars between Israel and Arab states, which follow an aggressive foreign policy due to security concerns in the region. As a result of the Israeli-Arab war in 1967, Israel occupied the Golan Heights, which is located within the territory of Syria and is in a very important position both geostrategically and geopolitically. This occupation became an important problem with the declaration of Israel's annexation of the region in 1982 and this problem still continues today. Both its underground and aboveground riches and its dominating position in the region make the Golan Heights very important, and therefore the Golan Heights are an indispensable area for Israel. Based on these features, the current potential of the Golan Heights and their geopolitical and geostrategic features were addressed in this study and the importance they have for Israel and the countries of the region was discussed.

Keywords: Israel, Zionism, Golan Heights, annexation and occupation

ÖNSÖZ

Ortadoğu’da ki kırılğan yapı tarihsel olaylar kadar dinsel fanatizmin de etkili olduğu birçok olaydan etkilenmiştir. Her ne kadar meydana gelen hadiselerin hem hemen hepsi farklı nedenlerden kaynaklanmış olsa da sonuç olarak batılı devletlerin arabuluculuk etmesi ya da dolaylı yollardan müdahil olmaları ile son bulmuştur. Arap-İsrail çatışmaları sonucunda şekillenen bu coğrafya her zaman sağlamış olduğu yer altı zenginlikleri münasebetiyle batılı devletlerin gözünde önemini hep korumuştur. Çalışmada Arap-İsrail uyuşmazlığının getirmiş olduğu sonuçlar neticesinde Suriye’nin toprağı olan Golan Tepelerinin işgali üzerinde durulmuştur. Bu işgalin bölgesel ve ulusal etkileri değerlendirilerek Golan Tepelerinin gelecekteki statüsü tartışılmıştır.

Yapmış olduğum bu çalışmanın her safhasında katkısı olan herkese teşekkürü borç bilirim. Özellikle Yüksek Lisans eğitimim boyunca gerek derler esnasında vermiş olduğu bilgilerden gerekse yapmış olduğumuz söyleşilerde dünya görüşünün aydınlanmasına çok büyük etki eden değerli danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Emin SÖNMEZ’ teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca vermiş oldukları derslerde katılımcılığı önemseyen bana arkadaşlık eden yol gösteren birbirinden değerli hocalarım Doç. Dr. Mehmet BİÇİCİ ve Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ’ye teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak da Yüksek Lisans yapmam konusunda beni teşvik eden her daim varlığını yanında hissettiğim kıymetli hocam Doç. Dr. Fettah KUZU’ya teşekkür ederim.

Volkan ÇETİNTAŞ

Şubat, 2022

İÇİNDEKİLER

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1
1. Problem(Sorunsal)	4
2. Önemi.....	4
3. Araştırmanın Amacı.....	5
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1. GOLAN TEPELERİ’NİN BEŞERİ VE FİZİKİ COĞRAFYASI.....	6
1.1. Genel Fiziki Coğrafyası	6
1.1.1. Topografya.....	6
1.1.2. Su Kaynakları.....	9
1.1.3. Tarım Alanları.....	11
1.2. Beşeri Coğrafyası.....	13
1.2.1. Nüfus Potansiyeli.....	13
1.2.2. Ekonomik Potansiyeli	14
1.2.3. Stratejik Konumu	15
1.2.4. Enerji Nakli ile Trans Arabia ve Kerkük- Hayfa Petrol Boru Hatları	16
1.2.4.1. Trans Arabia Boru Hattı.....	16
1.2.4.2. Kerkük-Hayfa Boru Hattı	18
1.2.5. Enerji Potansiyeli	19
1.2.5. Stratejik Önemi	21
İKİNCİ BÖLÜM	24
1. VAAT EDİLMİŞ TOPRAKLAR	24
1.1. Din, Kimlik, Ulus Devlet	24
1.1.1. Siyonizm ve Theodor Herzl	29
1.1.2. Theodor Herzl’in II. Abdülhamit’i Ziyareti.....	33
1.1.3. Yahudilerin Güvenli Yurt Arayışları	34

1.2. Ortadoğu’da Yahudi Yerleşimleri	35
1.2.1 Yahudi Göçleri	35
1.2.2. 1917 Balfour Deklarasyonu	41
1.3. İsrail Devletinin Kuruluşu 14 Mayıs 1948.....	43
1.3.1 Yahudilerin Ulus Devlet Olma Düşüncesi.....	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	45
3. Arap İsrail Savaşları ve Golan Tepelerinin Muhtemel Geleceği	45
3.1.Ortadoğu’da Tırmanan Gerginlik	45
3.1.1. 1948 Arap-İsrail Savaşı.....	45
3.1.2. 1956 Süveyş Krizi	46
3.1.3. 1967 Altı Gün Savaşları.....	48
3.1.4. 1973 Yom Kippor Savaşı	54
3.2. Golan Tepelerinin Mevcut Statüsü Ve Geleceği.....	56
3.2.1. Golan Tepelerinin Mevcut Statüsü.....	56
3.2.2. İsrail Devleti Ulusal Güvenlik Stratejisine Göre Golan Tepelerinin Geleceği	58
3.2.3. ABD Açısından Golan Tepelerinin Geleceği	60
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	64
KAYNAKÇA.....	68
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
VİTAE	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

GİRİŞ

Ulusal çıkarlar kavramı Orta Doğunun tanımlanmasında dinsel fanatizm ve rasyonel nedenler kadar tarihsel olaylardan beslenmekte ve dogmatik dış politika yaklaşımlarına sebep olmaktadır. Yahudi toplumu için İsrail devletinin bölgedeki var olma sebebi her şeyden önce Yahudiler için dinsel bir hak ve zorunluluktur. İsrail'in ulusal çıkarının temelini bu hak ve zorunluluk oluşturur. İsrail devletinin Müslüman topraklarında inşa edilmiş olması Arap devletlerin bakış açısından da İslam dinin yeşerdiği bu topraklara bir saldırdır. Arap devletlerinin bu bakış açısı ulusal çıkarını ve bölgenin siyasal durumunu şekillendirmektedir. Bölgede uygulanmak istenen barışa yönelik girişimler çoğu zaman böyle bir düşünce tarzından dolayı başarısızlığa uğramaktadır. Her an savaş olacak düşüncesi ile Orta Doğu'da ki tüm devletler askeri gücünü yükseltmeye ve kendilerine yönelik bir müdahaleye karşın askeri bir caydırıcılık oluşturma çabası içindedirler. Ortadoğu devletlerinin iç veya dış nedenlerden dolayı güçlerindeki dönemsel düşüşler ve yükselişler, dış politikada uygulanan stratejilere bağlı olarak kullanılan araçlarda sürekli farklılık göstermektedir (Athioğlu, 2009). Yahudi dini incelendiğinde dinin kaynağı olarak Hz. İbrahim soyundan gelenlere yani İbranilere kadar gittiği anlaşılmaktadır. Vahiy kaynaklı bir din olan Yahudilik tek Tanrı inanışını içerisinde barındıran ilk din olma özelliği gösterir. Hz. Musa'nın Yahudi kutsal kitabı olan Tevrat'ı Tanrıdan alması ile yaşam tarzlarını bu kurallar çerçevesinde düzenlenmiştir (Teker, 2019). Vaat edilmiş topraklar inancı Yahudi halkına Tevrat verildiğinden bu yana kendisini ayrıcalıklı olduğunu kendilerini seçilmiş bir kandan geldiği düşüncesin hâkim olduğu bir düşüncedir. Mısırdan göç ederek yerleşik bir hayata geçtikleri Hz. Davut ve Süleyman'ın inşa ettiği krallığın Yahudilere vaat edilmiş topraklar olduğu düşüncesine toplumun tamamı inanmış durumdadır. Bin yıllarca sürgün hayatı yaşamış olsalar da ülkelerine hep bir sadakat içinde yaşamışlardır (Muminov, 2013). 1800 lü yıllarda ortaya çıkan Siyonizm düşüncesi Yahudileri politik bir amaç doğrultusunda birleştirmekle kalmamış kutsal topraklar olarak gördükleri Kudüs'e geri dönme inancını da kuvvetlendirmiştir. Yahudiler üzerinde biran önce Filistin topraklarına yerleşip modern bir ulus haline gelme düşüncesini içerisinde barındıran Siyonizm kavramı politik bir hal ve Yahudiler için büyük bir inanç kaynağı olmuştur (Turgut, 2015). Çarlık Rusya Yahudi göçlerinin artmasına sebep olmuş en önemli devletlerin başında gelmektedir. Çarlık Rusya döneminde Yahudi olanlar sevilmez

kötü ve onur kırıcı bir muamele görmektedir. Çar II. Aleksander'ın 1881 senesinde öldürülmesinden sonra ülke içindeki Yahudi düşmanlığı her gecen gün daha da artmıştır. Yahudi olduğu anlaşılanlar saldırıya uğramakta ve çoğu zaman öldürülmekteydiler. Her gecen gün artarak devam eden bu işkencelere ve ölümlere dayanamayan Yahudiler 1881-1891 yıllarında ilk büyük göç dalgasını gerçekleştirmişlerdir. Bu dönemde yaklaşık olarak Filistin'e 5000 civarı Yahudi göç etmiştir. Bazı kaynaklara göre 1850 ile 1900 yılı arasında Filistin bölgesine 34.000 Yahudi göçü gerçekleşmiştir (Sultanzada, 2021). İsrail bir devlet olarak tarih sahnesinde yer alabilmesini sağlayan en önemli motivasyon dünyanın bir çok yerinde eziyet gören ve dışlana Yahudilerin kendilerini güvende hissedecekleri bir vatan bulma gayesidir. Yahudilerin bir ideoloji etrafında birleştiği görülmüştür. 1800'lü yılların sonlarına doğru Siyonizm olarak adlandırılan ve Filistin topraklarında bir Yahudi devleti kurmayı amaçlayan ideoloji, Yahudi halkının dini ve siyasi duyguları aracılığı ile Filistin'de kendilerine ait bir yaşam alanı elde etmeyi hedeflemiştir. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğine denk gelen bu süreç, dönem olarak bölge sınırları hakkında büyük tartışmaların olduğu bir döneme denk gelmiştir (Yıldırım, 2020). Golan Tepelerinin İsrail e ait olduğu söylemleri ilk kez 1919 senesinde Siyonist yapılanmalar tarafından Paris Barış Konferansına vermiş olunan notada dile getirilmektedir. Bu notada Golan Tepelerinin en gözde şehri olan Kuneytra'yı da kapsayacak şekilde bir Yahudi devleti planlaması yapıldığı anlaşılmaktadır (Rabil, 2003).

İsrail Devleti ilan edildikten sonra ki süreçte İsrailli yöneticiler "Büyük İsrail" söylemlerinden yola çıkarak yayılcı, saldırgan ve işgalci bir devlet politikası belirlemişlerdir. Bu politika İsrail Devleti'nin sınırlarını sürekli değişken hale getirmiştir. Ben Gurion'un "statükoyu devam ettirmek söz konusu değildir, dinamik, genişlemeye yönelik bir devlet meydana getirmek zorundayız" şeklindeki açıklaması İsrail'in saldırgan politikasının bir göstergesidir (Garaudy, 2011) (Muminov, 2013) Bu planlama yapıldığı dönemlerde Yahudi kutsal metinlerinde Golan Tepeleri ile ilgili bir atıf bulunmamaktadır. Golan Tepeleri kurulması planlanan Yahudi devletinin yaşaya bilmesi için gerekli olan su ve verimli tarım arazilerinin yanı sıra komşu Arap Devletlerine karşı sağladığı stratejik üstünlük bakımından ön plana çıkmaktadır (Yıldırım, 2020). Golan Tepelerinin jeostratejik ve jeopolitik konumu İsrail Devleti'nin bu bölgeyi neden bu kadar çok istediği ve ilhak ederek bu bölgeyi kendi toprağıymış gibi davranmasıyla yakinen, alakalıdır. Golan Tepeleri, Suriye'nin

başkenti Şam'a kuş ucumu altmış kilometreden daha yakın bir mesafede bulunmaktadır. Bu yakınlık, İsrail'in tepeleri elin bulundurması sayesinde Suriye üzerinde stratejik bir baskı kurmasını sağlamaktadır. İsrail'in Golan Tepelerinde sağlamış olduğu askeri güç sayesinde, yoğun bir istihbarat toplama faaliyeti gerçekleştirebilmektedir. İsrail bu tepelerde konuşlandırmış olduğu teknolojik aletler sayesinde Suriye de devam eden iç savaşa müdahil olmadan Hizbullah'ın faaliyetlerini en ince ayrıntısına kadar görüntülüye bilmektedir (Çiçekçi, 2019).

Yahudiler Filistin topraklarına göç politikalarında uyguladıkları gibi İsrail devletinin ilanından sonrada sürekli sınırlarını genişletme ihtiyacı hissetmiş ve bu yönde çabalamışlardır. Bölgede o dönemde hâkim güç olan Arap devletleri ise bu durum karşısında sessiz kalmamış Yahudi bir devleti bu topraklardan atmak için İsrail devletinin ilanından bir gün sonra yani 15 Mayıs 1948 de saldırıya geçmişlerdir. Ancak savaşın sonuçları İsrail'in lehine olmuştur. İsrail taksim planına göre Filistin topraklarının %56 sına sahipken savaş sonucunda bu oran %78 olmuştur. Bu denli toprak kazanımdan ziyade bu sonuç Yahudilerin kendilerine olan güvenini artırmış ve güvenlik politikalarında ne kadar doğru bir yol izlediklerini gözler önüne sermiştir. Bu politikanın devamı olarak İsrail devleti Araplar ile bir anlaşmaya yanaşmamış ve 1948 yılındaki savaşta elde edemedikleri %22 lik kısmını da elde etmişlerdir. İsrail elde ettiği topraklarda bir asimile süreci başlatmıştır. İlk iş olarak Filistin yerine İsrail akabinde ise “Filistinliler” yerine” İsraili Araplar” ifadesini kullanmaya başladılar. İsrail devleti bu topraklardaki Filistin izlerini sile bilmek için bölgede kullanılan birçok köy ve kasaba adlarını da Yahudi tarihindeki isimleriyle değiştirmeye devam etmiştir. Bunların dışında yaptıkları bir diğer çalışma ise “Terk edilmiş Bölgeler Kanunu” nu çıkarmak olmuştur. Bu kanun ile Yahudiler elde ettikleri veya Filistinlilerin terk etmek zorunda kaldıkları toprakları terk edilmiş olarak kabul etti ve kendi toprak bütünlüğüne dâhil etmiştir (Balpınar, 2013). Bu yaklaşım sayesinde göç yolu ile gelen Yahudiler için yeni yerleşim yerleri açılmış olmakla beraber bu alanlara yerleşenler açısından da motivasyon kaynağı olmuştur (Balpınar, 2013).

Potansiyeli ve jeopolitik önemi açısından Golan Tepeleri isimli çalışmamızda birinci bölümde Golan Tepelerinin beşeri ve fiziki coğrafyası incelenmiş olup su kaynakları, tarım alanları, bitki örtüsü, güncel nüfus potansiyeli ile ekonomik durumu değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise vaat edilmiş topraklar olarak görülen bu coğrafyanın Yahudiler için ne anlam ifade ettiğini yanı sıra dünyanın birçok

yerinde zulüm ve baskı altında yaşayan bu halkın kendilerine güvenli bir yurt edinme arayışlarının Siyasal Siyonizm düşüncesi ile birleşmesi sonucunda bu topraklara göç etmelerinin üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde ise göç dalgaları halinde Filistin topraklarına yerleşen Yahudilerin bir devlet halini almaları ve bu durumun komşu Arap devletleri içerisinde huzursuzluğa akabinde meydana gelen 1948 yılındaki Arap-İsrail savaşı, 1956 yılındaki Süveyş Krizi, 1967 altı gün savaşı ve 1973 Yom Kipper savaşları ve bunların sonuçları üzerinde durulmuştur. Aynı bölüm içerisinde Golan Tepelerinin mevcut statüsü ve geleceği tartışılmış 1967 ve 1973 savaşları ile şekillen bu alanın şuan ki durumu ve bu durumun gelecekte nasıl şekillenebileceği üzerinde tartışma yapılmıştır.

1. Problem(Sorunsal)

Tezin ana sorunsalı yıllardır İsrail İle Suriye arasında problem oluşturan Golan Tepelerin İsrail ve komşu devletler için ne önem arz ettiğini bu sorunun gelecek dönemde nasıl şekillene bileceğini İsrail ve ABD nin bölgeye bakış acısı çerçevesinde ortaya koyabilmektir. Bu amaçla İsrail-Arap uyuşmazlığının Yahudilerin bir yurt edinme arayışlarının sonucu olarak Filistin topraklarına yerleşmesi ile başlayan sürecin Golan Tepeleri üzerindeki etkileri incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda Golan Tepeleri sorununa taraf olan devletlerin bu coğrafyaya bakış açıları, Golan'ın zengin yer altı ve yer üstü zenginliklerinin bu sorunun neresinde bulunduğu incelenerek aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- İsrail'in Golan Tepelerini Neden İşgal ettiği?
- Golan Tepelerinin İsrail açısından Önemi?
- Golan Tepelerinin Suriye ve Bölge ülkeleri açısından önemi?
- İsrail'in Golan Tepelerinden Neden Çekilmediği?
- Golan tepelerinin muhtemel geleceği nedir?

2. Önemi

Golan Tepeleri bulunduğu konum itibari ile sınırdaş bulunduğu devletler açısından stratejik olarak büyük önem arz etmektedir genel itibari ile düz arazilerden oluşan Ortadoğu da bu denli yükseltilere sahip pek fazla yer bulunmamaktadır. Bu nedenle bu alana sahip olan devlet olası bir savaş durumunda büyük oradan üstünlük sağlayacak stratejik bir noktanın da sahibi olacak demektir. Golan Tepeleri ayrıca sahip olduğu birçok tatlı su kaynağı sayesinde bölgede vaz geçilmesi mümkün

olmayan bir öneme sahiptir. Sürekli bir biçimde artan nüfusun en temel ihtiyaçlarından olan içme suyu ihtiyaçlarının artması bu alandaki su kaynaklarına daha da önem katmaktadır. Bunun yanı sıra tarım arazilerinin sağlamış olduğu çeşitlilik ve turizm faaliyetlerinin getirdiği ekonomik kaynakta Golanın sağladığı diğer bir önemli kaynaktır. Son yıllarda ABD menşeli petrol arama şirketlerinin bu alanda buldukları petrol rezervleri ve Golanın Kerkük Musul petrollerini batıya ulaşmasını sağlayacak olan Kerkük-Musul-Hayfa (KMH) petrol boru hattı üzerinde önemli bir mevkie sahip olması da Golan Tepelerinin bölge devletleri için kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.

3. Araştırmanın Amacı

Bu tez çalışmasında Yahudilerin bir devlet olmasının Arap-İsrail çatışmasına etkileri ve Golan Tepelerinin mevcut statüsü ve geleceğine üzerine yansımaları incelenerek “Golan Tepelerinin sadece güvelik ve tatlı su kaynakları açısından mı İsrail için önemli yoksa sağlamış olduğu enerji nakil potansiyeli ile yer altı kaynaklarının zenginliğin de bu alandaki İsrail işgaline sebep olduğunun yanı sıra Golan Tepelerinin Arz-ı mevud düşüncesi içerisinde nerede yer aldığı ” üzerine bir hipotez kurularak çalışma bu hipotez temeline oturtulacaktır. Bu çerçevede tez çalışması iki temel üzerine kurulmuştur. Birinci kısımda Yahudilerin bir devlet olma isteğinin Arap-İsrail uyuşmazlığına etkileri incelenerek ikinci kısımda Golan Tepelerinin sahip olduğu zenginliklerin öneminin İsrail’in güvenlik politikası ve Arz-ı Mevud kavramının nasıl bir ilişki içinde olduğu incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GOLAN TEPELERİ’NİN BEŞERİ VE FİZİKİ COĞRAFYASI

1.1. Genel Fiziki Coğrafyası

Coğrafya ve siyaset arasındaki ilişki, tanıklık ettiği dönemin fikir, kültür ve ekonomik şartlarından etkilenecek, farklı zaman ve mekânda farklı öğretilerin ortaya çıkmasına imkân sağlamıştır. Dolayısıyla jeopolitik öğeler izafi olarak sürekli yeni değerler üreterek mekânın zaman içinde algısının da yeniden yorumlanmasına neden olmuştur. Nitekim siyasi coğrafyanın kurucusu kabul edilen Ratzel (1897)’ye göre mekân konuma ve zamana bağlı olarak değişime uğramaktadır. Gerçekten de her çağın alan algısı farklı olup zamanın koşullarına bağlı olarak bu algı da değişmektedir (Yıldırım, 2020). Bu çalışmada da Golan tepelerinin öncelikle fiziki ve beşeri koşulları ve bu koşulların potansiyeli ele alınacaktır. Böylece mekânın jeopolitik önemi ortaya konulacaktır. Devamında mekânın siyasi coğrafya özellikleri ele alınarak siyasi coğrafya ile ilişkisi değerlendirilecektir.

1.1.1. Topografya

Golan Tepeleri, Suriye, Lübnan, Ürdün, Filistin ve İsrail’in sınırlarının kesiştiği alanda yer almaktadır. Ortadoğu’nun en önemli kentlerinden, Suriye’nin de başkenti olan Şam’a yalnızca 35 km, İsrail’in en önemli kentlerinden ve limanlarından biri olan Hayfa’ya ise yüz kilometreden daha az mesafededir. 1200 km² si İsrail’in, 270 km² si BM’in ve 390 km² si ise Suriye’nin kontrolünde olmak üzere toplamda 1860 km² lik alan kaplamaktadır (Şekil 1). En yüksek noktası 2809 m ile Hermon dağının zirvesidir. Bu zirve tüm alana hâkim konumda olup bu dört ülkenin sınır hatlarını kontrol edebilme potansiyeline sahiptir (Şekil 2). Dolayısıyla bu topografya stratejik açıdan vazgeçilmez durumdadır. Nitekim 5 Haziran 1967’de İsrail ve Suriye askeri birlikleri bu alanda karşılaşmış ve çatışmışlardır. Bu nedenle

Golan Tepeleri, İsrail ve Suriye'nin merkezlerine açılan kapıdır. Bu bölgeye sahip olan aynı zamanda sınırına doğal bir set çekmiş olacaktır (Hemmerle 2005).

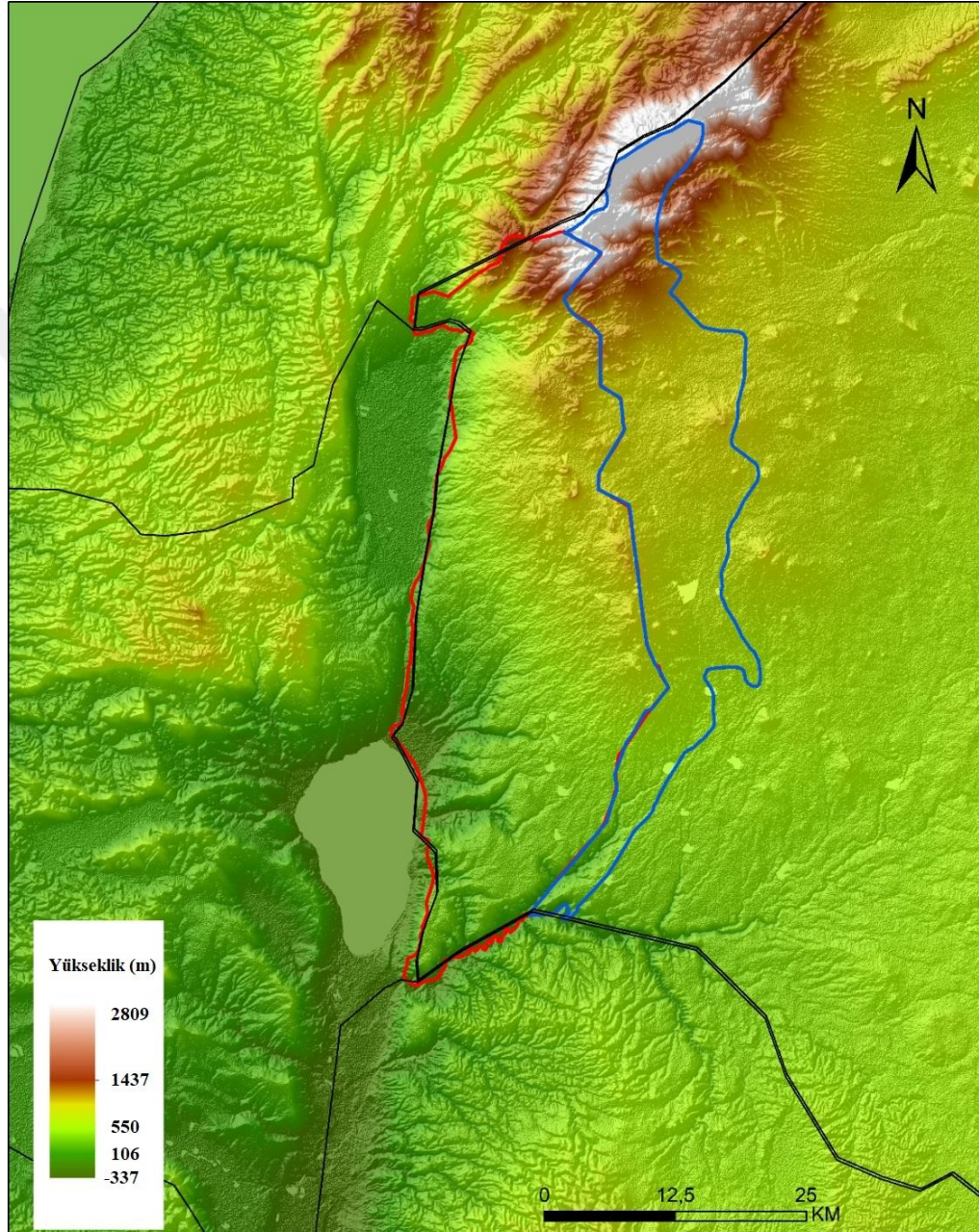
Bazaltlar ile kaplı Golan Tepeleri volkanik bir plato karakterindedir. Volkanik patlamalar ile bir taraftan Batı'daki Hula Vadisi diğer taraftan da güneydeki Ürdün Vadisi'nin üzerinde bir mantar gibi yükselmiştir. Güneyde 500 metre olan yükselti değerleri kuzeyde 2800 metreye çıkar. Dolayısıyla kısa mesafe içerisinde aniden yükselerek dört ülkenin sınırında önemli bir diklik oluşturur. Batı ve güney kesimlerine sarp kayalık vadiler hâkimdir. Özellikle geçit vermeyen kanyonlar Golan Tepelerinin ulaşımını da belli alanlara yönlendirmekte ve kontrol etmektedir.

Şekil 1. Golan Tepelerinin Lokasyon Haritası.

Golan Tepeleri, İsrail'in kuzey sınırının güvenliği bakımından da doğal bir set görevi görmektedir. İsrail'in kuzeyinde bulunan Lübnan'ın bir yandan FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü) ve silahlı kanadı El Fetih'in merkezi olması diğer taraftan İsrail'in en büyük düşmanı olarak görünen İran Hizbullah'ının üssü olması nedeniyle de büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu alanın İsrail tarafından kontrol edilmesi aynı zamanda İsrail'in sınır güvenliği açısından da son derece önem taşımaktadır.

Stratejik önemi yanında bu alanın eteklerindeki geniş ovalar ayrıca tarımsal açıdan son derece önem taşımaktadır. Kısıtlı topraklara sahip İsrail için bu alan tarımsal açıdan da vaz geçilmez durumdadır. Şekil 2’de de görüldüğü üzere özellikle 1400’nin altındaki alanlar geniş plato ve ova düzlüklerinden oluşmaktadır.

Şekil 2. Golan tepelerinin Sayısal Yükseklik Modeli Haritası.

Bunun yanında Taberiye gölünün doğu havzasının neredeyse tamamı Golan Tepelerinden oluşmaktadır. Bu durum temiz su kaynakları açısından da son derece

önemlidir. Özellikle batı rüzgârlarının etkisinde kalan bölgede, aynı zamanda yağışlar da Golan Tepelerinin batı kesimine yani İsrail'in denetimi altındaki alan düşmektedir. Bu durum İsrail için hayati öneme sahip olan Taberiye Gölünün su kaynaklarının da güvenceye alınmasını sağlamaktadır.

Yaklaşık 1860 kilometre kare büyüklüğünde olan bölge, yaklaşık 2 milyon kişinin yaşadığı Gazze'den 5 kat daha büyüktür (Haber, 2019). Dolayısıyla yoğun nüfuslu Ortadoğu'da Golan Tepeleri gibi alanların önemi daha da artmaktadır.

1.1.2. Su Kaynakları

Ortadoğu'da su kaynakları hızla artan nüfusu karşılayabilmesi açısından yetersizdir. Mevcut bulunan su kaynaklarının bölge devletleri açısından dağılımı ise dengesizdir. Ortadoğu'da bulunan su kaynakları önümüzdeki 30 yıllık zaman içerisinde sadece içme suyu olarak kullanımını sağlayacak bir seviyeye düşeceği öngörülmektedir (haberler.com, 2021). Türkiye ve Lübnan hariç Doğu Akdeniz havzasında bulunan 7 ülkenin tamamı su kaynakları bakımından farklı oranlarda komşu ülkelere bağımlıdır. İsrail, Filistin, Mısır, Gazze ve Ürdün'ün 2025 yılına kadar yenilenebilir su kaynaklarının %100'ünün tüketileceği düşünülmektedir (Yıldız, 2017) (Turan & Bayrakdar, 2020). Bölgede su sıkıntısı yaşayan devletler, halkın sağlığını ve doğal çevrelerini korumada, gıda üretiminde, politik istikrarda ve ekonomik kalkınmada tehlike sınırında bulunmaktadır. Ürdün nehri havzası Ortadoğu'daki bu su sıkıntısının merkezinde yer almaktadır. Bu havzadan faydalanan İsrail, Filistin, Ürdün, Lübnan ve Suriye bu sıkıntının başlıca aktörleridir. İsrail devleti diğer devletlere nazaran elinde bulunan ekonomik ve askeri gücü sebebiyle bu su savaşlarını istediği gibi yönlendirebilmektedir. İsrail'in su konusunda göstermiş olduğu bu militarist yaklaşım Golan Tepelerindeki su kaynakları konusunda da kendisini göstermiştir. İsrail, Golan Tepeleri sayesinde Banyas ve Yermük nehirleri ile Taberiye gölünü kendi tekelinde bulunduruyor. Golan Tepelerindeki tatlı su kaynakları İsrail'in Golan Tepelerindeki yeni yerleşim alanlarına yerleşen Yahudi halkı içinde çok önemlidir (haberler.com, 2021).

İsrail bölgedeki tatlı su kaynaklarını elinde bulundurma isteği, İsrail'in ilk başbakanı David Ben-Gurion'un:

"Bu toprakların geleceğini belirleyecek su kaynakları, Yahudi yurdunun sınırları dışında kalmamalı... ülke için en önemli nehirler Ürdün ve Yarmuk'tur. Ülkeye su lazım. Daha da ötesi,

endüstrinin gelişmesi sudan sağlanacak elektrik üretimine bağlı" Sözlerinde daha net bir şekilde anlaşılmaktadır.

İsrail, 1967 savaşı sonrası Ürdün havzasındaki su kaynakları üzerinde hâkimiyet sağlamıştır. Ayrıca Galon Tepeleri ve Yukarı Ürdün Nehrini denetimi altına almıştır. Batı Şeria, Doğu Kudüs ve mümbit tarım alanlarını kaybeden Ürdün'ün nüfusu göç etmek zorunda kalan 300 bin Filistinli ile daha da artmıştır. İsrail nüfusunun % 50'lik bir kısmının Batı Şeria'daki tatlı su kaynaklarında faydalanyor olması bu alanda bulunan su kaynaklarının önemini artırmış, İsrail'in güvenlik politikasının temel ilkeleri arasına girmiştir. İsrail'in Batı Şeria ya bakış acısı İsrail Tarım Bakanı olarak görev yapmış olan Raphael Etan'ın The Jerusalem Post'a verdiği demeçte Batı Şeria'daki su kaynaklarının İsrail için öneminin çok büyük olduğunu sırf bu yüzden bile bölgede İsrail kontrolünün mutlaka olması gerektiğini belirtiyordu (Parlar, 2003).

Golan Tepelerinin en önemli tatlı su kaynağı olan Taberiye Gölü 166 kilometrekarelik bir alanı kaplaması ve 4 milyar metreküpten fazla su hacmine sahip olması nedeni ile İsrail için çok önemli bir yaşam kaynağıdır (Huri, 2019). İsrail bu önemli su kaynağının yanı sıra Golan Tepelerinde kurmuş olduğu 100 den fazla set sayesinde Golanda elde etmiş olduğu su miktarını 60 milyon metre küpe ulaşmaktadır (Parlar, 2003). Netanyahu da Golan Tepelerinin önemini 1996 yılında kaleme aldığı raporda: "Golan İsrail'in varlığı için gerekli bir alandır. Golan, güvenliği ve su kaynaklarının korunması için önemli bir Siyonist yerleşim bölgesidir. Hükümet, herhangi bir barış düzenlemesinde İsrail'in Golan üzerindeki egemenliğinde ısrar edecek ve Golan'daki yerleşim işletmelerini destekleyecektir". Şeklinde belirtmiştir (Cobban 1997; Yıldırım, 2020).

İsrail'in işgal etmiş olduğu topraklar İsrail'in hidro stratejisi açısından çok önemlidir. Sadece Golan Tepelerinde gecen nehirler İsrail'in yıllık su tüketiminin % 25 ini karşılamaktadır. İsrail bölgede su kaynaklarının ne kadar önemli bir hal alacağını önceden görmüş ve işgal ettiği bütün alanlardaki su kaynaklarını millileştirmiştir. Bu topraklar üzerinde yapılacak bütün sulama ve kuyu açma işlemlerini kendi iznine bağladı ve Filistinlilerin mevcut kuyuları kullanımını yasakladı. Bununla yetinmeyen İsrail önceden dikilmiş olan meyve ağaçlarını söktü ve izin alınmadan ağaç dikilmesini de yasakladı (Kutsal, 2009).

Ortadoğu devletlerinin su ihtiyaçlarını karşıladıkları dört büyük havza bulunmaktadır. Bunlar;

- a) Kaynağını Dicle ve Fırat'ın oluşturduğu Şattül Arap Nehri,
- b) Asi Nehri
- c) Golan Tepelerinden doğan Ürdün (Şeria) Nehri
- d) Dünyanın en büyük dördüncü nehri olan Nil Nehri,
- e) Sonuncusu ise Lübnan'da doğan Litani Nehri. (Ateş & Mücahit, 2016)

İsrail genel itibari ile kurak bir coğrafyaya sahip olması nedeni ile su konusunda yapılacak olan AR-GE çalışmalarını desteklemiştir. Bugün geldiği nokta dikkate alındığında İsrail;

- 1. En büyük denizden su arıtma tesisine
- 2. En gelişmiş tarımsal sulama sistemine
- 3. En son teknoloji atık su geri dönüşüm sistemlerine
- 4. Ulusal suların yönetimi konusunda en iyi politikaya sahip

Ülke konumunda bulunmaktadır. AR-GE çalışmalarının odak noktası zamanla zirai konulardan tuzlu su arıtma, su güvenliği, atık su geri kazanımı alanlarına doğru genişlemiştir. İsrail devleti her geçen gün artan su ihtiyacı karşısında kullandığı en önemli çözümlerden biride tuzlu suyu içilebilir tatlı suya dönüştürme noktasında yaptığı yatırımların başarıya ulaşması sayesinde, İsrail sadece 2006 yılında tuz artımı teknolojileri kapsamında 72 milyon dolarlık bir ihracat gerçekleştirmiştir. İsrail, 2005 yılının Ağustos ayında Ashkelonda 250 milyon dolarlık dev bir projeye imza atmıştır. Ters ozmos yöntemi ile tuzlu suyu tatlı suya dönüştüren bu tesisi ülkenin su ihtiyacının % 15'lik bir kısmını karşılamaktadır (Yavuz, 2007).

1.1.3. Tarım Alanları

Tarım sektörü, gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun tüm devletler için hem siyasi hem de ekonomik olarak önem arz etmektedir. Tarım sektörü gıda maddelerinin üretimine katkı sağladığı gibi endüstriye hammadde ihtiyacına da katkı sağlamaktadır. Ülke ekonomisinin vaz geçilmez bir ögesi olan tarım sektörü toplumun beslenmesini sağlaması, istihdama katkıda bulunması, sanayi sektöründe ihtiyaç duyulan hammaddeyi sağlaması, ihracata doğrudan ve ya dolaylı katkıda bulunması, milli gelire etki etmesi gibi birçok nedenden dolayı devletlerin

politikalarında vaz geçilemeyecek kadar önemli bir sektördür (Tekinel, 2004). (Öztürk, 2007).

İsrail mevcut konumu itibari ile tarımsal faaliyetler için yeterli alana sahip bir devlet olmaması açısından bu ihtiyacının bir kısmını 1967 savaşı sırasında işgal etmiş olduğu Golan Tepelerindeki tarım alanlarını kullanarak sağlamaktadır. Golan tepelerinin yaklaşık olarak % 90'lık bir kısmı verimli arazilerden meydana gelmektedir. Golanda bütün iklimlerin yaşanıyor oluşu da bu verimli topraklarda birçok tarımsal ürünün yetişmesine olanak sağlamaktadır. Tarımsal ürün çeşitliliği bakımında özellikle zeytin, elma, kiraz, üzüm ve muz gibi tarım ürünleri ön plana çıkmaktadır (Ramazanoğlu, 2003). Wolf (1995)'e atfen Bölgenin su kaynakları bakımından zengin olması onu tarımcılık anlamında cazip kılıyordu (Wolf, 1995) (Koç & Yeminci, 2019).

Golan Platosu ayrıca zengin su kaynakları, elverişli yağış şartları ve mümbit topraklarıyla stratejik açıdan önemli olan lokasyonlardan birisidir (Şahin, 2019). Uzi Gador bu toprakların işgaline ilişkin kaleme almış olduğu yazısında Golan Tepelerinin ekonomiye faydası bulunan tarımsal zenginliği kadar önemli olan bir faktör olarak ta turizm ve iâşe konularına da dikkat çekmiştir (Koç & Yeminci, 2019).

Genel itibari ile su sorunun olduğu bir coğrafya olan Ortadoğu'da tarımsal faaliyetlerde devletleri yenilikçi sulama metotları arayışına yönlendirmiştir. İsrail devleti de bu sorunu çiftçiler ve bilim adamlarının ortak çalışmaları sonucunda da çözmüş ve bölgede bu konuda lider konuma gelmiştir. İsrail sulama teknolojileri ihtiyaç duyulan tarım ürünlerinin üretilmesi konusunda böyle bir başarıya ulaşmasında ki en önemli sebep zirai kooperatiflerin, akademik kurumların ve hükümet kurumlarının işbirliği içinde çalışıyor olmasıdır (Yavuz, 2007)

Golan Tepelerinin en önemli şehri olan Kuneytire'nin sosyal karakteristik özellikleri bakımından tarım merkezli bir hayat sürdürüldüğü görülmektedir. (Koç & Yeminci, 2019) İsrail'in bu alandaki egemenliği bu tarımsal alanlarında elde edilmiş olması anlamına gelmektedir. İsrail kuruluşundan önceki dönemde de tarım alanındaki konulara önem vermiştir. Arthur Ruppın, 15. Siyonist Kongresinde şunları söylemiştir:

"Bizim inşa sistemimiz bir ordunun ilerlemesine benzer. Hiçbir birlik tek başına ilerleyemez. İlerlemeleri sadece diğer birliklerle işbirliği ile mümkündür. Ağır topçunun koruması olmaksızın piyade ve süvari güçsüz kalır. Bizim topçumuz tarımdır. O, gelişme temposu ile bizim diğer bütün faaliyet kollarımızın gelişmesini belirliyor. Şehirlerde sanayi ve inşaat, ancak sağlıklı bir tarım temeli üzerinde gelişecektir."

Bu düşünce ekseninde Siyonistler, her şeyden önemlisi toprağa sahip olurlarsa iktidarı elde edebileceklerinin farkındaydılar (Parlar, 2003) .

1.2. Beşeri Coğrafyası

1.2.1. Nüfus Potansiyeli

İsrail nüfusunda yaşanabilecek herhangi bir değişim İsrail devletinin ve Yahudiliğin temel dayanağı olan tarihsel düşüncenin tehdit edilmesi anlamına gelmektedir. Dünya genelinde Yahudilerin sayıca az olması, Yahudiliğin tarihselliği kadar İsrail'in ulusal güvenliğini de doğrudan etkilemektedir. ABD'nin yoğun desteği ile "Yüzyılın Anlaşması projesi, Yahudi Ulus Devlet Yasası, ABD Büyükelçiliği'nin Kudüs'e taşınması" gibi olayların cereyan etmesi büyük ölçüde nüfus politikaları ile ilgilidir. Bu nüfus politikalarına bağlı olarak ABD, Golan Tepelerinin İsrail tarafından ilhakını tanımış ve İsrail'in hem fiziksel anlamda hem de vatandaşlık konusunda Yahudileşmesinde yaşanacak politik değişime destek vermiştir (Kurt M. , 2021). Gerçekten de İsrail'in nüfus anlamındaki dış politikasının temeli de Yahudileştirme üzerine temellendirilmiştir. Bu minvalde İsrail, ele geçirdiği, para ile satın aldığı veya işgal ettiği topraklara Yahudi nüfusu yerleştirmekte ve böylece Yahudi nüfusun mevcut yerleşim birimlerinde çoğunluğu elde etmesini sağlamaktadır. Bunu gerçekleştirmediği takdirde İsrail'in aleyhine bölgenin demografik özellikleri bozulacaktır. Bu durum doğal olarak İsrail'in bölgesel gücünü zedeleyecek ve böylece İsrail bir türlü beka sorunu ile karşı karşıya kalacaktır (Özkan S. , 2018). Bu nedenle Golan Tepelerinin nüfuslanması İsrail ve bölge için kritik öneme sahiptir.

Golan Tepeleri, İsrail tarafından işgal edilmeden önce bölgede, Arap, Çerkez, Dürzi ve bir miktar da Türk olmak üzere yaklaşık 100 bin Suriyeli yaşıyordu. Günümüzde ise yaklaşık 40 yerleşim yerinde Yahudi nüfusu yoğunlukta olup, toplam nüfusun yaklaşık % 50'sini oluşturmaktadır (Bozbaş, 2019, s. 26-27). Bölgede Yahudiler ile beraber yoğun olarak Dürziler yaşamaktadır. Bugün İsrail işgalinde

olan Mecdel Şems, Bukata, ayn Kanya, Mas'ada ve El-Gacar köylerinde yaklaşık 25 bin Suriyeli Dürzi yaşamaktadır (Esat, 2020). Bölgede Yahudi nüfusunun bu kadar kısa sürede bu kadar hızlı artması İsrail hükümetinin nüfus politikasından kaynaklanmaktadır. İsrail hükümeti Batı Şeria'nın nüfuslanmasında dini argümanları ön plana çıkarırken, Golan Tepelerinin nüfuslanmasında siyasal argümanları kullanmaktadır (Balpınar, 2012). Özellikle yeni yerleşim yerleri kurarak nüfus yoğunluğunu arttırmaktadır.

1.2.2. Ekonomik Potansiyeli

Golan Tepeleri öncelikle su kaynağı olarak önemli bir ekonomik avantaj sağlamaktadır. Gerçekten de geçmişte İsrail'in su kaynağı olarak büyük öneme sahip olan Golan Tepeleri, günümüzde İsrail'in su ihtiyacının yaklaşık 1/3'ünü sağlamaktadır. Bu durum başlı başına İsrail için önemli bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Golan Tepelerinin İsrail'in su kaynakları ve tarıma katkısı yanında Turizm açısından da değeri fazladır. Nitekim Golan Tepelerinin zirve kısmını oluşturan Hermon Dağı aynı zamanda İsrail'in tek kayak merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır (Mikhail, 2016). Özellikle kış turizmi açısından bulunmaz bir nimet durumundadır. İsrail, her yıl binlerce yabancı turistin geldiği bu modern kayak merkezinden önemli miktarda gelir elde etmekte ve istihdam yaratmaktadır.

Bölgenin batı rüzgârlarına açık olması ve plato yüzeyinde bir mantar gibi yükselmesi, alanı yenilenebilir enerji kaynaklarından rüzgâr enerjisi açısından çok önemli hale getirmektedir. Nitekim birçok İsrail merkezli firma, Golan Tepeleri bölgesinde rüzgâr gülü santralleri kurmaktadır (Wolf, 1995). Bölgede sadece İsrail firmaları değil başka firmalar da yatırım yapmaktadır. Örneğin Alman bir firma, 1993 yılında Golan Tepeleri'nde 6 MW'lık enerji üretimi yapan bir rüzgar santrali kurmuştur (Hayli, 2001). Bu yatırımların artması yerli halkı huzursuz etmiş, ve nitekim yapılan bazı haberlerde bölgede yaşayan Suriyelilerin protesto gösterilerinde bulunduğunu yazmıştır (Esat, 2020). Bu protestolara karşılık İsrail devleti yatırımlara devam etme düşüncesindedir. 2021 yılı raporuna göre İsrail devleti Golan Tepelerini Kalkındırma Planının onaylamak üzeredir. Bu plana göre Golan Tepeleri İsrail'in Yenilenebilir Enerji Kaynakları başkenti olmaya adaydır. İsrail buna yönelik olarak 317 milyon dolar bir yatırım yapmayı planlamıştır (Bayat, 2021). Gerçekten de Fosil yakıtların olumsuz etkileri ve sınırlı oluşu, yeni enerji arayışlarının artmasını beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla Golan Tepeleri gibi alanlar günümüzde diğer

potansiyelleri yanında enerji kaynakları potansiyeli ile de ön plana çıkmaktadır. Bu durum Golan Tepelerinin İsrail için önemini daha da arttırmaktadır.

1.2.3. Stratejik Konumu

Mevcut yeraltı ve yerüstü kaynaklarının dünya geneline eşit dağılmaması ve erişim imkânlarının bir birinden farklı olması mekânların jeopolitik ve jeostratejik önemini belirlemekte ve böylece bu mekânlara ait unsurlar siyasetin en temel malzemesi haline gelmektedir (Hacısalıhoğlu, 2008; Özsvaşı Atay, 2016). Özellikle dünya ve bölgesel güç merkezlerine göre değişken olan coğrafi konum jeopolitik ve siyasi coğrafya çalışmalarının temel unusu haline gelmiştir (İşcan, 2004; Özsvaşı Atay, 2016). Golan Tepeleri de gerek mevcut yeraltı ve yerüstü kaynakları ve gerekse de stratejik konumu nedeniyle önemli bir alan haline gelmekte ve günümüzde Ortadoğu jeopolitiğinin merkezlerinden birini oluşturmaktadır. Özellikle İsrail ile büyük sorunlar yaşayan Suriye arasında yer alması ve Şam'a kuş uçuşu sadece 50 km uzaklıkta, bölgeye hâkim konumda bulunması alanın stratejik önemini artırmaktadır (Çubukçu, 2019). İsrail devleti de bölgeyi kontrol altında tutmak ve kendi güvenliğini sağlamak amacıyla bölgeye hakim konumda olan Golan Tepelerini elinde tutmaktadır (Koç & Yeminci, 2019). Nitekim İsrail devleti de bu kaygılardan dolayı Golan Tepelerini ellerinde tuttuklarını belirtmektedirler. Özellikle Suriye devletinin kendisine bir tehdit olduğunu bilmesi bu olayı daha karmaşık hale getirmektedir (Bozbaş, 2019).

Gerçekten de Golan Tepelerinin bölgenin hâkim konumunu oluşturması savaş esnasında ülkelerin hareket kabiliyetini de etkileyecektir. Suriye ve İsrail arasında bir set gibi duran bu dağlık alan savunma ve saldırı çizgisini de belirleyen önemli bir hattır. Nitekim İsrail-Suriye savaşlarında bu alan daima savunma ve saldırının yapıldığı en son ve en önemli hat olarak karşımıza çıkmaktadır (Singh, 2011).

Bu bölgedeki İsrail işgali sadece Suriye'ye karşı stratejik bir konumda bulması ile örtüşmektedir. Coğrafi konumun yanı sıra Golan Tepelerindeki tatlı su kaynakları ve büyük çoğunluğunu çöllerin oluşturduğu Ortadoğu coğrafyasına nazaran yüksek dağlardan oluşması Golan Tepelerini İsrail için vaz geçilemeyecek bir konum kazandırmaktadır (Çiçekçi, 2018).

1.2.4. Enerji Nakli ile Trans Arabia ve Kerkük- Hayfa Petrol Boru Hatları

İsrail'in sahip olduğu konum Ortadoğu petrolünü maliyeti en düşük yoldan Asya-Pasifik bölgesine ulaştırabilecek bir yerde olması onu batının enerji planları içerisinde vaz geçilmez bir yere taşımış ve dünyanın önde gelen devletlerinin İsrail'e koruyucu bir güç oluşturmaya sebep olmuştur (Gazel, 2008). Enerji nakli için planlanmış en önemli hatlardan biri de Trans Arabia Petrol Boru Hattıdır.

1.2.4.1. Trans Arabia Boru Hattı

Trans Arabistan petrol boru hattı(Tapline) 1947 yılında inşasına başlanmış ve büyük bir kısmı Amerikan şirketi Bechtel tarafından yapılmıştır. Yapılış amacı olarak Suudi petrolünü Hayfa limanına taşımaktı. Yapıldığı dönemde Hayfa İngiliz sömürgesinde olan Filistin toprağıydı bu nedenle Lübnan'ın Sayda şehri alternatif bir rota olarak belirlendi. Suudi Arabistan'ın Qaisumah köyünden başlayıp Ürdün devleti sınırlarından geçen ve o dönemde Suriye toprağı olan günümüzde İsrail işgalindeki Golan Tepelerinden, Lübnan'ın Sayda şehrinde son buluyordu (Şekil 3). 1950 yılında petrol taşımaya başlayan bu boru hattı 1.214 kilometre uzunluğunda olup, 760mm yarıçapı vardır. İnşa edildiği dönemde dünyanın en büyük petrol boru hattı olma özelliğine sahipti. 1967 yılında İsrail Golan Tepelerini işgal ettikten sonrada petrol geçişine izin verdi. Boru hattındaki kısmi arızalar, geçiş ücretleri konusundaki tartışmalar ve Suudi Arabistan ile Ürdün arasındaki körfez savaşından kaynaklı anlaşmazlıklar yüzünden 1990 yılından bu yana petrol geçişine kapalıdır. Bir ucu Lübnan'a bir ucu Hayfa ya giden bu hattın onarılarak tekrar işlev kazanmasını sağlamak için çalışmalara başlanmıştır. Tapline sayesinde günde 2 milyon varil Suudi petrolünün Hayfa'ya taşınması planlanmaktadır (Sarı, 2016).

55 yıldan daha fazla süredir aktif olmayan Musul-Hayfa (MHP) ve Kerkük petrolünü Hayfa limanına taşıyan Kerkük-Hayfa (KHP) petrol boru hatları Amerikan ordusunun Irak'ı ele geçirmesi ile tekrardan önemli bir konuma gelmiştir. 2003 yılından sonra ABD bu hatların onarımı için İsrail'i desteklemiş ve onarım çalışmaları başlamıştır. İsrail bu bakım ve onarım çalışmalarında Türk şirketlerinden de faydalanmıştır. Bahse konu petrol boru hatları tamir edilip %100 olarak çalışmaya başladığında İsrail'in liman kenti olan Hayfa'ya günlük olarak taşıyacağı petrol miktarının 5 milyon varil olacağı tahmin edilmektedir. Irak petrolünü bu hatlar

üzerinden taşınmaya başlanması ile devre dışı bırakılması kuvvetle muhtemel olan Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattının bir önemi kalmayacaktır. ABD ve İsrail'in istediği gibi yeniden şekillen Ortadoğu coğrafyasında bu planlamalar yapılırken Sudi Arabistan petrolünü Golan Tepeleri üzerinden yine Hayfa limanına taşımak için Amerikan ordusunun finanse ettiği Trans-Arabistan (TAP) petrol boru hattı da unutulmamış onarım işlemlerine başlanmıştır. Trans-Arabistan petrol boru hattı faaliyete geçtiğinde günlük ortalama 2 milyon varil kapasite Hayfa'ya petrol taşıyacaktır (Erdoğan, 2007).

Şekil 3. Trans Arabia Petrol Boru Hattı güzergahı. Erdoğan, 2007'den alınmıştır.

Trans Arabistan petrol boru hattının Golan Tepelerinde bulunan petrolü de Hayfa limanına taşıyacak olması İsrail devletinin Golan aşkını daha net gözler önüne sermektedir. Türkiye'nin bu konunun neresinde olduğuna bakacak olursak bizim için ekonomik değeri olan diğer bir petrol boru hattı karşımıza çıkmaktadır. Kerkük Hayfa petrol boru hattı. Aktif olmayan ancak 2011 Suriye iç savaşı öncesi İsrail tarafından onarımına başlan bu hattın aktif hale gelmesi durumunda bizim sınırlarımızdan geçen Kerkük yumurtalık petrol boru hattı önemini kaybedecektir (Erdoğan, 2007). Türkiye, bu durumdan ciddi olarak etkilenecektir.

1.2.4.2. Kerkük-Hayfa Boru Hattı

ABD'nin Irak'ı işgali ile planlanmış olan Kerkük-Hayfa Boru Hattı, bir nevi Kerkük-Yumurtalık Boru Hattına alternatif durumdadır. 591 km uzunluğunda olan bu hat, Musul ve Kerkük'teki petrolü Akdeniz'e ulaştırmayı hedeflemektedir. Kerkük'ten başlayıp, Suriye ve Ürdün üzerinden devam eden bu hat, İsrail'in Hayfa Limanına ulaşmaktadır (Şekil 3). Bu hattın faaliyete geçmesi durumunda Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı bir nevi devre dışı kalacaktır. Buradaki temel amaç sadece İsrail'in petrol ihtiyacını karşılamak değil aynı zamanda Avrupa'nın ihtiyacını karşılamaya yönelik planlanmıştır. Dolayısıyla bu hattın işletilmesi durumunda hem Türkiye hem de Suriye devre dışı bırakılmış olacaktır. Bunun yanında İsrail hem petrol taşımacılığında hem de Ortadoğu petrolleri üzerinde doğrudan söz sahibi olacaktır.

Kerkük-Hayfa ve Musul-Hayfa petrol boru hatlarının onarımı ve hayata geçirilmesi durumunda İsrail'in Hayfa Limanı'na günde 5 milyon varil petrol taşınacaktır. Bu durum tüm Ortadoğu politikalarını ve siyasi gelişmelerini İsrail lehine yeniden şekillendirmeye yetecektir. Nitekim İsrail'in Kuzey Irak'ta, özellikle bir Kürt devleti istemesi de bir taraftan da bununla ilişkili görünmektedir. Nitekim İsrailli bakan Josef Partiski'nin 2004 yılında Haaretz gazetesine “ Bu petrol boru hattının İsrail'in enerji seçeneklerini çeşitlendireceğini ve petrol üreticisi ülkelere ve Rusya'nın pahalı petrolüne olan bağımlılığını azaltacağını” şeklinde demeç vermiştir. Tabi ki Kuzey Irak'ta kurulacak bağımsız ve ılımlı bir Kürt devleti İsrail'e Petrol yanında farklı siyasi avantajlar da sağlayacaktır. Kerkük-Hayfa Boru Hattı aynı zamanda İran'ın Basra Körfezi'ndeki ticaretine karşı da bir alternatif de olacaktır.

Kerkük-Hayfa Boru Hattı ile ilgili sadece İsrail değil ABD'nin de ısrarcı olduğu bilinmektedir. Nitekim bu konuda ilk çalışmalar her ne kadar 9 Nisan 2003'te, İsrail Enerji ve Altyapı Bakanı Josef Paritzky tarafından yapılmışsa da bu çalışmaların ABD Enerji Bakanlığı ile beraber yürütüldüğü bilinmektedir. Nitekim ABD Dışişleri Bakanlığı ile İsrail Dışişleri Bakanlığı arasında yapılan bir yazışmada, “Musul-Kerkük-Hayfa Petrol Boru Hattı ne durumda? Kısa sürede çalışır duruma geçebilir mi?” soruları sorulmuş buna karşılık İsrail Dışişleri Bakanlığı'ndan “4-5 aylık bir çalışmanın ardından boru hattı tekrar çalışır hale getirilebilir” yanıtını alınmıştır. Gerek Kerkük-Hayfa Boru Hattı olsun ve gerekse diğer siyasi ve

ekonomik konular olsun İsrail, Kuzey Irak Kürt yönetimi ve buradaki Kürt gruplara her türlü askeri ve istihbaratı bilgiyi sağlamaktadır. Ayrıca bu hat ile ilgili ABD Enerji Bakanlığı'nın da çalışmaları devam etmektedir.

1.2.5. Enerji Potansiyeli

Enerji kavramı bütün ulusları yakından ilgilendiren bir kavramdır. Sadece bulundukları alanlarla sınırlı kalmayıp küresel bir etkileşim sağladıkları için enerji jeopolitiği devletlerarası birçok sorununda, çözümünde kaynağını oluşturmaktadır (Demir,2010). (Sevim, 2012). Dünyada enerjiye duyulan ihtiyaca bağlı olarak enerji kaynakları, birçok ulusal güvenlik problemini de beraberinde getirmektedir (Sevim, 2012). Bu artışa bağlı olarak enerji politikaları, jeopolitik kavramı ile bütünleşerek daha da önem kazanmıştır (Sevim, 2012). Gerçekten de enerji kaynakları gerek her iki Dünya savaşı ve gerekse de Ortadoğu savaşları sırasında savaşların kaderi üzerinde büyük rol oynayacak kadar önem arz etmiştir (Sevim, 2012). Böylece enerji kaynakları 19-21. yüzyıldaki sorunların temeli ve aynı zamanda çatışma sebebi olmuştur (Metin, 2004; Harunoğulları, 2017). Bu nedenle bu kaynakların kendisi günümüzde jeopolitiğin temel argümanları haline gelmiştir.

Çalışmaya konu olan Golan Tepelerinin de önemli petrol yataklarına sahip olduğu bilinmektedir. Nitekim Amerika'nın önde gelen petrol arama şirketi Genie Enerji ile İsrail Afek Petrol ve Gaz şirketinin birlikte yapmış olduğu aramalar sonucunda Golan Tepelerinde çok önemli bir keşif yapmışlardır. Bu keşifler sonucunda Golan Tepelerinin zengin hidro-karbon kaynaklarına sahip olduğu doğrulanmıştır (Mikhail, 2016). Eski ABD Başkanı Donald Trump'ın Suriye toprağı olan ve İsrail işgali altında bulunan Golan Tepelerini "İsrail toprağı" olarak tanımasının sebebi olarak zengin petrol yatakları olduğunu öne sürenler bulunmaktadır. Bu konu ile ilgili "Golan Tepelerinin altında çok büyük petrol yataklarının olduğunu nedense kimse konuşmuyor. Bu petrolün toplam miktarı şu anda Suudi Arabistan'daki toplam petrol rezervlerinden fazladır. Burada petrol bulan da, ABD'nin neocon siyonistlerinin bir araya geldiği Genie Energy şirkettir." Diye ciddi açıklamalarda bulunanlar bile bulunmaktadır (Zentürk, 2019). Nitekim İsrail'in en önemli gazetesi Haaretz'te "Washington'un İsrail'in Golan'daki egemenliğini tanıması, Golan Tepelerinde keşfedilmesi beklenen büyük miktarda petrol ve doğal gaz üzerinde ABD ve İsrail'in kontrol sağlamasını hedefliyor" şeklinde haber yapılmış olması Golan Tepelerinin zengin petrol yataklarına sahip olduğuna işaretir

(Erandaç, 2019). Dolayısıyla enerji açısından % 99 oranında dışa bağımlı olan İsrail için bu vazgeçilmez bir fırsat olduğunu söylemek mümkündür. Kaldı ki İsrail Enerji Bakanlığı, Golan Tepelerinin İsrail toprağı olduğunu savunmakta ve bu nedenle de Golan'da, İsrail'in Petrol ve Gaz yasasına bağılı olarak aramalar yapıldığını belirtmektedir. Nitekim İsrail Enerji ve Su Kaynakları Bakanlığı, 2013 yılında AFEK şirketine Golan'da petrol arama ruhsatı vermiştir. 2015 yılında, AFEK şirketinden yapılan açıklamaya göre; 1500 m derinlikte, bol miktarda petrol¹ bulunduğu ve bunun İsrail'in onlarca yıllık ihtiyacını karşılayabileceğı yönündedir. Bu durumu çok fazla abartıp İsrail'in 400 senelik petrol ihtiyacını karşılayabileceğini dahi iddia edenler bulunmaktadır (Huri, 2019).

1927 yılından sonra petrol yatakları daha da önem kazanmaya başlamıştır. Önem kazanan bu son derece kıymetli yer altı zenginliğinin güvenli bir liman olan Akdeniz kıyılarına taşımak için petrol boru hatları yapılmaya başlanmıştır. Kerkük petrolünü Suriye üzerinden İsrail'in Hayfa limanına taşıyan Kerkük-Hayfa petrol boru hattı 1935 yılında yapımı tamamlanarak işler hale gelmiştir. 1948 yılına kadar sorunsuz bir şekilde çalışan bu hat İsrail Devletinin kurulması ile Arap-İsrail arasında meydana gelen siyasi anlaşmazlıklar ile işlevini yitirmesi sonucunda Kerkük petrolünü taşımak için Musul-Kerkük-Sayda ve Musul-Kerkük-Tartus-Banyas petrol boru hatları inşa edilmiştir (Kerküklü, 2014).

Irakta bulunan zengin petrol yataklarında ki petrolün Akdeniz üzerinden batıya ulaşmasını sağlamak için alternatif bir yol olarak Türkiye-Irak arasında Kerkük-Yumurtalık petrol boru hattı döşenmiştir. Bu hattın inşasına 15 Ağustos 1974 tarihinde başlamış ve 5 Ocak 1977 yılında hizmete açılmıştır. Toplam uzunluğu 986 km olan petrol boru hattının irak sınırları içerisinde 345 km si Türkiye topraklarında ise 641 km si bulunmaktadır. Dünya üzerinde bulunan petrol ve doğal gaz rezervlerinin yarıdan fazlası Türkiye komşu ülkelerde bulunmaktadır. Coğrafi olarak bu zenginliğe yakın oluşumuz ülkemiz için büyük bir ekonomik değer anlamına gelmektedir. Şöyle ki Türkiye toprakları üzerinden geçerek batıya ulaşan her varil başına 1.18 ile 0.90 arasında değişen bir ücret almaktadır. Bu şu anlama gelmektedir

¹ 2015 yılın Eylül ayında, İsrail'in 2. Kanalına konuşan Afek şirketinin üst düzey jeologlarından Yuval Bartov, "350 m kalınlığındaki Starta katmanlarından bahsediyoruz. Önemli olan balık ve gözenekler. Bu tabakanın dünya petrolündeki ortalama kalınlığı 20- 30 metre. Şunu söyleyebilirim: Golan'da, diğer ülkelerde var olan alanın 10 katı bulunuyor" şeklinde açıklamalarda bulunmuştur (Huri, 2019).

ülkemizin bu hattan yıllık kazancı 450 milyon dolardan fazla bir ekonomik katkı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kerküklü, 2014).

1.2.5. Stratejik Önemi

Devletlerin bulunduğu coğrafya hem birçok avantajı hem de birçok dezavantajı bünyesinde barındırmaktadır. İsrail Devleti de kurulduğu coğrafya açısından bu avantaj ve dezavantajları inceleye bileceğimiz en güzel örneklerden biridir. Şöyle ki deniz yolu ticaretinin devletler için büyük bir ekonomik kaynak olduğunu göz önüne aldığımızda İsrail'in Hayfa limanı daha şimdiden sağlamış olduğu demir yolu ve petrol boru hatları ulaşımı ile Arabistan yarım adasının bütün ulaşım ağını değiştirecek konumda olduğu öngörülebilir. Bölge siyasetini de bu duruma dâhil edecek olursak İsrail Devleti bu coğrafyada her geçen gün daha da söz sahibi bir devlet haline gelmesi kuvvetle muhtemeldir (Çiçekçi, 2019).

Golan Tepelerinin İsrail'e ait olduğu söylemleri ilk kez 1919 senesinde Siyonist yapılanmalar tarafından Paris Barış Konferansına vermiş olunan notada dile getirilmektedir. Bu notada Golan Tepelerinin en gözde şehri olan Kuneytra'yı da kapsayacak şekilde bir Yahudi devleti planlaması yapıldığı anlaşılmaktadır (Rabil, 2003). Bu planlama yapıldığı dönemlerde Yahudi kutsal metinlerinde Golan Tepeleri ile ilgili bir atıf bulunmamaktadır. Golan Tepeleri kurulması planlanan Yahudi devletinin yaşaya bilmesi için gerekli olan su ve verimli tarım arazilerinin yanı sıra komşu Arap Devletlerine karşı sağladığı stratejik üstünlük bakımından ön plana çıkmaktadır (Rabil, 2003; Yıldırım, 2020)

Yukarıdaki durumu destekleyecek önemli bir örnek olarak Golan Tepelerindeki İsrail işgali gösterilebilir. İsrail, Altı Gün Savaşı sırasında işgal ettiği Golan Tepelerini 1981 yılında hiçbir hukuki neden göstermeden ilhak ettiğini dünya kamuoyuna duyurmuştur. Mısır ile İsrail arasında 1979 yılında imzalanan Camp David anlaşması sonrasında Mısır üstlenmek istediği orta doğu liderliği unvanından bir nevi feragat edip bölge siyasetinden el çekmesi ile birlikte İsrail bölge üzerindeki isteklerini elde etmekte zorlanmamıştır. Golan Tepeleri sorunu, İsrail'in istediği doğrultuda halen kadar devam etmektedir. Bu güne baktığımızda ise İsrail'in ulusal güvenlik politikasındaki anlayış Golan Tepeleri sorunun diplomasi ile çözülemeyeceği İsrail'in 1981 ilhak ettiğini açıkladığı bu topraklardan çekileceğini gösteren, herhangi bir açıklama bulunmamaktadır (Çiçekçi, 2019).

Golan Tepelerinin jeostratejik ve jeopolitik konumu İsrail Devleti'nin bu bölgeyi neden bu kadar çok istediği ve ilhak ederek bu bölgeyi kendi toprağıymış gibi davranmasıyla yakinen, alakalıdır. Golan Tepeleri, Suriye'nin başkenti Şam'a kuş uçuşu altmış kilometreden daha yakın bir mesafede bulunmaktadır. Bu yakınlık, İsrail'in tepeleri elin bulundurması sayesinde Suriye üzerinde stratejik bir baskı kurmasını sağlamaktadır. İsrail'in Golan Tepelerinde sağlamış olduğu askeri güç sayesinde, yoğun bir istihbarat toplama faaliyeti gerçekleştirebilmektedir. İsrail bu tepelerde konuşlandırmış olduğu teknolojik aletler sayesinde Suriye de devam eden iç savaşa müdahil olmadan Hizbullah'ın faaliyetlerini en ince ayrıntısına kadar görüntölüyebilmiştir. (Cook, 2019; Çiçekçi, 2019)

İsrail, kıyı şeridinde yer alan başta Hayfa olmak üzere sanayi ve nüfus yoğunluğunun olduğu şehirlerinin güvenliğinin Golan Tepelerinin sağlamış olduğu yükseltinin getirdiği stratejik üstünlükle alakalı olduğunu düşünmektedir. Bu tepeleri Suriye'ye geri vermenin ülkenin iç siyasetinde istikrarsızlığa ve korkuya neden olacağı da İsraili güvenlik uzmanlarının tarafından göz ardı edilmemesi gereken bir konu olduğu dile getirilmektedir (Çiçekçi, 2019).

4000 yıldan daha fazla bir geçmişe sahip olan Yahudiler bu sürenin büyük bir kısmını sürgünler esaretler ve zulüm altında geçirmişlerdir. Böyle bir geçmişe sahip olan İsrail devleti Ortadoğu'da dengeleri değiştiren dini duyguların ağır bastığı demokratik bir devlettir. Genel itibari ile yaşamsal ihtiyaçlar açısından fakir bir coğrafyaya sahip olması bir tarafa Akdeniz'e olan kıyı şeridi sayesinde önemli limanlara sahiptir (Zorlutuna, 2003). Ülke nüfusunun büyük bir bölümünü 70 ayrı devletten göç edip bu topraklara yerleşen Yahudilerden oluşmaktadır.

İsrail çok çeşitli bir kültürel zenginliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu kültürel zenginlik içerisinde Müslümanlar Dürziler ve Hristiyanlardan oluşan etnik azınlığında büyük katkısı bulunmaktadır. Topraklarının %75'lik bir kısmı tarıma elverişli olmasa da İsrail sulama teknolojilerinde dünya lideri sayılabilecek bir konumdadır. Savunma sistemleri ve değerli taşları işleme konusunda bir çok uzmana sahip olan İsrail gelişmiş bir sağlık sistemine sahip olmasının yanı sıra serbest piyasa şartlarına hakim olan İsrail güçlü bir ekonomiye sahiptir. İsrail Devleti siyasi ve dini olarak ayrıştığı komşu devletler pek fazla bir iletişim olmasa da dünyanın pek çok yerinde ki devletler iletişim içerisinde.

Türkiye İsrail ilişkileri de özellikle 1996-2000 yılları arasında zirve noktaya ulaşmış askeri acıdan ilişkiler gelişilerek devam etmiştir (Zorlutuna, 2003).

İKİNCİ BÖLÜM

1.VAAT EDİLMİŞ TOPRAKLAR

İsrail işgali altında bulunan Golan Tepelerinin Yahudi kutsal metinlerinde konu edildiği bazı Yahudi din adamları tarafından reddedilmekte ise de ABD'deki İsrail destekçileri Golan Tepelerinde İsrail varlığının sürdürülmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bu bölgede ki İsrail varlığını savunan destekçiler Yahudi kutsal kitabı Tevrat'ta 17 farklı noktada Golan Tepelerinin Yahudilere müjdelendiğini (Velidedeoğlu, 2019) ve doğal olarak buradaki verimli toprak, su kaynakları, bitki örtüsü ve petrol kaynaklarının da Yahudilerin olması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Nitekim bu kaynaklar yarı kurak sahada bulunan ve enerji kaynakları bakımından zayıf olan İsrail için son derece önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışmanın bu kısmında Golan Tepelerinin İsrail için dini açıdan nasıl bir önem taşıdığı ele alınacaktır.

1.1. Din, Kimlik, Ulus Devlet

İnsan yaşamının en önemli parçalarından olan din 5000 yıllık bir geçmişe sahip olan tam olarak tanımlanamayan, insan ruhuna etki etmeyi ve bir iz bırakmayı amaçlayan bir kavram şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Archer, 2018). İnsan topluluklarını sosyolojik açıdan birleştirici bir özelliğe sahip olan din Tanrı kavramı ile insanın varlığına dair olan sorulara cevap vermeye çalışır. İçerisinde toplumların günlük yaşamlarını şekillendirme amacı barındıran din, insan hayatını karmaşıklıktan kurtarıp düzenli bir hale getirmeye yardımcı olur (Abuzar, 2011). (Teker, 2019). Ortadoğu coğrafyası, çeşitli kavimlerin göçlerle ve istilalarla tarih öncesi devirlerden itibaren buraya yerleşmesine bu toprakları yurt edinmelerine konu olmuştur. Bu durumun en önemli sebebi, üç büyük ilahi dinin gerek ortaya çıktığı yer olması ve bölgenin sahip olduğu zenginlikler ile stratejik konumu gösterilebilir. Bu sebeple bölge Arz-ı Mukaddes veya Arz-ı Mev'ud şeklinde isimlendirilmiştir (Eski Ahit, 1976: Tekvin Bap 15; Kızıloğlu, 2012)

Yahudi dini incelendiğinde dinin kaynağı olarak Hz. İbrahim soyundan gelenlere yani İbranilere kadar gittiği anlaşılmaktadır. Vahiy kaynaklı bir din olan

Yahudilik tek Tanrı inancını içerisinde barındıran ilk din olma özelliği gösterir. Hz. Musa'nın Yahudi kutsal kitabı olan Tevrat'ı Tanrıdan alması ile yaşam tarzların bu kurallar çerçevesinde düzenlenmiştir (Yüksel, 1999; Teker, 2019). Vaat edilmiş topraklar inancı Yahudi halkına Tevrat verildiğinden bu yana kendisini ayrıcalıklı olduğunu kendilerini seçilmiş bir kandan geldiği düşüncesin hâkim olduğu bir düşüncedir. Mısırdan göç ederek yerleşik bir hayata geçtikleri Hz. Davut ve Süleyman'ın inşa ettiği krallığın Yahudilere vaat edilmiş topraklar olduğu düşüncesine toplumun tamamı inanmış durumdadır. Bin yıllarca sürgün hayatı yaşamış olsalar da ülkelerine hep bir sadakat içinde yaşamışlardır (Sand, 2011) (Muminov, 2013). Tevrat'ın nihai hedefi, Yahudilerin Tanrıya itaatlerini sağlamaktır. Yahudilerin Mısırdan çıkmaları Yahudiler üzerinde Tanrının meşruiyetinin somut bir göstergesidir. Tevrat'ta ana ideoloji, Yahudilerin bir toplum haline gelmeleri ve vaat edilmiş topraklara ulaştırılmalarıdır. Filistin topraklarının Yahudilerin olduğu şu ayette belirtilmektedir; 'Rab, Avrama Bulunduğun yerden kuzeye, güneye, doğuya, batıya dikkatle bak. Gördüğün bütün toprakları sana ve soyuna vereceğim. Soyunu toprağın tozu kadar çoğaltacağım. Öyle ki, biri çıkıp da toprağın tozunu sayabilirse, senin soyunu da sayabilecek. Kalk, sana vereceğim toprakları boydan boya dolaş, dedi.'

Hz. Musa Yahudileri bir araya toplayarak onlarla bir sözleşme yapmıştır. Sözleşmeye uymaları halinde Tanrının onların yanında olacağını, eğer ki uymadıkları takdirde başlarına birçok felaket geleceğini yönünde onları haberdar etmiştir. Hz. Musa, kutsal topraklara kavuşmadan 120 yaşında hayatını kaybetmiştir. Hz. Musa Yahudiliğin şekillenmesinde ve monoteist din olma özelliğine kavuşmasında büyük rol oynamıştır (Özgül, 2018; Teker, 2019). Yahudiler, Hz. İbrahim'le ile başlayıp Hz. Musa'ya kadar kendilerine Tanrı tarafından yollanmış olan bütün peygamberlerle bir ahit yaptığını, bu ahitleşmeye göre Yahudi Halkına kutsal toprakları verecek onları seçilmiş halk olarak nitelendirecek hem de dünyaya hâkim bir millet olacaklarını kabul etmektedirler. Buna benzer bir ahitleşmeye kuranı kerimde de rastlamak mümkündür. Kur'an'da Allah'ın Hz. Musa Hz. İbrahim ve Hz. Davud'a kavimlerini kutsal olarak nitelenen topraklara getirmesini emrettiğini ancak Hz. Musa'ya kavminin bu emre karşı geldiği anlatılmaktadır. Allah vaat ettiği toprakları İsrailoğulları'nın buyruklara ve kurallara uyması kaydı ile Yahudilere vereceğini söylemiş olsa da Kur'an-ı Kerim'de açıkça mukaddes topraklar olarak ifade edilen

bölgenin Filistin mi yoksa başka bir yer mi olduğu bilinmemektedir (Küçük,1994; Şenocak, 2021).

İsrail'in bölgeye bakış açısı Eretz İsrail kavramı ile ilişkilendirildiğinde daha net anlaşılabilmektedir. Yahudilerin kutsal kitabı Tevrat'a göre vaat edilmiş topraklar olan yani Tanrının Yahudilerle yapmış olduğu anlaşmaya göre onlara vermiş olduğu toprakları tanımlamaktadır(Tora, Deuteronomium, 30; Bulut, 2018). Yahudi tarihi incelendiğinde genellikle göç etmek zorunda kalmış bir toplum olarak karşımıza çıkıyor olsalar da. Eretz İsrail (İsrail'e dönüş) düşüncesi hep canlı kalmıştır. İsrail devletine olan bağlılıkları 19. Yüzyılın başlarında ideolojik bir yapıya bürünmüş ve Siyasal Siyonizm kavramına dönüşerek Yahudilerin bu topraklara bakış açısına farklı bir pencere açmıştır (Bulut M. , 2018). Kudüs şehri Yahudilerin ilk mabetlerinin kurulduğu ve kutsal topraklar olarak görülen 1900'lü yıllara kadar elde edilmesi düşüncesi her Yahudi'nin hayali olan bir hedefti. 1948 yılında İsrail devletinin kurulması ile bu hayale ulaşan Yahudiler bölge üzerinde sergiledikleri tavır ve bakış açıları yüzünden bir dizi savaşı da beraberinde getirmiştir. Yahudilerin arz-ı mevud düşüncesi kavuşmak için her acıdan planlı bir çalışma içine girmiş ekonomik acıdan güçlü ve diğer devletler nezdinde söz sahibi olabilecek bir konum elde etmişlerdir. Bu sayede Filistin ve Golan Tepelerindeki işgallerini kural tanımaz bir anlayışla devam ettirebilmektedirler (Köylü, 2019). Din ve devlet ilişkiler çoğu zaman toplumların ulusal kimliklerinin oluşmasında katkısı olduğu görülmektedir. Örnek verecek olursak İsrail devleti kendisini demokratik bir devlet olmasının yanı sıra Yahudi bir devlet olarak tanımlar (Teker, 2019).

Yahudi bir devlet olarak kendisini tanımlayan İsrail'in bu tanımlamasını Yahudi dinini ön planda tutarak mı yoksa Yahudi bir toplumdaki oluşmasına bağlayarak mı dile getirdiği uzun yıllar boyunca bir tartışma konusu olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Ancak Ortodoks Yahudi kimliğinin İsrail ulusal kimliğinin şekillenmesinde etkisinin büyük olduğu gerçeği tartışılmaz bir konudur (Teker, 2019). Her ne kadar 1948 yılında kurulmuş olsa da geçmişi oldukça uzun yıllar öncesine dayanmaktadır. Yahudi kutsal metinlerine göre İsrail'in devletleşme süreci 1800'lü yıllarda başlamıştır (Ben-Haim, 2008; Teker, 2019). Bu ayetten de anlaşılacağı üzere Yahudilerin asıl hedeflerinin nüfuslarını çoğaltmak ve kendilerine bir vatan edinmek olduğu açıkça görülebilir. Tevrat'ta Arz-ı Mevudun sınırları şöyle anlatılmaktadır: 'Sınırlarınızı çölden Fırat Irmağına, Kızıl denizden Filistin Denizine,

kadar genişleteceğim. Onları önünüzden kovacaksınız. Ülke halkını denize teslim edeceğim (Kahveci, 2012; Teker, 2019).

Şlomo Sand'ın kaleme almış olduğu *Yahudi Halkı Nasıl İcat Edildi? İsimli* muazzam eserinde Eretz Yisrael ya da “Büyük İsrail” kavramının ortaya çıkışını Kitabı Mukaddes’e dayandırmaktadır. Şlomo Sand’a göre Yahudi ulusal bilincinin oluşmasında ve Yahudilerin, sadece kendilerine ait olan toprakların farkına varıp bunu öğrenmelerine Kitabı Mukaddes’in katkısı olmuştur. Sand Büyük İsrail coğrafyasını Ürdün ırmağının doğusundaki Basan ve Gilad’ı da içine alacak kadar geniş sınırlara sahip bir ülke olarak tanımlamıştır. Kitabı Mukaddes zaman içerisinde Siyonist tarihçiler tarafından ulusallaştırılarak güvenilir bir tarih kitabı halini almıştır (Muminov, 2013; Sand, 2011). Eretz Israel olarak bahsedilen İbranice’de İsrail Diyarı anlamına gelen vaat edilmiş topraklar olarak bilinen Arz-ı Mev’ud, İsrail kaynakların Kenan diyarı, memleket ya da gurbet diyarı olarak ifade edilmektedir. İkinci sürgünle Yahudi kaynaklarına girmiş olan Arz-ı Mev’ud kavramında vaat edilmiş toprakların varlığı İsrailoğulları’na kesin ifadelerle belirtilmiştir (Küçük, 1991; Şenocak, 2021).

Arz-ı mukaddes, Arz-ı mev’ûd Hz. İbrâhîmin soyundan gelenlere “ebediyen” mülk ve miras olarak verildiğine inanılan bir topografyadır. Bu karşılıksız bir vaat anlamına gelmemektedir. Genel içerikleri ile arz-ı mev’ûdu hak etmeyle ilgili koşullar Tanrı ile farklı zamanlarda yapılan anlaşmalar ile ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda İsrailoğulları ahidlere gerçekten “uymaları” sadık kalmaları durumunda vaadi; yani ikbali (yurt, soy, refah) elde edeceklerdi; aksi takdirde bundan yoksun olacaklardı (Işık, 2020). Yahudilerin kutsal topraklar olarak gördükleri Filistin bölgesi Yahudilere Tanrı tarafından verilmiş ve dünyanın merkezi konumundadır. Sürgün yılları dışında mutlaka Yahudilerin bu merkezde yaşıyor olması gerektiğine inanılmaktadır. Zira bu bölge dirilme gününde Yahudilerin toplanacağı alan olacaktır. Yahudi inancına göre bu topraklar dışında devlet kurmaları ve yaşamaları ve dinen uygun değildir (Adam ve Katar, 2005; Şenocak, 2021).

Yahudilik dininin, bir ahit dini olarak tanımlanması Tevrat/Tora’da Yaratılış Bölümünde Tanrı ile Hz. İbrahim arasındaki bir anlaşmayı konu almasından kaynaklanmaktadır. Tora’nın ilk kitabı olan Yaratılış kitabı net yazılı bir kaynak olduğundan insanoğlunun ilkleri öğrenmesine ışık tutmaktadır. Yaratılış bölümü incelendiğinde 12. kısımda İbranilerin genetik kökenlerinin Hz. İbrahim ile başlayıp

İshak, Yakup ve Yusuf ile sonladığı anlaşılmaktadır (Tora, Yar 15: 18-21; Filiz, 2019). Dini anlayış olarak anlaşma kavramını merkeze alan bir dinin hâkim olduğu Eski Ahitte Tanrı; Hz. Musa, Hz. Yakub ve Hz. İbrahim ile anlaşmalar yapmıştır. İlk anlaşma Tora Yaratılış Bölümü 15:18-21 de Hz. İbrahim ile, ikinci anlaşma Yaratılış 26:3 oğlu İshak ile, üçüncü anlaşma Yakup ile Yaratılış 28:13 de yapıldığı görülmektedir. Hz. İbrahim'in torunu olan Yakub'a bir kısmı Suriye de Fırat nehrinin batısında kalan topraklar ile Mısır nehri "Vaat edilmiş topraklar" olarak verilmiştir. Bu yapılan anlaşmalar ile Yahudiler kendilerini Tanrı tarafından seçilmiş bir ulus olarak görmektedirler (Filiz, 2019). Nitekim Hz. İbrahim ve Tanrı arasında yapılan anlaşma İsrail ulus devletinin ortaya çıkmasında çok önemli bir yer tutar. Tanrı, Hz. İbrahim aracılığı ile 19.yy da Yahudilerin sınırları belli olan bir devlete kavuşmasını sağlamıştır. Yahudiler bu topraklardan iki defa sürgün edilmiş olsalar da yine bu topraklara dönmüşlerdir. Devlet kurmak için 19.yy da döndüklerinde Yahudi vatandaşlığı odaklı bir ulus devlet kurmuşlardır (Filiz, 2019).

Ulusal çıkarlar kavramı Orta Doğunun tanımlanmasında dinsel fanatizm ve rasyonel nedenler kadar tarihsel olaylardan beslenmekte ve dogmatik dış politika yaklaşımlarına sebep olmaktadır. Yahudi toplumu için İsrail devletinin bölgedeki var olma sebebi her şeyden önce Yahudiler için dinsel bir hak ve zorunluluktur. İsrail'in ulusal çıkarının temelini bu hak ve zorunluluk oluşturur. İsrail devletinin Müslüman topraklarında inşa edilmiş olması Arap devletlerin bakış açısından da İslam dinin yeşerdiği bu topraklara bir saldırdır. Arap devletlerinin bu bakış açısı ulusal çıkarını şekillendirmektedir. Bölgede uygulanmak istenen barışa yönelik girişimler çoğu zaman böyle bir düşünce tarzından dolayı başarısızlığa mahkûmdur. Her an savaş olacak düşüncesi ile Orta Doğu'daki tüm devletler askeri gücünü yükseltmeye bu sayede kendilerine yönelik bir müdahaleye karşın askeri bir caydırıcılık oluşturma çabası içindedirler. Orta Doğu devletlerinin iç veya dış nedenlerden dolayı güçlerindeki dönemsel düşüşler ve yükselişler, dış politikada uygulanan stratejilere bağlı olarak kullanılan araçlarda sürekli farklılık göstermektedir (Atlıoğlu, 2009).

Tanrı ile yapılan anlaşma Yahudi inancını şekillendiren belirgin özelliklerinden ve seçilmişlik göstergelerindendir. İsrailoğullarının atası İbrahim ile Tanrı Yahve arasında gerçekleşen anlaşmada Tanrı Yahve "Benim yolumda yürü, kusursuz ol. Seninle yaptığım antlaşmayı sürdüreceğim, soyunu alabildiğine çoğaltacağım." "Seninle yaptığım antlaşma şudur": "Birçok ulusun babası

olacaksın. Seni çok verimli kılacağım. Soyundan uluslar doğacak, krallar çıkacak. Antlaşmamı seninle ve soyunla kuşaklar boyunca, sonsuza dek sürdüreceğim. Senin, senden sonra da soyunun Tanrısı olacağım. Bir yabancı olarak yaşadığın toprakları, bütün Kenan ülkesini sonsuza dek mülkünüz olmak üzere sana ve soyuna vereceğim. Onların Tanrısı olacağım.” söylemiyle “onların Tanrısı olacağım” ifadesi İsrailoğulları’nın Tanrı’nın halkı olması ve onların seçilmişliğine işaret ederken Tanrı ile İsrailoğulları arasında bir anlaşma anlamı içermektedir. Fakat İsrailoğulları tarihinde Tanrı’nın yolundan ayrılmalar, yani ahde vefasızlıkların örneği çok olduğu gibi tekrardan anlaşma ifadeleri de çoktur (Seyfeli & Akdemir, 2020).

1.1.1. Siyonizm ve Theodor Herzl

Yaklaşık 2.500 yıldır kullanılan Siyon kelimesi siyasal bir düşünce olarak 19. yüzyılın son çeyreğinde siyasal düşünceler literatürüne Rus Yahudi olan Nathan Birnbaum tarafından dâhil edilmiştir. Birnbaum kaleme aldığı Kendine Kurtuluş adlı dergisinin Nisan 1980 tarihli sayısında Siyonizm fikrini İsrailileri Filistin’e yerleştirme gayesi güden ve taraftarlarını Yahudilerin oluşturduğu bir siyasal parti örgütünün bir araya getirilmesi şeklinde belirtmiştir. Yahudi milliyetçiler tarafından kısa süre içerisinde bu tanım kullanılmaya başlanmıştır. Tevrat’a göre Tanrı bu toprakları sonsuza kadar İbrahim Peygamber soyundan gelenlere vermiştir. Bu düşünce çerçevesinde Yahudiler için Siyon dedikleri Kudüs bölgesine dönme, Kral Süleyman tarafından inşa ettirilen kutsal mabetleri Beyt-i Makdis’i tekrardan yapma, akabinde ise Yahudi ırkını üstün millet olarak Nil’den Fırat’a ve bütün dünyaya her türlü güç bakımından üstün kılmak Tevrat’ın ana prensibini oluşturmaktadır. Bu düşünce ışığında Siyonizm bu amaçlara ulaşmak isteyen ırkçı ve emperyalist Yahudi milliyetçiliğinin adıdır. Bu inancı Yahudiler öyle benimsemişlerdi ki er ya da geç gün diasporadaki bütün Yahudilerin onları yine vaat edilmiş topraklara götürecek bir Mesih’in geleceğini ve altı köşeli yıldız altında buluşacaklarına inanmış ve bunu beklemişlerdir (Öke, 2002; Kızıloğlu, 2012).

Politik bir hareket olarak XIX. yüzyılda ortaya çıkan Siyonizm fikri yüzyıllar boyunca Yahudi ve Hristiyan düşüncesinin bir parçası olmuştur (Tokgöz, 2017). 1800’lü yıllarda ortaya çıkan Siyonizm düşüncesi Yahudileri politik bir amaç doğrultusunda birleştirmekle kalmamış kutsal topraklar olarak gördükleri Kudüs’e geri dönme inancını da kuvvetlendirmiştir. Yahudiler üzerinde biran önce Filistin topraklarına yerleşip modern bir ulus haline gelme düşüncesini içerisinde barındıran

Siyonizm kavramı politik bir hal ve Yahudiler için büyük bir inanç kaynağı olmuştur (Balcı, 2010; Turgut, 2015). Nitekim Eski Ahit'in ana prensibini Musevilerin Kudüs ve dolaylarına dönme ve Süleyman tapınağını yeniden inşa etme düşüncesi oluşturur (Tokgöz, 2017). Siyon Dağından ismini alan ve politik bir hareket olan Siyonizm kavramı ilk olarak 1890'lı yıllarda bir gazete sayfalarında karşımıza çıkmaktadır. Yahudiler tarafından ana vatan olarak görülen topraklara dönüş olarak kullanılan bir terimi ifade etmektedir (Comay, 1985; Bulut, 2018). Kudüs şehrine Siyon ismi, Kral Davud tarafından verilmiştir. Anlamı zamanla tüm İsrail topraklarına yayılmıştır. Siyonizm kavramının karşılığı "Siyon Dağı" olarak ta Yahudiler tarafından kullanılmaktadır. Siyon kelimesinden gelen siyonizm ise Filistin'de bir Yahudi Devleti oluşturmayı amaçlayan "Yahudilerin Tarihi Topraklarına Dönüşü" anlamında kullanılan politik harekettir (Sultanzada, 2021).

Arz-ı Mev'ud Siyonizm'i en geniş anlamını ifade etmektedir, yani bütün Yahudileri Filistin'de toplamak ve sonra da Süleyman Mabedi'ni yeniden inşa etmek şeklinde tanımlanabilir. Siyon sözcüğü Siyonizm teriminin kökünü oluşturmaktadır, İlkçağdan beri Kudüs anlamına gelmektedir. Siyon sözcüğü Yahudilerin ilk kutsal mabetlerinin Babilliler tarafından MÖ 587'de yıkılıp Yahudilerin bu topraklardan sürgün edilmesi ile Siyon daha özel bir anlam kazanmış, Babil'e sürgün edilen Yahudi halklarının Filistin'e dönme arzu ve özlemi Siyon anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Öke, 2002). Yahudilerin Filistin topraklarına gitmelerini için sadece sürgünde olma ya da zor ve ağır şartlar altında yaşıyor olmak yeterli değildi. Yahudiler arasında bir birliktelik sağlamak bir ulusu inşa etmek için dinî değerler ve motifler harekete geçirici söylence haline getirildi. Bu sayede yerleşimler için çağrı yapmak ve Yahudi toplumunun farklı kesimlerini bir arada tutmak kolaylaştı (Balpınar, 2013).

İsrailoğullarını tanrı tarafından seçilmesi, "Mesihlik", "Seçilmiş halkın İsrail'e dönmesi gibi dogmalar ve "Tüm Dünya Yahudi Ulusu", "Yahudilerin tarihsel anavatanda toplanmaları", "Yeryüzünde Tanrı saltanatının kurulması" gibi felsefi tezler, siyasal tezlere yol göstermektedir. Bir başka söylemle siyasal Siyonizm dini motiflere dayanarak geçerlilik kazanmıştır. (Kara, 1986) (Turgut, 2015)

İngiltere'nin Yakındoğu'daki sömürgeleri üzerine yapmış olduğu hesapla ile Siyonist hareketin ortaya çıkışı arasında tam bir zamanlama vardır. Siyonizm'in doğuşunda iki önemli etmen rol oynamıştır. Bunlardan birincisi Filistin topraklarının

İngiliz hükümeti tarafından sömürgeleştirme çalışması ikincisi ise Basel’de 1897’de toplanan ilk Siyonizm Kongresi’nde Yahudilerin vatanı olarak Filistin’i ilan ederek Yahudi Devleti kurma hedefini belirlemesidir. Siyonistlerin çıkarları ve İngiliz emperyalizmi öylesine bir uyum gösteriyordu ki Yahudiler bu yolla bir yandan güçlü devletlerin arkalarına almış oluyor İngilizler ise zengin hammadde kaynakları bulunan Yakındoğu’yu sömürmek için önemli bir üs kazanıyordu. Güçlü bir devletin desteğini arkasına almak Siyonizm’in doğuşundan bu yana izlediği politikalarından biri olmuştur. (Kara, 1986; Turgut, 2015)

Siyonizm’i “bulan kişi” olarak Herzl gösterilmiştir. Fakat Siyonizm fikri ondan önce de vardı ve Herzl sadece dağılmış akımları bir çatı etrafına toplayarak politik hareketi yaratan isim olmuştur (Boyer, 1995). Nitekim Rus Yahudi’si olan Natham Birnbaum Siyonizmin siyasal bir düşünce haline dönüşmesini sağlayan ilk kişi olmuştur. Siyasal Siyonizm kısa sürede ilgi görmüş ve Yahudi milliyetçilerince kullanılmaya başlamıştır. Tevrat’a göre Tanrı kutsal toprakları kıyamete kadar İbrahim peygamber ve onun kanından gelenlere vermiştir. Bu inanış İsrail halkı tarafından Siyon olarak adlandırılan Kudüs’e geri dönmek ve bütün dünyaya Yahudi neslini üstün kılmak yönünde bir amaç belirlemelerine yol açmıştır Siyasal Siyonizm’in temelinde Yahudiliğin politikleştirilmiş milliyetçi ve dinsel dogmaları olduğu sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır (Sultanzada, 2021).

Natham Birnbaum teorik fikirlerini kuramsal tabandan pratik uygulamaya geçiren ve konudaki çözüm örneklerini ortaya koyan kişi Theodor Herzl olmuştur (Boyer, 1995). Herzl, asimile olmuş ve laik bir aileden gelmekteydi. Avrupa’daki Yahudi düşmanlığına doğrudan şahit olmuş bir kişiydi. Batıdaki Yahudilerin kitlesel göçü, Fransız şehirlerindeki ve Cezayir’deki Yahudi millette karşı ayaklanmalar, Tiszaeszlár’daki kanlı olaylar, 1882 Rusya’daki pogromlar, 1880’deki Alman Yahudileri üzerine saldırılar Herzl’i Siyonist fikrini geliştirmesine ve Yahudi milliyetçiliğin etrafında toplanmalarına neden olmuştur (Patai, 1997; Muminov, 2013). Gerçekten de Siyonizm kavramı Herzl’e kadar kültürel, duygusal ve milli bir hareketi ifade ederken Herzl’den sonra toprağa, yani devlete dayalı Siyasal Siyonizm halini almıştır. Yahudilerinde diğer toplumlar gibi bir devlete sahip olması hakları olduğu fikri Siyasal Siyonizm bir parçasıdır (Kızıloğlu, 2012). Siyonizme, devletleşme sürecinde yüklenen anlam Yahudilerin kutsal olarak gördükleri yani Filistin topraklarında bir ulus inşa etmesiydi. Ayrıca Siyonizm, her Yahudi’nin

içindeki arzu, istek ve yeteneği yoğurarak güçlendirmesi ve onu yüksek bir mertebeye ulaştırmasıydı (Balpınar, 2013).

Macaristan’da 1860 yılında doğan Theodor Herzl “Modern Siyonizm” kavramını ön plana çıkarmış ve İsrail’in kurulmasına öncülük etmiştir. İyi bir hukuk eğitimi almış olan Herzl bir çok İngiliz ve Fransız gazetelerinde çalıştı (Engin, 2010). Theodor Herzl 1891 yılında Avrupa’nın en önde gelen günlük gazetelerinden olan “Neue Freie Presse’in” Paris temsilciliğinde görevlendirildi. Viyana yıllarında Herzl Yahudi sorunu ile tanışmıştır. Fakat Herzl’in Yahudi sorununa tüm dikkatini vermesini sağlayacak olay Paris’te yaşanmıştı (Öke, 1982). Tarihe Dreyfus Olayı olarak geçen hadise Herzl’in Siyonizmle ilgili fikirlerinin şekillenmesine yön vermiştir (Turgut, 2015). Dreyfus olayından etkilediği söylenen Herzl hadiseden şu sonuçlara varmıştır; “Yahudiler dünyanın neresinde olursa olsunlar tek bir halk meydana getirmektedirler. Yahudiler her devirde ve her yerde işkenceye uğramışlardır ve içinde yaşadıkları toplum tarafından hiçbir zaman eritilememiştir.” (Garaudy, 1983; Turgut, 2015).

Herzl, Yahudilerin bir devlet meydana getirecek ve bir ulus olabilecek özelliklere sahip olduklarını belirterek; “Biz bir devlet hem de örnek bir devlet kuracak kadar güçlüyüz. Bu amaç için gerekli beşeri ve maddi her türlü malzemeye sahibiz. Bir ülkenin tüm haklı gereksinimlerini tatmin edecek büyüklükte dünya üzerinde bir yörede bize egemenlik verin, gerisini biz kendimiz tamamlarız” demekteydi (Kaygısız, 2014). Dolayısıyla bugünkü mevcut Yahudi milliyetçiliğinin temelini 19. yüzyılın sonlarına doğru Herzl tarafından ortaya atılan tezler oluşturmaktadır. Bölgesel ve küresel stratejilerin Filistin bölgesine özellikle Kudüs ve çevresine yapılan yatırımların bu dönemde şekillenen siyasi felsefenin bir ürünü olduğu aşikârdır. Yahudi siyasi hareketinin bu süreçte tutarlı bir seyir izlediği ve her zaman bir adım öncesinin planlanarak sağlam temeller üzerine inşa edildiği su götürmez bir gerçektir (Orallı, 2005). Nitekim Yahudilerin bir yurdu olması fikri ilk defa Theodore Herzl tarafından 1896 yılında kaleme alınan “Der Judenstaat” isimli eserinde ortaya atılmış ve detaylarını anlatmıştır (Taylor, 2000). Herzl’in kitabında ele aldığı düşünceye göre Yahudi sorunun çözümü diğer ülkelerin meselenin içine çekilmesiyle sorunu küresel bir boyuta taşımaktan geçmekteydi. Sorunun üstesinden gelmek için yabancı devletler tarafından güvence altına alınmış bir alanın Yahudi yurdu olarak elde edilmesini öngörüyordu. (Türk, 2007). Herzl Yahudi yurdu olarak Filistin ya da Arjantin’i İsrail devletinin muhtemel yeri olarak düşünmüştür. Bununla beraber, açıklanması gereken bir nokta varsa o da Herzl’in

kaygısının, anti-semitizm sorunlara odaklı bir çözüm konusunda olduğu, uzun bir tarihi geçmişe sahip olan Museviliğin kehanetlerinin ifası olmadığı noktasıdır (Taylor, 2000; Turgut, 2015).

Herzl Yahudi devletinin kurulması için sadece yazılar yazmamış aynı zamanda çeşitli faaliyetler de yürütülmüştür. Bunlardan en önemlisi İsviçre'nin Basel şehrinde, 27 Ağustos 1897'de yapılan “Birinci Siyonist Kongre” olmuştur. 200'den fazla delege bu kongreye katılmıştır. Rusya en fazla katılım yapan ülke olmuştur. Birinci Siyonist kongresi ile “Dünya Siyonist Teşkilatı'nın” temelleri atılmıştır. Theodor Herzl'in bu teşkilatın başına getirilmesine karar verilmiştir. Bu kongrede bir yürütme heyeti seçilerek Siyonist hareketinin amaçları ve bu amaca ulaşmak için neler yapılması gerektiği tartışılmıştır (Sultanzada, 2021). Herzl Basel kongresinden sonra hatıralarında şu notlara yer vermiştir; “Basel'de ben Yahudi Devleti'ni kurdum. Eğer bunu yüksek sesle söylesem bana bütün dünya güler. Ama beş sene içinde ama elli sene sonra garantili olarak herkes bunu böylece bilecektir. Toprak sadece maddeden ibarettir. Devlet, bir toprağa malik olsa bile, yine de mücerret bir mefhumdur. Kilise Devleti vardır, toprağının bulunmaması bir şey ifade etmez, aksi takdirde Papa'nın saltanatı bahis konusu olamazdı. Basel'de işte bu birlikteliği yarattım. Delegeleri tedricen bu Devlet moduna hazırladım ve onlara kendilerinin bir Milli Meclis olduklarını hissettirdim.” (Kutluay, 2004; Turgut, 2015).

1.1.2. Theodor Herzl'in II. Abdülhamit'i Ziyareti

Theodor Herzl batıda zengin Yahudilerle bir araya gelerek Siyonizm davasında yanlarına çekmeye çalışırken bir yandan da Filistin topraklarının Yahudi göçüne açılması burada yönetimin Yahudiler tarafından sağlandığı bir devletin kurulması gerektiği fikrini yaymaya çalışıyordu. Herzl kaleme almış olduğu Yahudi Devleti adlı eserinde “Eğer sayın majesteleri bize Filistini verirse biz de karşılık olarak Osmanlı'nın maliyesini düzenleriz” demiştir (Anadol, 2004) .

Filistin'de bir Yahudi yurdu yaratma düşüncesini hayata geçirmek için Theodor Herzl II. Abdülhamit'i ikna etmek amacıyla 1896 ile 1902 yılları arasında İstanbul'a beş ziyaret gerçekleştirmiştir (Öke, 2002: 41). Herzl, bu ziyaretlerinde ve II. Abdülhamit'e yurtlarının sınırını, “Kuzeyde Kapadokya Dağlarından, güneyde Süveyş Kanalına kadar olan alanı kapsamalıdır, Davud ve Süleyman'ın Filistin'i olmalıdır” diye beyan eder (Kocabaş, 1987: 153). Herzl'in II. Abdülhamit'e

bahsetmiş olduğu bu sınırlar ilerleyen yıllarda İsrail'in kurulmasında büyük rol alan Ben Gurion ve birçok İsrailli yetkilinin de telaffuz ettiği bir slogan haline dönüşecektir. Bahsedilen bu sınırlar Kitab-ı Mukaddes'in belirtmiş olduğu Filistin coğrafyasıdır (Kitab-ı Mukaddes Eski Ahit, 1976: Tekvin Bab 13- 15). Herzl, Osmanlı maliyesinin çok zor durumda olduğu bu dönemde bahsedilen topraklar karşılığında büyük maddi destek sağlayacağını II. Abdülhamit'e söylemiş olsa da bu görüşmelerden bir sonuç alamamıştır. Abdülhamit, Newlinsky aracılığı ile Herzl'e gönderdiği şu mektupla Herzl'in bu isteklerine bir son vermiştir:

“Eğer Bay Herzl senin bana arkadaşım olduğun gibi bir arkadaşın ise, ona nasihat et, bu konuda bir diğer adım atmasın. Ben bir karış bile olsa toprak satamam. Zira bu vatan bana ait değil, milletime aittir. Benim milletim bu imparatorluğu savaşta kanlarını dökerek kazanmışlar. Onu kanlarıyla verimli kılmışlar. Bu toprak bizden sökülüp alınmadan evvel, biz onu tekrar kanlarımızla sularız. Benim Suriye ve Filistin alaylarının efradı birer birer Plevne'de şehit düşmüşlerdir. Onlardan bir tanesi dahi dönmek üzere muharebe meydanlarında canlarını vermişlerdir. Türk İmparatorluğu bana ait değildir. Türk milletine aittir. Ben onun hiçbir parçasını veremem. Bırakalım Yahudiler milyonlarını saklasınlar. Benim imparatorluğum parçalandığı zaman, onlar Filistin'i hiç karşılıksız ele geçirebilirler. Fakat bizim yalnız cesetlerimiz taksim edilebilir. Ben canlı bir vücut üzerinde ameliyat yapılmasına müsaade edemem”(Öke, 2002: 52).

Bu gelişmeler karşısında Sultan II. Abdülhamit, Yahudileri Filistin'e yerleşmesini engellemek için birçok tedbir almış bu tedbirlere ek olarak Yahudilerin toprak almalarını engelleyici kanun çıkmasını sağlamıştır. Herzl ve II. Abdülhamit arasında 19 Mayıs 1901 ile 4 Temmuz 1902 tarihlerinde iki görüşme daha olmuş bu görüşmelerden de sonuç alamayan Herzl Yahudilerin Filistin de bir yurt edine bilmesi için Osmanlı'nın dağılmasını beklemeliyiz demiştir (Arı, 2005; Kızıloğlu, 2012).

1.1.3. Yahudilerin Güvenli Yurt Arayışları

İnsanın en temel ihtiyaçlarından birisi güvenlik ihtiyacıdır. Güvenlik ihtiyacı bütün toplumlarda en üst düzeyde değerlendirilmiştir. (Ergin, 2008). Güvenlik, her türlü iç ve dış tehdit, tehlike, korku, yıldırma ve zorlamalar karşısında ve endişeye kapılmadan birey ve kurumların devamlılığını sürdürebilmesi halidir. Güvenlik esasen herhangi bir baskı, tehdit, korku ortamının olmaması demek değildir. Bunlar gündelik yaşam içerisinde dahi söz konusu olabilir. Güvenlik bu durumlar karşısında, güvenliği tehdit edici böyle olayların bertaraf edilebilmesi, bu durumları ortadan kaldıracak gerekli mekanizmaların bulunması halidir (Bülbül, 2019).

Yahudi toplumunun güvenli bir yurt ihtiyacı, kutsal topraklar olarak gördükleri coğrafyadan ayrı geçen dönemlerde kendileri için daha da önem arz etmiştir. Çünkü bu topraklar dışında yaşadıkları hemen hemen bütün yerlerde genellikle eziyet ve işkenceye maruz kalmış sırf Yahudi oldukları için öldürülmüşlerdir. Siyonizm babası olarak görülen Theodor Herzl güvenli yurt kavramı üzerinde durmuş olsa da bu yerin özelliklerine bir atıfta bulunmayıp sadece Yahudilerin fiziki güvenlik ihtiyaçlarını karşılayaabilecekleri bir alan olması gerektiğini savunmuştur. Herzl'e göre, güvenlik kavramı Yahudilerin canlarının güvende olacağı bir toprağa sahip olmalarını ifade etmekteydi (Balpınar, 2013).

1.2. Ortadoğu'da Yahudi Yerleşimleri

1.2.1 Yahudi Göçleri

Yahudilerin kendilerine Tanrı tarafından vaad edilmiş olarak gördükleri Filistin topraklarına dönme fikirlerini, hem dini birliktelik hem de milliyetçilik duygusunun yanı sıra Doğu Avrupa ve Çarlık Rusya da Yahudilere yönelik sürekli olarak bir artış gösteren eziyet ve baskının var oluşu Yahudilerin artık kendilerini güvende hissedebilecekleri bir vatanlarının olması gerektiği düşüncesinin oluşmasına sebep olmuştur (Kökçam, 2019). 1897 yılında Basel'de toplanan ilk Siyonist kongreye 15 farklı ülkeden 204 delege katılmıştır. Yahudilerin kendilerine ait bir vatanı olmalı düşüncesinin ilk defa bu şekilde bir örgütlenme tarafından dile getirtmesi açısından bu kongre büyük önem taşımaktadır. Teheodor Herzl bu kongreyi ilk Yahudi Meclisi olarak görmektedir. Kürsüye yaşasın kral sloganları ile gelen Herzl konuşmasında Yahudi milletinin kendilerine sığınak olacak bir binanın temellerini attıklarını söyleyerek bir Yahudi vatanı düşüncesini dile getirmiştir (Kocabaş, 1994).

Herzl, artık Yahudilerin kendilerini güvende hissedebilecekleri bir yurtlarının olması gerektiği düşüncesini bir bildiri niteliği taşıyan "Yahudi Devleti" adlı eserinde 1896'da yazmıştır. Herzl için asıl önemli olan buranın Filistin ya da başka bir yer olacağından ziyade Yahudilerin bir an önce güvenliklerini sağlayacak bir devletlerinin olmasıydı. Yahudi devletinin kurulacağı yer hakkındaki önemli tartışmalar Herzl ölene kadar sürmüştür. 1904 yılında Herzl'in ölümünden sonra toplanan 7. Siyonist Kongre'de bu tartışmalara bir son verilmiş ve bu yerin Filistin olacağı kararlaştırılmıştır (Balpınar, 2013). Dolayısıyla Filistin yeryüzündeki Yahudi göçlerinin merkezi haline getirilmiş ve dünyanın her yerindeki Yahudilerin

katılımıyla yeni Yahudi ulusu inşa edilmesi amaçlanmıştır. Bu sadece dayanışma ruhu yüksek bir toplum oluşmasını sağlamak için değil; yeni kurulacak bu ülkenin savunulması diğer bölge devletleri nezdinde caydırıcı bir güce sahip olmak içinde önemliydi. Siyonist mitolojinin oluşturulmasında Yahudilerin vaat edilmiş topraklara dönüşünü konu edinen göç hikâyeleri kullanılmıştır. Bu sayede göç edenlere bir ruh ve bir görev üstlenmiş oldular. Bu yapıyı daha da kuvvetlendirmek için bölgedeki Arap tehdide kullanılmıştır (Balpınar, 2013).

Çarlık Rusya Yahudi göçlerinin artmasına sebep olmuş en önemli devletlerin başında gelmektedir. Çarlık Rusya döneminde Yahudi olanlar sevilmez kötü ve onur kırıcı bir muamele görmektedir. Çar II. Aleksander'ın 1881 senesinde öldürülmesinden sonra ülke içindeki Yahudi düşmanlığı her gecen gün daha da artmıştır. Yahudi olduğu anlaşılanlar saldırıya uğramakta ve çoğu zaman öldürülmekteydiler. Her gecen gün artarak devam eden bu işkencelere ve ölümlere dayanamayan Yahudiler 1881-1891 yıllarında ilk büyük göç dalgasını gerçekleştirmişlerdir. Bu dönemde yaklaşık olarak Filistin'e 5000 civarı Yahudi göç etmiştir. Bazı kaynaklara göre 1850 ile 1900 yılı arasında Filistin bölgesine 34.000 Yahudi göçü gerçekleşmiştir (Sultanzada, 2021).

Rusya'da 1880 yılında Yahudilere yönelik başlatılan kıyım dönemi, ilk siyonist grupların (Hovevei Zion, Bilu vs.) ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu gruplar, yurt olarak gördükleri Filistin'e göçü organize ederek, orada güvenli bir yaşam sürmeyi, tarımsal yerleşimler kurmayı hedeflemişlerdir. Filistin'e göç eden bu grupların birçoğunun sebebi siyasi olmamıştır (Balpınar, 2013). Filistin'e 1882 yılında göç eden Yahudiler, Rishon-le-Zion (Siyon Sevgisi) isimli bir koloni oluşturmuştur (Kocabaş 2005: 133) bahsedilen koloni, Choveve Zion (Siyon'u Sevenler) isimli bir dernekle örgütlenerek (Karaman, 1996). Filistin'in tamamını bir Yahudi yurdu haline getirip İbranice dilini tekrar ortaya çıkarmayı hedeflemişlerdir (Taylor, 2001). Siyonizmin ilk tohumları böylelikle atılmış olmuştur (Özmen, 2006). Siyonu Sevenler Derneğinin başkanlığına Yahudilerin kendilerine ait bir vatani olması gerektiği fikrini ortaya atan Leon Pinsker getirilmiştir. Siyonu Sevenler Derneği daha sonra Yahudi Esnafı ve Ziraatçıları Destekleme Derneği adını alarak tanınmıştır (Öke 2011; Tokgöz, 2017).

Sınırları çizilen Yahudi devleti, Filistin’de yüz yıllardır var olan Yahudi toplumunu yeni devlet için yapılan planlarına daha az dâhil ederken, Filistin’e göç dalgaları ile Yahudi nüfusunu artırmak üzerine yoğunlaşmıştır (Balpınar, 2013). Fakat İngiliz devleti tarafından hayata geçirilen göç yönetmeliği ile Yahudilerden Filistin topraklarındaki statüsünün kalıcı hale gelmesi kesinleşmiştir. Bu dönemde çıkarılan Toprak Transferi Yönetmeliği ile de İsraillilerin arazi satın alması yasal bir boyut kazanmıştır (Döner, 1997; Tekin, 2018). Bunun yanı sıra Yahudi göçlerine müsaade eden İngiltere bu toprakları Yahudilerin yerleşmesi için onlara vermiştir. Bu alanlara yerleşen Yahudilerin okul açmasında ve askeri olarak yapılanmalarına da destek olmuştur (Ataöv, 1970; Tekin, 2018).

Yahudileri güvenli bir yurt aramaya yönlendiren sebeplerden biride, 1894 yılında ki Dreyfus davası ve o dönemde Paris’te bir gazeteci olan Theodor Herzl olmuştur. Herzl, izlemiş olduğu bu dava boyunca Yahudilerin sadece Yahudi oldukları için farklı bir muameleye tabi tutuldukları düşüncesine kapılmıştır. Dava sürecinde birçok kez tekrarlanan “Yahudilere ölüm” haykırıları Herzl’in düşünce dünyasını esir almıştır.

Birinci dünya savaşının başlamış olduğu 28 Haziran 1914 tarihi Yahudilerin kaderini değiştiren bir tarih olmuştur. Bu savaş döneminde Yahudiler Osmanlının bütün engellemelerine rağmen göç politikasını çok üst noktalara taşımışlardır. Bu süreçte Filistin topraklarına göç eden Yahudi sayısı 50.000 ile 85.000 arasında olduğu düşünülmektedir. “Nazi Partisi’nin” Almanya da iktidara gelmesi bu göç dalgalarına hız kazandırmıştır. Nazilerde tıpkı Çarlık Rusya gibi Yahudi olanlara karşı büyük bir kin ve nefret besleyip onları akıl almaz işkencelere maruz bırakıyorlardı. Bu nedenle ötürü Yahudiler Almanya’dan Filistin topraklarına göç dalgası başlatmıştı. 290.000 Yahudi’nin göçüne izin veren manda yönetimi böylece Filistin nüfusunun yaklaşık olarak % 28,2 sini yani 399.808 kişisini Yahudilerin oluşturmasına sebep oldu. Arap nüfusuna bakıldığında ise karşımıza % 63,1 gibi 895.159 kişilik bir oran çıkmaktaydı (Sultanzada, 2021).

1933 yılında Almanya’da Nazilerin iktidar koltuğunu devralmasının da büyük etkisiyle Filistin’e 230.000 Yahudi daha yerleşti. Nazi Almanya’sında Yahudilerin görmüş olduğu baskıların yanı sıra; Rusya, Yahudilerin topraklarından ayrılmasına izin vermiyor, birçok devlet ise Yahudilerin kendi topraklarına göç etmesine

müsaade etmiyordu. Bu şartlar altında Filistin toprakları Yahudiler için tek sığınak haline gelmişti. 1936 ve 1939 yılları arasında gerçekleşen göç dalgası ise diğerlerinde farklıydı. Hayali evlilikler yaparak, turist olarak binlerce kişi gayri resmi olarak Filistin topraklarına girmişti. Birçok zengin iş adamı bilim adamları ve sanatkârlar da bu göç dalgasında Filistin'e gelmişti. Bu dönemdeki yaşanan göçlerin %56'sı Batı Avrupa devletlerinden gelmişti(Besalel, 2000; Turgut, 2015).

Yahudi nüfusunun bu denli hızlı bir şekilde artması beraberinde arazi alımlarını da getirmişti. 1925'de 944.000 dönüm toprak Yahudilerin elindeki iken 1927 yılında 1.024.000 dönüme çıkmıştır. 1930 ve 1934 yılları arasında ise Yahudiler toplamda 120.000 dönüm toprak daha satın almışlardır. Yahudiler bu toprak alımlarını beş büyük örgütleri aracılığı ile sağlıyorlardı. Bunla, Yahudilerin Filistin'i Sömürge Cemiyeti (BİKS), Milli Yahudi Anaparası Cemiyeti, Yahudi Vekaleti, Uluslararası İsrail Vekâleti, İngiliz Yahudi Cemiyeti olarak biliniyorlardı. Filistin devleti de bu toprak alımlara karşı bir dizi önlemler almak istemiştir. Satılan bazı arazileri geri almış, yüksek İslam meclisi almış olduğu kararla toprak satımını yasaklamış, ulema tarafından ise topraklarını Yahudilere satanların küfrüne dair şer'i fetvalar vermiştir(Sert, 2012) (Turgut, 2015).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından savaş esnasında farklı uluslara göç eden 10 milyon Yahudi göçmeni eski yerleşim yerlerine geri dönmüştür. Fakat, karşılaştıkları manzara yakılıp yıkılmış şehirlerden ibaretti savaş döneminde göç etmek yerine kalmayı seçen akrabalarının ise ölmüş olduğu gerçeği ile karşılaştılar. Bu koşullar karşısında Yahudilerin gide bileceği tek bir güvenli yer kalmıştı. Yahudiler, kendilerini güvende hissedebilecekleri bir yer olduğunu düşündükleri Filistin topraklarına, Fransa ve İtalya'nın Akdeniz limanlarını kullanarak yasa dışı yollardan gitmeye kalkışmışlardır (Sultanzada, 2021). Ancak bu dönemde iktidarda bulunan İngiliz İşçi Partisi Yahudilerin bir utanç bildirisi olarak gördükleri Beyaz Kitap bildirisini yayınlamışlardı. 1939 yılında yayınlanan bu bildiri, Yahudilerin Filistin topraklarına göç etmelerine kılavuzluk etmeye yöneliktir. Arapların yoğun baskılarına rağmen yayınlanmış olan bu bildiri yayınlandığı tarihten itibaren yıllık 15 bin Yahudi'nin Filistin'e göç etmelerini ön görüyordu. Bildiride aynı zamanda Yahudilerin yerleşecekleri yerleri Araplar belirlemekteydi. Bunun yanında Yahudilerin toprak satın almalarını kısıtlayan ya da tamamen engelleyen bir içeriğe sahip olması Yahudileri özellikle bu bildiriye karşı öfkeli olmalarına neden olmuştur

(Russo, 2016). İngilizler bu bildiriye dikkate alarak Yahudilerin Filistin'e girişlerini kontrol altına almışlardır. Nitekim kaçak yollar ile Filistin'e girmeye çalışan birçok Yahudi'yi Hayfa civarında yakalayıp Kıbrıs'taki toplama kampına sürgün etmişlerdir. ABD bu duruma tepki göstermiş zamanla çok daha gelişecek olan ABD ile Yahudi dostluğuna katkıda bulunmak için Filistin de kendi kontrollerinde bulunan topraklara 100.000 Yahudi'nin yerleştirilmesi kararını almıştır (Sultanzada, 2021).

Yahudilerin kendisine ait bir vatanları olması fikri ilk olarak 1843'te Yehuda Alkalay tarafından ortaya atılmıştır(Soy, 2007: 127). Siyonizm düşüncesine göre kurulması planlan bu Yahudi devleti Kudüs ve çevresinde olmalıydı. Avusturya'da, Fransa'da, Rusya'da, Almanya'da ve Avrupa'nın daha birçok farklı yerinde 1900'lü yılların başından itibaren şiddetlenen Yahudi düşmanlığı sonucu, biran önce güvenli bir yerde bir devlet kurulması gerektiği inancı giderek güçlenmiştir. Herzl, Kıbrıs'ta yada Arjantin'de kurulabilecek bir Yahudi devletini destekler bir tavır sergilerken aşırı Yahudi gruplar kurulacak Yahudi devletinin sadece Kudüs ve çevresinde kurulacağı yönünde görüş bildirmişlerdir (Turan, 2003: 155). Kutsal topraklarından Roma tarafından 1900 yıl önce sürülen Yahudiler dünyanın birçok yerine dağılmış durumdaydılar. Şimdi bu topraklara tekrar geri dönmeye karar veriyorlardı. Bu hareketin adı Filistin'i daha da ötesinde Kudüs'ü çağrıştıran Siyonizm kelimesinden başka bir şey olmazdı (Kızıloğlu, 2012).

Yahudilerin Filistin'e göçünü hem askeri acıdan hem de yaşam alanlarındaki demografik yapının Yahudiler lehine değişmesi açısından bir beka meselesi olarak gören ABD Başkanı Harry S. Truman Yahudilere desteğini İngiltere baskı yaparak 100.000 Yahudi'nin Filistin'e göç edebilmesine katkı sağlayarak göstermiştir (Harms ve Ferry, 2008). 25 Şubat 1949 yılında İsrail başkanı olan Ben-Gurion, bir yandan ABD'nin Yahudilere desteğini sürekli kılmaya çalışırken bir yandan da Yahudilerin, Arap kültürüyle kaynaşmamasını benliklerini korumalarını yönetim politikası haline getirmeye çalışmıştır (Comay, 2005: 55). Ben Gruion'un benimsemiş olduğu bu yönetim politikası ayrışmayı ön plana çıkarmıştır (Perlmutter, 1969). Böylece, Ben Gurion siyasete hâkim olan düşüncesinin Yahudi Devleti'nin geleceği noktasında Yahudi halkını savaşıma konusunda cesaretlendirilmiştir. İsrail'in güvenlik politikasında bugün dahi gücün tereddütsüz kullanılması bu düşünce sistemin bir sonucudur. Aşırı milliyetçi Yahudi gruplarında Ben Gurion'un fikirlerini benimsemesi bu görüşün ispatını oluşturmuştur (Khoury, 1985). Sonuç olarak Yahudi

Devleti'nin şekillenmesine katkı sağlayan politikaya 'saldırgan savunma' olarak yansımıştır (Köylü, 2019).

1922 yılında Filistin topraklarındaki nüfus dağılımını % 89 Araplar % 11 Yahudiler oluşturuyor iken 1939 yılında bu oran % 70'e % 30 şeklini almıştır. Bu % 30'luk Yahudi nüfusu yaklaşık olarak 400.000 gibi bir sayıya denk geliyordu. Filistin'e Yahudi göçüne izin veren İngilizlerin bu politikası demografik yapıda hızlı bir değişime sebep olmuş. Bu durum birçok Arap elitinin yanı sıra Hristiyan elitinde tepkisini çekmiş, buna karşılık olarak ulusal Filistin hareketi ortaya çıkmıştır. 1920 ile 1930 yılları arasındaki dönem birçok şiddet olayına sahne olmuştur (Armaoğlu, 2007: 200). İngiliz sömürgesi olan Filistin halkının bu şekilde bir değişime tepki vermemesi zaten beklenemezdi. 1932-1936 yılları arasında özellikle Yahudi göçü en üst seviyeye çıkmış sadece bu dört yıl içerisinde 174.000 Yahudi bölgeye göç etmiştir. Bu durum Arapların manda yönetime karşı başlattıkları birçok isyanı da beraberinde getirmiştir (Balcı, 2010). Yaşanan bu şiddet olayları sonrasında İngilizler Yahudi göçüne yönelik bazı önlemler almak zorunda kalmıştır (Armaoğlu, 2007).

Geleneksel sömürgecilik anlayışında yabancı toprakları elde edildikten sonra orada yaşayan insanları' da sömürmeyi amaçlarken, Siyonistler işgal ettikleri Filistin topraklarındaki Arapları oradan çıkarıp, orayı temizlemeye amaçlamışlardır. Siyonistler "İsrail'in çok fazla tarihi ve ancak çok az toprağı" olduğunu söylerler. Bu cümleden de anlaşılacağı üzere Siyonistlerin tek bir hedefleri vardır oda; Arapları Filistin'den çıkarıp, İsrail'i tamamen Yahudilerden oluşan bir devlet olarak kurmak. Yahudilere göre Arap toplumu gerilikle eş anlamlıdır. Onların gözünde Araplar sadece din ve çöl üzerine kurulmuş bir tarihe sahip gelişime kapalı bir toplum olarak görüşmektedirler. Onlara göre; Araplar, sosyolojik açıdan gelişemezler çünkü Araplar ilkel içgüdülerin yarattığı bir topluluktur. Siyonist düşünceye göre ahlaksal değerler açısından da Araplar Yahudilerle mukayese dahi edilemeyecek kadar aşağı bir seviyededirler. Yahudilerin bu iddiaları bir tek Filistin'de yaşayan Arapları değil bütün Arap topluluklarını hedef alan bir düşüncedir (Baydak, 1987; Turgut, 2015).

Afrika ve Asya'da birçok devleti sömürge haline getiren Avrupalı sömürgecilerin hedefleri, oraların doğal kaynaklarını yine orda yaşayan halkı kullanarak elde etmek ve kara çevirmektir. Avrupalılar topraklarını sömürmüş ancak orda ki halkla birlikte yaşamışlardır. Yahudiler ise Filistin'de bunun tersi bir sömürü

uygulamış orda ki halkı o topraklardan çıkarıp onların yerine yerleşmişlerdir. Genellikle Arap çitçi ve zanaatkârları yerlerinden edip gelen Yahudilerden yeni bir iş gücü oluşturmak istemişlerdir (Schoenman, 1992; Turgut, 2015).

İsrail dış politikası ulusal güvenlik üstüne kurulu bir politika olduğundan istikrarlı bir çizgide ilerlememektedir. İsrail için sadece kuruluşundan bu yana müttefiki olan ABD ile ilişkilerini iyi tutmaktır. Askeri acıdan kendilerini yeterli görmeyen ve sürekli bir tehdit altında hissetmeleri sebebi ile günümüzde dahi Yahudi göçleri ile kalabalık bir nüfusa sahip olmak istemektedirler (Özkan S. , 2018). Zafer Balpınar’a göre ise Yahudilerin Filistin’de kendilerine ait bir toprak parçası olmasını istemeleri, Yahudi milliyetçiliğine dayanan bir sınır kaygısı değil, Yahudi kimliğini koruya bilecekleri bir güvenlik kaygısıdır. Bu sebeple Yahudiler için en önemli şey “topraksız bir halk için, halksız bir topraktır” (Balpınar 2019; Yıldırım, 2020).

1.2.2. 1917 Balfour Deklarasyonu

Yahudilerin, Filistin topraklarında bir yurt sahibi olmasına dair düşünce, Filistin topraklarının İsrail’e ait olduğunun kabulü edilmesi anlamına geliyordu. Fakat I. Siyonist Kongre’den bu yana Filistin’de bir Yahudi vatani kurulmasına yönelik girişimde bulunulamaması sorunu kronikleştirmişti. 1917 yılında Balfour Deklarasyonu’nun ilan edilmesiyle birlikte, Birinci Dünya Savaşı akabinde Filistin topraklarını himayesi altına alan İngiltere’nin desteğiyle Yahudilerin bu amaca yönelik çalışmalar yapmaları kolaylaştı (Balpınar, 2013). Siyonist Örgütün büyük uğraşlar sonucunda 1917 yılında İngiltere’nin, Filistin’i Yahudilerin asıl yurdu olarak görmesini sağlayacak teminat almıştı. İngiltere Osmanlı devletini bu topraklardan attıktan sonra buradaki hâkimiyetini güçlendirmek adına Balfour Deklarasyonunu yayınlamıştır (Çevik, 2010).

Arap-İsrail çatışmaları açısından Yahudilerin Ortadoğu’da bir devlet kurma çabalarının İngiliz hükümeti tarafından resmi olarak desteklenmesi Ortadoğu için bir dönüm noktası olmuştur. İngiliz parlamentosunda dış işleri sekreteri olarak görev yapan Sir Arthur James Balfour’un kaleme aldığı ve Lord Rothschild’e gönderilen metnin içeriği tamamıyla Filistin topraklarında kurulacak bir Yahudi devletine olumlu baktıklarını bu yöndeki bütün çabalarını destekler içerikteydi. Yahudilerin bir devlet kurmasına yönelik isyanın çıkış noktası Balfour Deklarasyonu olmuştur. Balfour Deklarasyonunda ‘Yahudi Devleti’ kavramının ilk kez bir İngiliz kaynağında kullanılması açısından da bu belge önemlidir (Demircan, 2020).

Lord Rothschild Siyonistlerin İngiltere'deki en güçlü sesi ve lideri konumunda bulunuyordu. 18 Temmuz 1917'de İngiliz parlamentosu Dışişleri Bakanı Balfour'a sunmuş olduğu mektupta, Yahudi halkının geleceği ile ilgili çok önemli üç istekte bulunmuştur. Birincisi Filistin topraklarının artık bir Yahudi vatani olması gerektiği, ikincisi Yahudilerin özgür bir biçimde bu topraklara göç etmesinin sağlanması, üçüncüsü ise Yahudilerin bu topraklar üzerinde kendi kendilerini idare etmeleridir (Johnson, 2000). 2 Kasım 1917 tarihinde Dışişleri Bakanı Balfour ise, Lord Rothschild'e hitaben "İngiltere Filistin'de Yahudilerin kendilerine ait bir yurdun tesisini olumlu karşılamaktadır" ifadesinin yer aldığı bir mektubu Lord Rothschild'e yollamıştır (Besalel, 2001).

Mektubun içeriği şöyleydi: "*Dışişleri Bakanlığı 2 Kasım 1917 Saygıdeğer Lord Rothschild, Yahudilerin Siyonist özlemlerine sempatisini dile getiren aşağıdaki deklarasyonun Kabine'ye sunulmuş ve onun tarafından onanmış olduğunu, Majestelerinin hükümeti adına size bildirmekten mutluluk duyuyorum; Majestelerinin hükümeti, Filistin'de Yahudi halkı için bir ulusal yurt kurulmasına olumlu bakmaktadır ve Filistin'de bulunan Yahudi olmayan toplulukların yurttaş ve dinsel haklarına ya da herhangi bir başka ülkedeki Yahudilerin sahip oldukları haklara ve siyasal statüye zarar verebilecek herhangi bir şeyin yapılmaması kaydıyla bu hedefe erişilmesi için elinden gelen tüm çabaları harcayacaktır. Bu deklarasyonu Siyonist Federasyonun bilgisine sunarsanız, size minnettar olacağım. Saygılarımla, Arthur James Balfour*" (Kocabaş, 1987; Kızıloğlu, 2012)

1917 yılında Filistin'de başlayan İngiliz işgali, 1920 yılında Manda yönetimi şeklini almıştı. 24 Nisan 1920'de İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan ve Belçika yetkililerinin katılımıyla gerçekleştirilen San Remo konferansında Filistin ile ilgili alınan kararlarda bu topraklarının yönetiminin İngiliz hükümetine verilmesi, Balfour Deklarasyonu'nun dolaylı olarak kabul edildiğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilirdi. 1922 yılında milletler cemiyeti tarafından Filistin toprakları ile ilgili alınmış olan bütün bu kararlar dünya kamuoyuna 'manda ' kavramının tamamı ile meşru' bir hale gelmesine neden olmuştur (Balcı, 2004; Balcı, 2010).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'nin Filistin topraklarında bir Manda Yönetimi kurmasıyla Balfour Deklarasyonu'nun önemi daha da belirginleşecektir. Filistin'in İngiliz mandasına girmeden önce Paris Barış Konferansı'nda yer alan Siyonistler bu bölge ile ilgili yapılacak düzenleme de Filistin toprakları ile ilgili beklentilerini açıkça söylemişlerdir. Siyonistler Balfour Deklarasyonu'nun bu barış anlaşmasına dâhil edilmesini, Filistin'in İngiliz Mandası altında olması gerektiğini, bu topraklara yönelik Yahudi göçü ile ilgili bir sınırın olmaması gerektiğini,

Siyonistlerin kendilerini temsil edecekleri bir konseyin kurulması gerektiği şeklindeki taleplerini dile getirmişlerdir. Bu beklentilerin birçoğu kısa süre içinde gerçekleşmiştir. İsrail devletinin 1948 yılındaki kuruluşuna kadarki geçen süreçte eleştirel jeopolitik kuram vasıtasıyla ile incelendiğin de şu sonuca varmak mümkündür. En başta Filistin toprakları üzerindeki Siyonist ideoloji ele alınmıştır; asıl olan sorun bölge üzerinde toprak hâkimiyeti değil, Yahudiler için önemli olan güvenli bir şekilde hayatlarını sürdürebilmektir. Tanrı tarafından kendilerine vaad edilen bu toprakları ise Yahudi halkı için kendilerine ait olarak görülmesi huzur ve refah içinde yaşayacakları coğrafi bir alan olarak görmeleridir (Yıldırım, 2020).

1.3. İsrail Devletinin Kuruluşu 14 Mayıs 1948

1.3.1 Yahudilerin Ulus Devlet Olma Düşüncesi

Her bir halk belirli bir evre ve süreçlerden geçtikten sonra ulus olarak ortaya çıkmıştır. Modern çağ öncesi, etnik topluluklar, kabile ya da kavim şeklinde yapılanmalar halinde yaşayan sosyal gruplar modern çağın başlangıcı ile ortaya çıkan ulus devletlerden etkilenen etnik guruplar yaşadıkları alan içerisinde hâkim olan topluluğun bir parçası olarak kendilerini o toplumun vatandaşı olarak hissetmeye başlar ve o ulusun milli kimliğini benimserler. Bunun olmadığı yerde, genellikle toplumdan dışlanır veyahut da kökten temizlenirler. Fakat göçlerle Filistin topraklarına yerleşen Yahudiler milli benliklerini korumuş Arap kültüründen etkilenmeden 1948 yılında belirli bir toprağa sahip ulus olarak karşımıza çıkmışlardır. Bu denli sağlam bir yapıya sahip olmalarının ana sebebi Basel’de 1897 yılında düzenlenen birinci Siyonist Kongre’de ele aldıkları ulus devlet olabilmenin özellikleri hakkındaki kararlarıdır (Pappe, 2007; Muminov, 2013). Yahudi bir devletin doğuşunu özellikle Almanya da 1933 sonrasında kurulan toplama kamplarında Yahudilerin görmüş olduğu insanlık dışı davranışlara Avrupa halklarının kayıtsız kalmaları büyük rol oynamıştır. Yahudileri kendilerine ait bir devlet olma arayışına iten başka bir neden ise güçlü ulus devletlerin dahi savaş döneminde Yahudinin zulümden kurtula bilmeleri için kendilerine yardımcı olmamaları, Yahudi olanları mülteci olarak kabul etmemeleri Yahudileri güvenli bir yaşam alanı bulmaya yönlendiren argümanlardan olmuştur (Balpınar, 2013)

İsrail bir devlet olarak tarih sahnesinde yer alabilmesini sağlayan en önemli motivasyon dünyanın bir çok yerinde eziyet gören ve dışlana Yahudilerin kendilerini

güvende hissedecekleri bir vatan bulma gayesidir. Yahudilerin bir ideoloji etrafında birleştiği görülmüştür. 1800’lü yılların sonlarına doğru Siyonizm olarak adlandırılan ve Filistin topraklarında bir Yahudi devleti kurmayı amaçlayan ideoloji, Yahudi halkının dini ve siyasi duyguları aracılığı ile Filistin’de kendilerine ait bir yaşam alanı elde etmeyi hedeflemiştir. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğine denk gelen bu süreç, dönem olarak bölge sınırları hakkında büyük tartışmaların olduğu bir döneme denk gelmiştir (Cleveland, 2015; Yıldırım, 2020). Yahudiler tarafından yürütülen siyasi girişimler, 14 Mayıs 1948’de İsrail Devletinin kurulduğunun ilan edilmesi ile sonuçlanmıştır. Böylece güvenli bir Yahudi yurdu, hem toplumsal özgüven, hem sürgün hayatından kurtuluş, hem ulus kimliği, hem de İsraililer için vaad edilmiş topraklar düşüncesine kavuşulmuş olundu (Balpınar, 2013).

Medeniyetler beşiği olarak görebileceğimiz Ortadoğu birçok devletin kurulmasında yok olmasında ev sahipliği yapmıştır. İlk olarak Ortadoğu’nun neresi olduğu konusunda bir tanım yapan Jeopolitikçi Alfred Thayer Mahan’ göre Ortadoğu, Hint yarımadaları ile Arabistan arasında kalan coğrafi alan için kullanılmıştır. 2. Dünya Savaşı Ortadoğu kavramının kullanılışı ve kapsam da bir değişikliğe neden olmuştur. En sade ve anlaşılır tarifi ile Mısır’dan İran’a, Mezopotamya ve Nil bölgelerini kapsayan alanı, başka bir deyişle Fas’tan Pakistan’a kadar olan coğrafyayı ya da Atlantik’ten Ganj Havzası’na kadar olan alanı ifade ededen bu kavram, Yahudilerin tarihi ve dini anlayışıyla örtüşmektedir. İsrail Devleti de bu kadar hassas bir yapıya sahip olan Ortadoğu’da kurulmuştur (Taşkın, 2007; Çevik, 2010).

Bu değişkenler çerçevesinde Yahudilerin birlikte güvenli ve huzurlu bir devlet olma arayışı manasına gelen “Klal Yisrael” (Yahudilerin dünya çapında birliği) düşüncesi, devlet inşasının temeli olarak kullanıldı. Bu temel üzerine kurulmuş devlet, sadece politik acından birleştirilmiş bir hükümet yapısı değildi. Devlet, özgürce düşünme bilmek, güvenlik içinde yaşamak, bağımsız ve özgürce yeni doğmak demektir. Bunu sağlayacak olan ise, tüm İsrailileri içinde barındıracak ve yalnız Yahudilere ait bir ulus devletti (Balpınar, 2013) Sonunda göç, birliktelik ve bağımsızlık üçlemesi üzerine kurgulanmış, Yahudilerin istek ve arzularını o yıllarda tam olarak karşılayamasa da 14 Mayıs 1948’de İsrail adıyla bir Yahudi devleti Filistin topraklarının artık Yahudi yurdu olduğunu ilan ederek kurulmuştu (Balpınar, 2013).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Arap İsrail Savaşları ve Golan Tepelerinin Muhtemel Geleceği

3.1.Ortadoğu’da Tırmanan Gerginlik

İnsanlık tarihinin en eski yerleşim yerlerinden olan Ortadoğu, medeniyet akışının sürekliliğine şahitlik etmiştir. Ortadoğu coğrafyasında var olan toplumlar, bu bölgedeki dinler, diller ve kültürel zenginlikler insanlık tarihinin en büyük zenginliğidir. Fakat böyle bir zenginliğe sahip olmanın yanı sıra da Ilan Pappé’nin söylediği gibi “*Tarih, her çatışmanın merkezinde yer alır*” (Pappé 2018; Yıldırım, 2020). Ortadoğu tarihide birçok savaşa sahne olmuş birçok devletin kuruluşu yıkılmasına ev sahipliği yapmıştır. 14 Mayıs 1948 de İsrail’in kurulmasıyla başlayan Arap- İsrail savaşları da Ortadoğu coğrafyasında yaşanan savaşların bir kaçını oluşturmaktadır. Birçok küçük çaplı sürtüşmenin yanı sıra 1948 yılında meydana gelen ilk savaşı sonrası ile 1956 Süveyş krizi, 1967 yılında ki altı gün savaşları ile 1973 yılında meydana gelen Yom kippur savaşı izlemiştir.

3.1.1. 1948 Arap-İsrail Savaşı

İsrail devleti kurulduğundan sonraki süreçte Ortadoğu coğrafyası için her daim önemli bir aktör olmuştur. İsrail’in kurulması ile bölge siyaseti İsrail odaklı şekillenmeye başlamıştır. Arap-İsrail anlaşmazlığının şekillenmesinde batılı devletlerin İsrail yanlısı tutumu etkin rol oynamıştır (Tekin, 2018).

Yahudiler Filistin topraklarına göç politikalarında uyguladıkları gibi İsrail devletinin ilanından sonrada sürekli sınırlarını genişletme ihtiyacı hissetmiş ve bu yönde çabalamışlardır. Bölgede o dönemde hakim güç olan Arap devletleri ise bu durum karşısında sessiz kalmamış Yahudi bir devleti bu topraklardan atmak için İsrail devletinin ilanından bir gün sonra yani 15 Mayıs 1948 de saldırıya geçmişlerdir. Ancak savaşın sonuçları İsrail’in lehine olmuştur. İsrail taksim planına göre Filistin topraklarının %56 sına sahipken savaş sonucunda bu oran % 78 olmuştur. Bu denli toprak kazanımdan ziyade bu sonuç Yahudilerin kendilerine olan güvenini artırmış ve güvenlik politikalarında ne kadar doğru bir yol izlediklerini gözler önüne sermiştir. Bu politikanın devamı olarak İsrail devleti Araplar ile bir anlaşmaya yanaşmamış ve 1948 yılındaki savaşta elde edemedikleri % 22’lik kısmını

da elde etmişlerdir. İsrail elde ettiği topraklarda bir asimile süreci başlatmıştır. İlk iş olarak Filistin yerine İsrail akabinde ise “Filistinliler” yerine” İsraili Araplar” ifadesini kullanmaya başladılar. İsrail devleti bu topraklardaki Filistin izlerini sile bilmek için bölgede kullanılan birçok köy ve kasaba adlarını da Yahudi tarihindeki isimleriyle değiştirmeye devam etmiştir. Bunların dışında yaptıkları bir diğer çalışma ise “Terk edilmiş Bölgeler Kanunu” nu çıkarmak olmuştur. Bu kanun ile Yahudiler elde ettikleri veya Filistinlilerin terk etmek zorunda kaldıkları toprakları terk edilmiş olarak kabul etti ve kendi toprak bütünlüğüne dâhil etmiştir. Bu yaklaşım sayesinde göç yolu ile gelen Yahudiler için yeni yerleşim yerleri açılmış olmakla beraber bu alanlara yerleşenler açısından da motivasyon kaynağı olmuştur (Balpınar, 2013).

Arap devletleri İsrail’e yönelik başlatmış oldukları bu savaşta ortak bir politikadan yoksun olmaları savaşta kendilerini mağlubiyete götüren en önemli etken olmuştur. Her ne kadar İsrail yeni kurulmuş olsa da Çekoslovakya ve Fransa’dan aldıkları silahlar sayesinde askeri açıdan güçlü bir konumdaydılar. Bu zafer ile İsrail Ortadoğu da yeni bir dönemin başlamasına sebep olmuştur. Yaklaşık olarak 800.000 civarında Filistinli mülteci konumuna düşmüştü. Büyük bir çoğunluğunun Lübnan ve Ürdün’e bir kısmının ise diğer Ortadoğu ülkelerine giden gitmek zorunda kalan Filistinliler bu ülkelerinde politik yapılarının değişmesinde önemli ölçüde rol oynamışlardır. 1948 yılındaki bu savaş büyük ölçü de 1956 yılında patlak verecek olan Süveyş Krizinin ve 1967 yılında gerçekleşecek olan altı gün savaşının habercisi olmuştur (Balcı, 2010).

3.1.2. 1956 Süveyş Krizi

Mısır, Arap devletleri içerisinde her zaman sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik gelişmeler açısından önemli bir aktör olarak kendisini göstermiştir (Özkan M. , 2009; Tekin, 2018). Nasır Arap liderliği düşüncesini gerçekleştirebilmek için ilk olarak kendi ülkesindeki sorunları çözmesi gerektiğini düşünmektedir. Aswan barajı projesi ile tarım alanlarının sulanması ve elektrik üretimi ile toplumun refah düzeyini artırma konusunda kararlı olan Nasır bu barajın finanse edilmesi için ABD ile görüşmüştür (Çevik, 2010). Asvan Barajı, Mısır ekonomisi açısından büyük önem taşımıştır. Mısırlıların hayat standartlarını için devrim niteliğinde olan bu proje sayesinde, sulamanın artması ile yeni toprakların tarıma açılması, Mısır’ın sanayileşmesi ve nüfus baskısından kurtulması planlanmıştır. Nasır tarafından bu

projenin Mısır'a istikrarlı ve sağlıklı bir ekonomi ve sağlayacağı düşünülmüştür (Fisher ve Ochsenwald, 1990; Tekin, 2018).

O dönemde gelişen SSCB ve Mısır ilişkilerinde rahatsız olan ABD kredi desteğini olumlu karşılamamıştır. İngiltere ve Fransa'nın da bu baraj projesine gereken desteği sağlamaması üzerine Nasır Süveyş Kanalının Mısırın toprağı olduğunu burayla ilgili her hakkın Mısır halkına ait olduğunu söyleyerek Süveyş Kanalını millileştirme kararı almıştır. Nasır'ın asıl amacı kanaldan gelecek olan maddi destek ile Aswan barajını finanse etmektir. Bu durum karşısında İngiliz hükümeti Mısırın İngiliz bankalarında olan hesaplarına bloke koyduğunu açıklamıştır (Çevik, 2010).

Nasır, Pan-Arabizm düşüncesini dış politikada etkili bir şekilde uygulayarak, Arap halkları üzerinde inanılmayacak derecede büyük bir desteği arkasına almıştır. Bu durum karşısında, diğer Arap liderleri Nasır'ın politikalarına kabullenmek zorunda kalmışlardır. Nasır'ın iktidara geldikten sonra, kendinden önceki rejimle ilgili tüm politikalar terk edilmiştir. Nasır strateji olarak, ALCSP (Arap Ligi Ortak Güvenlik Paketi) olarak adlandırılan bir stratejiyi hedef olarak belirlemiştir. Arap devletleri arasında oluşturulacak ortak güvenlik anlaşması ile Arap devletleri arasında güçlü ilişkiler sağlamaya çalışırken bir diğer hedef olarak da İngiltere'nin Mısır üzerindeki etki alanını kırmayı hedeflemiştir (Brown, 2003; Tekin, 2018).

Süveyş Kanalı iktisat ve ulaşım açısından incelendiğinde sağlamış olduğu en büyük katkının sanayi bölgeleri ile hammadde kaynakları arasındaki deniz yolu mesafesini büyük ölçüde kısaltması olmuştur. Süveyş kanalı, Avrupa'nın Atlantik limanları ile Asya limanları arasındaki mesafeyi % 20 ile % 40 arasında bir oranda Akdeniz limanları ile olan deniz yolunu ise % 40-65 kısaltmıştır. Kanalin mesafeleri bu şekilde kısaltmış olması bu yolu kullananlar açısından hem zaman hem de kullanılan yakıt açısından büyük bir tasarruf sağlamıştır. Süveyş kanalı sadece Mısır ve sömürgeci güç olarak bulunan İngiltere'nin değil bu rotayı kullanan bütün ülkelerin ekonomilerine etki etmiş ve dünya ticaretin büyük rol oynamıştır (Bediz, 1951; Tekin, 2018).

Süveyş kanalının önemini İngiltere açısından inceleyecek olursak; Süveyş Kanalı Akdeniz'in önemli ticaret rotalarından olan Kıbrıs, Malta ve Cebelitarık güzergâhının başlangıç noktasıdır. İngiltere'nin bu bölge üzerindeki hâkimiyetini

devam ettirmesindeki isteği sadece bu güzergâha hâkim olmanın yanı sıra diğer batılı devletlere de bu konuda üstünlük kurma gayesinden kaynaklanmaktadır. Nasır'ın hükümeti darbe ile ele geçirmesinden sonra Mısırın ekonomik kaynakları üzerine yapmış olduğu çalışmalar ve Süveyş kanalı üzerindeki hak iddiası İngiltere ile olan ilişkileri olumsuz etkilemiş ve 1956 yılında meydana gelen Süveyş krizi olayının temelini atmıştır (Kılıçoğlu, 2021).

Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirme sürecin de karşımıza çıkan diğer bir önemli husus ise ABD ve SSCB'nin bu konuya bakış açısıdır. Dönemim iki süper gücü olan bu devletler bu kriz karşında tarafsız kalmışlardır. Bu konunun savaş ile değil de diplomasi ile çözülmesi gerektiği yönünde karar bildirmişlerdir. ABD'nin bu gerginlikten uzak durmasındaki sebebi bölgedeki Arap nüfusunun tepkisini üstlerine çekmemek ve Arapları SSCB tarafına itmektir (Kılıçoğlu, 2021). ABD ve SSCB'nin diplomasi girişimleri sonuçsuz kalmış ve Mısırı kendisi için bir tehdit olarak gören İsrail'in içinde bulunduğu Fransa, İngiltere ve İsrail kuvvetleri Mısır'a savaş açmıştır. 29 Ekim 1956 günü taraflar arasında ilk sıcak çatışmalar İsrail paraşütçü birliklerinin Sina yarım adasında bulunan Mitla Geçidine inmesi ile başlamıştır. Bu sayede Fransa ve İngiltere kanalın güvenliğini bahane ederek savaşa dâhil oldular (Dayan, 1967). İngiltere ve Fransa ilk başta ulusal kamu oyunun tepkisini çekmemek adına iki devlete de ultimatoma vermişlerdir. Mısır topraklarında belirli bir bölümü işgal etmiş olan İsrail bu uyarıyı dikkate almış ancak Mısır karşı çıkmıştır. İngiltere ve Fransa da bunu bahane ederek Mısır'a saldırmıştır (Kılıçoğlu, 2021). Üç devletin bir olup Mısır'a saldırması dünya kamuoyunda büyük tepkilere neden olmuştur. Birçok devlet bu durumu kınamıştır. İngiliz hükümeti içerisinde bile bu konuda görüş ayrılıkları meydana gelmiş şiddetli tartışmalar sebebi ile 20 yıl aradan sonra ilk defa bir oturum yarıda kalmıştır (Kılıçoğlu, 2021).

Süveyş krizi bir tek taraf ülkeleri etkilememiştir. Petrol gereksiniminin %75'ini Ortadoğu'dan karşılayan Avrupa bu oranın % 50'sini Süveyş kanalı üzerinden sağlamaktaydı. Bu kriz dönemi Avrupa da petrol fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur (Taşhan, 1973).

3.1.3. 1967 Altı Gün Savaşları

1956 yılında meydana gelen Süveyş Krizinden sonra 1967 yılına kadar bölgede sürekli bir çatışma ortamı olsa da bu durum ciddi bir krize yol açmamıştı bu

süreçte meydana gelen en ciddi sorun, İsrail'in su ihtiyacına yönelik olarak gündeme aldığı Şeria Nehrinin kullanımını içeren 'Milli Su Şebekesi' projesini hayata geçirmesidir. İsrail bu proje ile Şeria Nehri sularının % 40'lık bir kısmını kendisine ayırıyordu. 'Milli Su Şebekesi' projesi Arap Devletleri tarafından büyük bir tepki ile karşılanmıştır (Çevik, 2010). Arap Devletlerinin göstermiş olduğu bu tepki ve İsrail-Suriye sınırında sürekli meydana gelen sınır çatışmaları 1967 yılında meydana gelecek olan savaşın zeminini hazırlamıştır. İsrail Devletinin kuruluşundan bu yana bölgede izlemiş olduğu güvensiz ve yayılmacı politikalar nedeni ile bu coğrafyanın daha da militarize olmasına sebep olmuştur (Yıldırım, 2020).

Her ne kadar bölgede bir huzursuzluk hâkim olsa da Süveyş Krizi ile Araplar arasında lider konumda bulunan Nasır, şuan için İsrail ile girilecek bir savaşa sıcak bakmamaktaydı. Nasır bu dönemde uluslararası atmosferin henüz hazır olmadığını ve yeterli askeri güce ulaşmadıklarını düşünmekteydi. Ancak 13 Mayıs 1967'de Mısırı ziyaret eden Sovyet heyeti Nasır'a, İsrail'in Suriye sınırına asker yığdığını ve savaşa hazırlandıkları bilgisini vermesi üzerine Nasır direk olarak Sina'ya askeri birlikler sevk edilmesi yönünde karar almıştır. 16 Mayıs'ta olağanüstü hal ilan eden Mısırı, sırası ile Suriye ve Ürdün izledi. Bununla yetinmeyen Nasır savaşa doğru giden yönde ikinci adımı atarak 1956 yılında Mısırın talebi ile bölgede bulunan Birleşmiş Milletler askeri gücünün çekilmesini istemiştir. Birleşmiş Milletler askeri gücünün çekilmesi ile boşalan alanlara Mısır askerleri yerleştirilmiştir. Akabinde 22 Mayıs'ta Mısır Hükümeti İsrail'in Kızıl Deniz ile bağlantısını sağlayan Tiran Boğazı'nı kapama kararı aldı. Bu karar ile İsrail Akabe Körfezi'ne hapsedilmiş oldu. Cemal Abdül Nasır Süveyş krizinde İngiltere, İsrail ve Fransa ortaklığına kaybedişini unutmamıştır. İsrail'den öğ almayı kendine bir amaç olarak belirlemiştir. Nasır 26 Mayıs'ta kamuoyuna yaptığı bir açıklamada bu amacından şöyle bahsetmekteydi;

"Eğer savaş gelecek olursa, bu topyekûn bir savaş ve hedefimiz de İsrail'i yok etmek olacaktır. Bu savaşı kazanacağımıza inanıyoruz ve şimdi İsrail ile savaş için hazırız. Bu sefer 1956'daki gibi olmayacak. O zaman İsrail ile değil, İngiltere ve Fransa ile savaştık"(Dünyabülteni, 2014). İsrail ve Arap devletleri arasındaki durumun giderek sertleşmeye başlaması üzerine Birleşmiş Milletler araya girerek ortamı yumuşatmaya çalışmış olsa da Nasırı ve diğer Arap devletlerini yatıştırmak mümkün olmadı. İsrail ise bu süreçte ihtiyatları silâh altına almaya başlayarak onlarda olası bir savaşa hazırlık yapmaya başlamışlardı. İkiye bölünmüş olan İsrail parlamentosunda bir kesim diplomasi ile bu durumun düzeltilmesini isterken diğer

bir kesim ise biran önce savaş açılmasını istemekteydi. İsrail hükümetinde bu tartışmaların olduğu dönemde savunma bakanlığına Moshe Dayan getirildi. Dayan bir an önce harekete geçilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmesi üzerine hükümet Dayan'a "Harekete geçme" yetkisi verdi. Kabineden almış olduğu bu yetki ile Dayan 5 Haziran 1967 gününü saldırıya geçme tarihi olarak kararlaştırdı (Çevik, 2010).

Altı gün savaşları İsrail'in Mısır havaalanlarına düzenlediği sürpriz saldırı ile başlamıştır. İsrail'in bu saldırısı bütün savaşın seyrini değiştirecek ve Arapları hazırlıksız bir anda yakalayan nitelikte bir saldırı olmuştur. Şöyle ki genellikle hava saldırıları gün ağarırken düzenlendiği halde, Yahudiler bu saldırıyı Arapların beklemediği bir saatte düzenlemişlerdir. İsrail hava kuvvetleri Mısır devletinin saldırıyı beklediği Akdeniz ya da İsrail tarafından değil çöl tarafından düzenleyerek Mısır askeri gücünü hazırlıksız yakalamışlardır. İsrail bu şekilde düzenledikleri 3 saatlik bir saldırı sonucunda 300 Mısır savaş uçağını yok etmiştir. İsrail bu saldırısını sadece Mısır ile sınırlı tutmayıp Suriye ve Ürdün havaalanlarına düzenlediği saldırılar ile Arap güçlerinin hava kuvvetlerini büyük ölçü de tahrip etmiştir (Türel, 2015) 5 Haziran günü Arap devletlerinin toplamda 400 den fazla uçak kaybı olmuştur (Doğanoğlu, 2020). İsrail savaşın birinci gününde Arapların askeri gücünün yaklaşık olarak % 80'lik bir kısmını etkisiz hale getirmiştir (Çevik, 2010).

İsrail bu şekilde bir saldırı düzenleyerek Arap devletlerini istihbarat servislerine büyük bir darbe indirmiştir. İstihbari faaliyetlerde bulunamayan Araplar İsrail'in hamlelerine gereken karşılığı zamanında verememişlerdir. İsrail kuvvetleri hava desteğinden yoksun Arap devletleri karşısında bütün cephelerde başarılar elde etmeye başlamıştır (Demirel, 1968; Doğanoğlu, 2020). İsrail ordusu 7 Haziran günü Süveyş Kanalı' nın sağ kıyı şeridinde bulunan İsmailiye, Port Tevfik ve Kantara'ya kadar ilerleyişini devam ettirmiştir. İsrail'in bu ilerleyişi karşısında Mısır, 8 Haziran günü İsrail'den ateşkes isteğinde bulunmuştur. Böylece, İsrail ordusunun Süveyş Kanalı "nın diğer yanına geçmesini önlemişlerdir (Demirel, 1968) (Doğanoğlu, 2020). Şam radyosu yaptığı yayımla Mısırın savaştan çekildiğini ancak Suriye güçlerinin bu mücadeleye İsraili ortadan kaldıran kadar devam edeceğini duyurmuştur. Bu durum Suriye tarafında bir şok etkisi yaratmıştır. Suriye mevzilerini İsrail uçakları ve yoğun topçu ateşi ile baskı altına almışlardır. 8 Haziran günü Golan Tepelerinde çok şiddetli çatışmalar yaşanmış ve bu saldırılar sonucunda İsrail Golan Tepelerini işgal etmiştir (Doğanoğlu, 2020). 9 ve 10 Haziran günlerinde İsrail bütün güçleri ile Suriye

mevzilerine saldırmış ve bütün Golan Tepelerini ele geçirmiştir. İsrail, Golan Tepelerini işgal ederek Suriye'den gelecek Olası bir saldırının da önünü kesmiştir. Bu durum karşısında da Suriye ateşkes istemek zorunda kalmış ve 1967 Arap-İsrail Savaşı sona ermiştir (Armaoğlu, 1994; Doğanoglu, 2020).

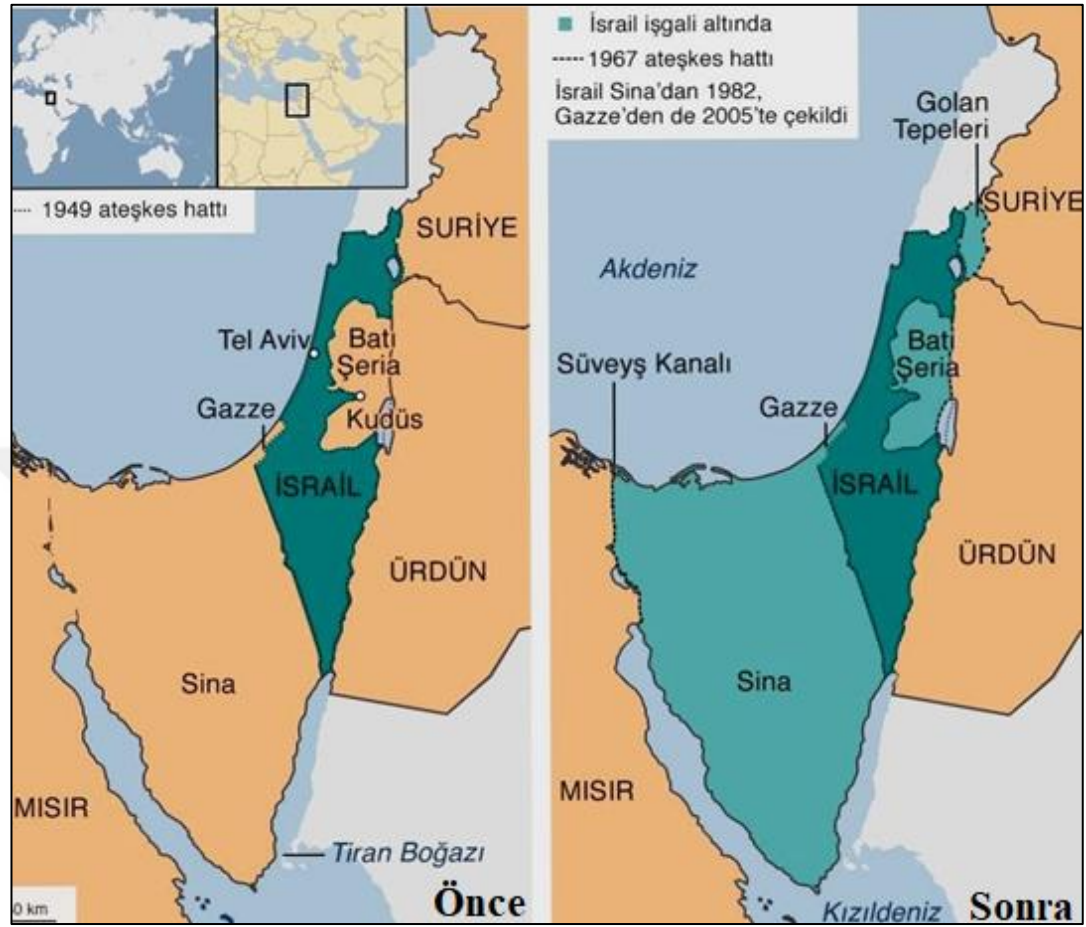
Suriye'nin savaş döneminde kararlılık gösteren bir siyasi yönetime sahip olmayışı, İsrail karşısında da istikrarlı bir duruş sergileyememelerine sebep olmuştur. Suriye'nin savaş öncesinde sağlayamadığı siyasi istikrarın Golan Tepeleri gibi stratejik bir alanın elden çıkmasına sebep olması devlet hafızasında travmatik bir iz bırakmıştır. Golan Tepeleri, bundan sonraki süreçte Suriye için istikrarlı ve sağlam bir yapının kurulması adına hayati bir bölge olarak anılacaktı (Yıldırım, 2020).

1967 Savaşı Nasır'ın statüsünü kökünden sarsmıştı. Seküler ve sosyalist bir hareket olan Pan-Arabizm düşüncesinin öncülüğünü yapan, Arap devletleri arasında liderlik konumuna oynayan Nasır gitmiş, yerine İsrail'e kaptırdığı toprakları nasıl geri alacağını düşünen bir lider gelmişti. Nasır'ın artık eski Nasır olması imkânsızdı. Nasır'ın Süveyş Krizi ile yükselen prestiji oldukça ağır bir darbe almış bulunuyordu. 1967 yılıdaki savaştan sonra Nasır ve ondan sonraki Mısır siyaset adamlarının öncelikli hedefi toprakların geri alınması olacaktı (Çevik, 2010).

Savaşın tarafı olan devletlerden Ürdün, Doğu Kudüs'ü ve Batı Şeria'yı, Suriye Golan Tepelerini, Mısır ise Süveyş kanalı da dâhil olacak şekilde Sina yarımadası ile Gazze şeridini kaybetmiştir (Şekil 4). İsrail bu toprak kazanımları ile 1947 yılında taksim kararı ile elde etmiş olduğu toprakları dört kat daha artırmış oluyordu. İsrail güvenlik politikaları açısından en büyük tehdit olarak gördüğü Mısır ordusunun büyük bölümünü saf dışı bırakmıştır (Çevik, 2010). Arap devletleri bu savaş sonucunda askeri acıdan yenilmenin yanı sıra psikolojik, politik acıdan da büyük bir çöküntü yaşamışlardır. İsrail devletine yönelik işgal etmiş olduğu topraklarla ilgili uluslararası kamuoyundan birçok tepki gelmiş olsa da İsrail hükümeti, 28 Haziran 1967 tarihinde almış olduğu karar ile bu topraklarda yerleşim yerleri kurmak ve yönetmek yetkisini vermiştir (Bulut, 2018). Bu karar 1982 yılında İsrail devletinin Golan Tepelerini ilhak ettiği açıklamalarına öncülük etmiştir.

1967 altı gün savaş Arap-İsrail sorununu kritik oranda İsrail lehine çevirmiş, İsrail açısından 'savunulabilir' doğal sınırlar oluşturmuştur. Arap devletler tarafından bakıldığında ise bu toprak kayıpları çok önemli bir güvenlik problemini de beraberinde getirmiştir. Sina Yarımadası'nı ele geçiren İsrail, Mısır'ın başkenti Kahire'ye ve Golan Tepelerini ele geçirerek Suriye'nin başkenti Şam üzerinde askeri

acıdan bir tehdit unsuru olmuştur. Bu durum bölgenin güvenlik algısını kırılgan hâle getirmiştir (Yıldırım, 2020).

Şekil 4. 1967 yılındaki İsrail-Arap savaşında, İsrail'in işgal ettiği topraklar.

1967 Altın Gün Savaşlarıyla Yahudiler; Batı Şeria, Golan Tepeleri, Ürdün Vadisi, Gazze Şeridi ve Sina Yarımadasını içine alan toprak parçasını işgal etmiş olmaları İsrail'in devletinin ilanından daha önce başlayan göç politikaları ile artan nüfusuna kalacak yer sağlamak açısından önemli rol oynamıştır. İsrail'in bu toprak kazanımları ilerleyen süreçte birçok güvenlik sorununu da beraberinde getirmiştir. Arap devletlerine karşı elde edilen bu üstünlük Yahudi toplumunda özgüven hissinin artmasına etkisi de olmuştur (Köylü, 2019). 1967 Savaşı, İsrail toplumunda özgüven hissinin artmasının yanı sıra sosyolojik açıdan değişimine sebep olmuştur. Yahudiler için savaştan önce halkın korkuları üzerinden savaş meşrulaştırılırken, 1967 yılındaki zafer ile artık Yahudi toplumu hayatta kalma korkusunun üstesinden gelmiş ve yayılmacı duygularını açığa çıkarmıştır. Bunun yanı sıra savaş alanında elde edilen üstünlük Araplar ile uzlaşmanın gereksiz olduğu düşüncesini doğurmuş, elde edilen

toprakların İsrail'in güvenlik politikasının bir gereği olarak geri verilmesinin önünü tıkamıştır (Zreik, 2011; Yıldırım, 2020). Kaldı ki Dini Siyonistler açısından da elde edilen toprakların Tevrat'ta bahsedilen vaat edilmiş topraklar içerisinde yer alması heyecanla karşılanmıştır. Zamanla bu durum Büyük İsrail düşüncesi açısından Dini Siyonistlerin temel sloganı haline dönüşmüştür. Yahudiler elde ettikleri bu topraklarda yerleşim yeri inşaatlarına başlamışlardır (Sonuç, 2017)

İsrail'in 1967 savaşı sonucunda elde etmiş olduğu topraklar üzerinde hak iddia etmesi uluslararası kamu oyununda tepkisini çekmiştir. Bu bağlamda BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 242 sayılı karara istinaden İsrail'in 6 Gün savaşında elde ettiği topraklarda işgalci konum da olduğunu ve bu toprakları geri iade etmesi gerektiğini belirtse de İsrail hükümeti tarafından bu durumu dikkate alınmamıştır. Zira İsrail, Arap devletleri ve Birleşmiş Milletler gibi düşünmemekteydi (Süer,2012). Bu konu ile ilgili olarak alınan kararla alakalı kendi düşüncesini yerine getirmek konusunda istekli olan İsrail, bu amaçla BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 242 sayılı kararı hiçe sayarak elde ettiği toprakları genişletmeye devam etmiştir. İsrail devletinin Golan Tepelerini müzakere dahi edilemez bir konu olarak belirlemesi Araplar tarafından kışkırtıcı bir tavır olarak algılanmıştır (Bulut, 2018).

1967 Savaşı sonrası ortaya çıkan düzen ya da diğer bir anlamıyla statüko tamamen İsrail lehine olmuş, BM ve ABD/SSCB yapmış oldukları girişimler ile bir çözüm sunamamışlardır. (Yıldırım, 2020). Bun karşılık 1967 Savaşı, Arap toplumu üzerinde derin yaralar bırakmış ve bu olayı atlata bilmeleri oldukça zor olmuştur. Savaşın ardından Hartum'da bir araya gelen on üç Arap devletinin dışişleri bakanı üç önemli karar açıklamıştır. Bu kararlara göre “İsrail ile müzakere yapılmayacak, İsrail tanınmayacak, İsrail ile barış yapılmayacaktır” (Meital 2000; Yıldırım, 2020)

Altı gün savaşları sonucunda Suriye ile İsrail arasındaki sınır meselesi sorunu daha da artmıştır (Bulut, 2020). Böylece Altı Gün savaşı sonuçları bakımında 1973 yılında meydana gelecek olan Yom Kippur savaşının temellerini atmıştır.

3.1.4. 1973 Yom Kippor Savaşı

Yahudiler 1967 yılında Araplara karşı büyük bir zafer elde etmişlerdi. Arap devletleri İsrail karşısında büyük kayıplar vermiş hava ve kara kuvvetlerinin büyük bir bölümünü kaybetmişti. Arap devletlerinin altı gün savaşlarında kullandıkları teçhizatın tamamına yakınının SSCB üretimi olması bir nevi SSCB’ ninde bu savaşta askeri donanım olarak yenildiği algısını yaratmıştı (Armaoğlu, 1991) (Sonuç, 2017). İsrail ile Arap devletleri arasında daha önce meydana gelen savaşlardan ders çıkaran Araplar 1973 tarihinde meydana gelecek olan Yom Kippur savaşının hazırlıklarını gizli bir şekilde yürütmüşlerdir (Armaoğlu, 1991; Sonuç, 2017).

Mısır cumhurbaşkanı olan ve 1967 yılında İsrail’e karşı büyük bir hezimet yaşayan Cemal Abdülnasır’ın 5 Kasım 1970 te ölümü üzerine koltuğu devralan Enver Sedat 1967 savaşında yaşanan mağlubiyetin izlerini silmek kaybedilen toprakları geri almak ve Arapların prestijini düzeltmek istiyordu. Bu sebeple diğer Arap devletlerini de organize eden Enver Sedat 6 Ekim 1973 günü İsrail işgali altında olan Süveyş kanalına Suriye kuvvetleri ise Golan Tepelerine saldırmıştır. Bu tarih Yahudiler için kutsal bir gün olan “Yom Kippor” yani “Kefaret Günü” olması sebebiyle savaş bu ismi almıştır. İsrail hazırlıksız yakalandığı bu saldırıya ilk başlarda bir cevap veremeyip geri çekilmek zorunda kalsa da ABD’nin sağlamış olduğu destek ile savaşta dengeyi sağlamıştır. ABD’nin İsrail e vermiş olduğu bu destek ilerleyen zamanlarda ABD’ni Araplar tarafından uygulanacak olan bir petrol ambargosu ile karşı karşıya bırakmıştır (Bulut M. , 2018).

Suriye ise 1967 yılında kaybettiği Golan Tepelerini geri alabilmek için bu savaşta taraf olmuştur. Suriye kuvvetleri 1500 civarı tank ile Golan Tepelerindeki İsrail güçlerine saldırmış olsa da İsrail yaklaşık olarak 150 kadar tank ile bu saldırıyı geri püskürtmeyi başarmıştır. İsrail’in bu başarısı Golan Tepelerinin sağlamış olduğu coğrafi avantaj sayesinde olmuştur. Golan Tepeleri bu savaşta İsrail lehine coğrafi bir set görevi üstlenmiş Suriye ordusunun savaşın iç bölgelerine ulaşmasını engellemiştir. Bu üstünlük İsrail güvenlik politikasının haklılığını da ortaya çıkarmıştır (Inbar, 2008) (Çiçekçi, 2019).

Arapların gerçekleştirmiş oldukları bu sürpriz saldırıda bile istedikleri sonucu alamamış olmalarındaki nedenlerden biride Suriye ve Mısırın savaşın sonucundan beklentilerinin farklılık teşkil etmesidir. Suriye askeri güç ile bir zafer planlarken

Mısır ezici bir askeri başarıdan çok İsrail'i masaya oturtmaya zorlayıp diplomatik bir başarı hedeflemiştir (Süer, 2004). Hedeflerin farklılığı Mısır ve Suriye askeri kuvvetlerinin ortak düşman olan İsrail'e karşı uyumlu bir savaş yürüte bilmelerine de engel olmuştur.

İsrail askerleri Golan'da Suriye'ye karşı Sina'da ise Mısır'a karşı ciddi mücadele vermiş ve 10 Ekim günü Suriye askerlerini Golan'dan püskürtmeyi başarmıştır. İsrail silahlı kuvvetleri bununla yetinmeyip Suriye'nin başkenti Şam'a 40 kilometre ye kadar yaklaşmıştır. Suriye için savaşın seyri iyiye gitmezken Mısır içinde pek parlak değildi. İsrail hava kuvvetleri 1967 yılındaki gibi büyük bir üstünlük sağlamış ve Mısır kuvvetleri Süveyş in geçilmesine engel olamamışlardır(Rabinovich 2004) (Yıldırım, 2020). İsrail kötü başladığı bir savaşı tamamen kendi lehine çevirmiştir.İsrail, Suriye ve Mısır kuvvetlerine karşı durumu eşitlemesi savaşın net bir şekilde bir tarafın kazanımı ile sonuçlanmamasına neden olmuştur (Bulut M. , 2018).

Yahudiler göç dalgalarıyla Filistin topraklarına gelmeye başladıkları zamanda dahil olmak üzere tarihin her döneminde büyük bir devletin desteğini alabilmiştir. İlk Arap-İsrail savaşında Sovyetlerin, daha sonraki süreçte Fransızlar ve İngilizlerin 1967 yılından itibaren ise ABD ile iş birliği kurmuştur. Sovyetler 1948-49 yıllarında batının silah ambargosu uygulamasına rağmen İsrail'e silah satışında bulunmuştur. 1956 yılındaki Süveyş Krizinde SSCB'nin doğrudan olmasa da Çekoslovakya eli ile Araplara silah desteğinde bulunması nedeniyle İsrail, Fransa ve ABD ile ilişkilerini geliştirmiştir. 1948-49 savaşından sonraki dönemde liderliğini Mısır'ın yaptığı Arap devletleri İsrail'e karşı mücadele etmiştir. 1973 yılındaki savaşa kadar Arap milliyetçiliği ekseninde şekillenen bu mücadele zamanla dini bir boyuta dönüşerek devam etmiştir. Bu yeni mücadele şekli Araplar için bir zafer getirmese de, bir yenilgiye de yol açmamıştır (Kurt, 2018).

1973 Savaşı, Suriye'yi kaybettikleri topraklarla ilgili yeni bir çare düşünmeye zorlamıştır. İsrail bu tarihten sonra bölgenin en önemli aktörü haline gelmiştir. Camp David sözleşmesi İsrail elde ettiği coğrafi alanlardaki var oluşunu meşrulaştırmıştır. Bu sözleşme ile İsrail güvenlik politikaları bağlamında güney sınırından çok kuzeye yani Suriye tarafına önem vermiştir. Bu durum Suriye'nin kaybettiği toprakları geri kazanımını savaştan çok diplomasi ile olabileceği sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Eberhard Kienle'ye göre Suriye bu savaştan sonra İsrail'e tekrar meydan okuyabilirdi; ancak bunu Yahudilerin güçlü bir aktör olduğu yeni düzenin şartlarına uymak kaydı ile yapabilirdi (Kienle 1997; Yıldırım, 2020).

İsrail'in 1973 yılındaki bu başarısı, Arap devletlerine Yahudilerin hazırlıksız yakalandığı bir zamanda bile karşı koyabilecek kadar güçlü olduğunu öğretmiştir. Artık Araplar savaş alanlarında değil de siyasi olarak amaçlarına ulaşmaya çalışmak zorunda kalmışlardır (Yıldırım, 2020).

3.2. Golan Tepelerinin Mevcut Statüsü Ve Geleceği

Eleştirel jeopolitik bakış açısı ile Golan Tepelerinin mevcut durumu ve geleceği değerlendirildiğinde İsraili yetkililerin yanı sıra ABD'nin bu bölgeye bakış açısı çok önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmanın bu kısmı bu üç temel nokta üzerinde ilerleyecektir.

3.2.1. Golan Tepelerinin Mevcut Statüsü

1977 ile 1983 yılları arasında İsrail başbakanlık görevini üstlenen Menahem Begin ilk olarak Golan Tepeleri için yeni bir alan yapımı projesine girmiştir; Golan Tepelerini İsrailin toprak parçası olarak tanımlayan Begin, Golan için 'geri alınan' bölge tanımlamasını yapmıştır. Diğer bir ifade ile Begin döneminde daha yoğun bir şekilde Golan Tepelerinin Yahudilere ait olduğu vurgusu yapılmıştır. Begin'in ele aldığı ikinci önemli konu ise İsrail'in gayet medeni bir ülke olduğu ve Golan Tepeleri gibi muazzam bir bölgenin geri kalmış bir ülke olarak görülen Suriye'nin idaresinden kurtularak gerektiği değeri bulduğu yönünde olmuştur (Yıldırım, 2020).

Golan Tepelerinin savaş zamanlarında stratejik konumu ön plana çıkarken ateşkes dönemlerinde ise siyasi söylemler ile karşımıza çıkmaktadır. İsrail'in Golan'a bakış açısı 1967 ile 1973 yılları arasında askeri jeopolitik kaygılar çerçevesinde olurken, 1973 savaşı ile bu çerçeve Golan'ın bir Yahudi toprağı olarak görülmeye başlanıp alansallaştırılması yönünde şekillenmeye de başlamıştır (Yıldırım, 2020).

İsrail, ilk olarak bölgede yaşayan Arap halkını göç etmeye zorlamış ve Arapların bu bölgedeki fiziksel varlığını ortadan kaldırarak alan bozumu gerçekleştirmiştir. Yahudiler bunun devamı olarak Golan Tepelerinde yaşayan Dürziler tarafından bölgede yeni bir kimlik tanımlayarak Suriyelilik kimliğinden farklı bir kimlik oluşturmuştur. İsrail yerleşim alanlarını Yahudilere açarak yeni bir yapım sürecini başlatmıştır (Mark, 2002; Kipnis, 2013; Yıldırım, 2020). İsrail, Golan Tepelerinde yeni yerleşim yerleri oluşturmak için 1967-1973 yılları arasında bu bölgede yaşayan

130.000 civarında Suriyeli Arap'ı zorunlu olarak göç etmeye zorlamıştır. Yahudiler göç ettirilen Araplardan boşalan 140'a yakın yerleşim yerini yıkmıştır. Bu bölgede yaklaşık olarak 12.000 civarında Suriyeli kalmıştır. Kalan Suriyelilerin büyük çoğunluğu Dürzi kökenlidir. Ayrıca İsrail Dürziliği kimliğini Suriyeli Araplardan farklı bir kimlik şeklinde değerlendirerek Dürzilerin bu bölgede yaşamasına imkân sağlamıştır. Golan'daki ilk Yahudi yerleşimi ise 1967 savaşıdan sonra Temmuz 1967'de kurulmuştur. 2000' li yılların gelindiğin de ise Golan Tepelerinde 5 kentte 16.000 Dürziye karşın 35 farklı alana 15.000 İsrailli bölgeye yerleştirilmiştir (Mark 2002; Yıldırım, 2020).

Hafız Esad Golan Tepelerini coğrafi bir mekân olarak değil söylemsel kurgu olarak vurgulamıştır. Golan Tepeleri bu söylemlerde bir alan olmaktan çıkmış Hafız Esad'ın açıklamalarına göre Suriye halkının 'şeref meselesi' şeklinde ele alınmıştır (Hinnebusch 2012; Yıldırım, 2020). İsrail, Golan tepelerindeki işgalini uluslararası toplumun tüm bu uyarılarına rağmen Gazze, Batı Şeria ve Golan'ı kendi toprakları olarak tanımlamış, bir başka deyişle bu bölgelerde kendi kanunlarının uygulanacağını duyurmuştur (Aronson 1987; Yıldırım, 2020).

Mekânsallaştırma Golan Tepelerinin mekân bozumu ve yeni yerleşim alanlarının yapım aşamalarına tabi tutulması ile sağlanmıştır. İlk olarak bölgenin Suriye'ye ait bir mekân olarak anlamlandırılmasına son verilerek bir mekân bozumu yapılmış akabinde ise tarihsel referanslarla mekan yapımına geçilmiştir. Elde edilen topraklar Yahudilik ile ilişkilendirilmeye başlanmış, İsrail'in bir parçası ve tarihi bir mirası şeklinde görülmüştür. Akabinde ise bu alanın İsrail'e ilhakına karar alınarak işgale yasal bir boyut oluşturulmaya çalışılmış, ulus olarak mekânsallaştırmaya hukuki bir onayla yapılması düşünülmüştür. Kısacası, alan yapımı üç aşamada incelenmiştir, ilk olarak Golan'ın İsrail'in bekası için önemi ikinci olarak tarihi açıdan İsrail'in toprağı olarak kabul edilmesi ve en son olarak hukuki bir zemin oluşturularak İsrail Devleti'ne ilhak edilmesi şeklinde ele alınmıştır (Yıldırım, 2020).

Tüm bu verilerden de anlaşılacağı gibi Golan Tepelerinin Yahudiler lehine alansallaştırılması için bölgede yaşayan Arap halkın bu alandan gönderilmesi ve fiziksel varlıklarının bir çıkarımı olan yerleşim alanlarının fiziksel olarak ortadan kaldırılması ile bir mekan bozumu gerçekleştirilmiş, akabinde bölgede kalan sınırlı sayıda Suriyeli Arap ise Dürzilik kimliği üzerinden tanımlanarak Suriyelilik kimliğinden uzaklaştırılmaya çalışılmış ve bölge İsrailli yerleşimcilere açılarak

yerleşim yerleri sürecine tabi tutulmuştur (Mark, 2002; Kipnis, 2013; Yıldırım, 2020).

İsrail'in işgal ettiği bu topraklarda uygulamış olduğu su politikası ve Yahudi yerleşimleri inşa etmesi konusu Birleşmiş Milletler Antlaşması, Cenevre Sözleşmeleri, Hague Deklarasyonu, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar gibi uluslararası birçok sözleşmeyi ihlal ediyor. Özellikle Cenevre Sözleşmesi'nin Ek Protokolü işgal edilen topraklardaki doğal kaynakların korunmasını ve işgalci güçlerin maddi tazminat olmaksızın işgal edilmiş alandaki özel mülke el koyamayacağını belirtiyor bunun yanı sıra işgal edilen topraklarda yeni yerleşim yerleri kurmayı da bir savaş suçu olarak nitelendiriyor (Kutsal, 2009).

3.2.2. İsrail Devleti Ulusal Güvenlik Stratejisine Göre Golan Tepelerinin Geleceği

İsrail devleti ulusal güvenlik stratejisini dört temel prensip çerçevesinde şekillendirmiştir (Kurt, 2018). Bunlar:

1. **Caydırıcılık:** İsrail devletinin güvenlik politikasının ilki olan Caydırıcılık bir aktörün karşısındakine maddi veya siyasi kazanç elde etmek amacı ile saldırması halinde bu hamlenin çok üstünde bir karşılık alacağına ikna ederek rakibini bu düşüncesinden men etmesi şeklinde tanımlanabilir (Mehmetçik, 2015; Kurt, 2018). İsrail bölge devletlerine nazaran nüfus büyüklüğü ve coğrafi alan olarak yetersiz küçük bir devlet olduğundan dolayı caydırıcılık itibarına sahip olmayı sürekli istemiştir. İsrail için caydırıcılık prensibi her an savaşa hazır askeri kuvvete sahip olmak ve hiçbir savaşı kaybetmemek, hızlıca askeri zafere kavuşmak üzerine kuruludur. İsrail genel caydırıcılık tehdit eden sürpriz saldırılara karşı tetikte olmuş, cezalandırıcı ve dolaysız bir strateji izlemiştir. İsrail bu politikasının devamlılığı için genellikle ilk saldırıyı başlatan taraf olması temelde caydırıcılığın çatışma ile ilişkilendirilmesine yol açmıştır
2. **Erken Uyarı:** Stratejik ve taktiksel anlamda düşmanın kendisine saldırabilme düşüncesi ve yeteneklerinin istihbarı faaliyetler ile takip edilmesine dayanan bu prensip İsrail ilk kurulduğu günden beri büyük önem vermiştir. Günümüzde kara harekâtına karşı erken uyarının önemi azalmaya başlamış olsa da sınırındaki örgütler veya İran gibi üçüncü cepheden düşmanların düzenleye bileceği hava saldırıları nedeni ile erken uyarının

önemi artmaya başlamıştır. Büyük bir ülke olmamasına rağmen İsrail'in kendisine yönelebilecek tehditleri gözetleyecek ve analiz edecek insan ve teknik kaynağa sahiptir. İsrail, bölgeyi ve dünyayı hem askeri ve güvenlik bakımından hem de siyasi ve sosyoekonomik açıdan güvenlik stratejisi gereği yakından izlemektedir. İran tehdidine karşın ABD'nin destekleriyle erken uyarı sistemine sahip olan İsrail bu sistemlerden sadece askeri konularda değil doğal afetlere hızlı bir şekilde müdahale edebilme açısından da yararlanmaktadır. Bu sayede terör eylemi gibi orman yangını da önceden engellenebilecektir.

3. **Savunma:** Her devletin topraklarını ve insanlarını beklenmedik durumlarda korumak için sivil savunma güçleri olduğu gibi İsrail'in kuruluşundan bu yana uygulaya geldiği bir savunma politikası hep olmuştur. İsrail kuruluş yıllarında göç politikaları ile bir nüfus oluşturmaya çalıştığı için savunmada kalma kavramı bu durumu olumsuz etkileyebileceği düşünülmüş ve savunma yerine genellikle korunma kavramı kullanılmıştır. İsrail'in çevresindeki düşmanlarının elinde bulunan kısa ve uzun menzilli füze sayısındaki artış Golan Tepeleri ve Batı Şeriada ki İsrail yerleşim yerleri ile birçok önemli şehrin hava saldırılarında olumsuz etkilenmesi savunma veya korunma stratejisinin de en az diğerleri kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmıştır.
4. **Kararlılık ve Başarı:** Caydırıcılık ve erken uyarı prensiplerinin yetersiz kaldığı yerde hızlı bir şekilde karar alıp kesin askeri zafer akabinde şartları İsrail'in belirlediği siyasi çözüme veya ateşkese düşmanı zorlamak şeklinde ifade edilen kararlılık ve başarı ilkesi İsrail Ulusal Güvenlik Stratejisinin (UGS) son prensibidir. İsrail düşmanlarının sahip olduğu niceliksel üstünlük karşısında nitelikli askeri güç prensibine uygun olarak düşmanlarında bulunmayan silahlar elinde bulundular bir ordu kurulmuştur. İsrail'de kararlılık ve zafer düşüncesinin canlı tutulabilmesi için, 1941-45 Nazi Almanyası döneminde yaşanan Holokost ve Romalıların Masada Kalesi kuşatması gibi İsrail tarihindeki trajik olaylar sürekli gündeme taşınarak Hizbullah, Hamas ve İran gibi düşmanların sürekli var olan tehditler oldukları propagandası yapılmaktadır.

Zafer Balpınar'ın İsrail güvenlik politikasını kaleme aldığı kitabında da belirttiği üzere, Mısır'a Sina Yarımadası geri verilirken, geri kalan işgal toprakları güvenlik stratejileri ve vaat edilmiş topraklar bağlamında meşrulaştırılmıştır. Camp David

ışığında gelişen bu süreç ile İsrail Yahudi değerlerinin elde ettiği topraklara nüfus etmesini sağlamış ve ilhakın ilk sinyallerini vermiştir (Balpınar 2012). İsrail Golan Tepelerinin tekrar inşası konusunda pek zorlanmamıştır. Çünkü Yahudilerin bu toprakları işgal ettiği döneme kadar Suriye hükümetleri bu alan ile ilgilenmemiş bölge halkı altyapı, üstyapı, su, elektrik, eğitim ve sağlık hizmetlerinden mahrum bir şekilde tamamen kendine yeten bir alan oluşturmaya çalışmıştır (Kipnis 2013; Yıldırım, 2020). Suriye'nin bu ilgisizliği doğal olarak İsrail'in Golan Tepelerine yerleşmesine büyük katkı sağlamıştır.

İsrail işgal ettiği Golan Tepeleri ve Batı Şeria'daki alansallaştırma süreçlerini birbirinden farklı bir şekilde uygulamıştır. Golan sahip olduğu etnik yapıdan dolayı İsrail için ilhakın hukuken meşrulaştırılmasının daha zor olduğu bir bölgedir. İsrail bu sorunu bölge üzerine askeri gözlem noktaları inşa ederek çözmeye çalışmıştır. Etnik yapıyı kendi lehine döndürmek isteyen İsrail, önce bir mekân bozumu sonra yeniden inşa etmek zorunda kalmıştır (Balpınar 2012, 180). İsrail'in Golan Tepelerini üzerinde izlemiş olduğu bu toprak politikası Aralık 1981'de ilhak kararıyla başarıya ulaşmıştır. İlhak kararı bölgeye olan Yahudi göçünü hızlandırmıştır. Bu durum demografik yapının İsrail lehine dönmesine sebep olmuştur. Demografik yapının İsrail lehine dönüşmesi ile İsrail'in bu bölge ile ilgili İsrailileştirmeye dayalı mekân yapımı süreçleri hız kazanmıştır. (Yıldırım, 2020)

3.2.3. ABD Açısından Golan Tepelerinin Geleceği

Golan Tepeleri Ekonomik ve Bölgesel Kalkınma Konferansına katılan İsrail Başbakanı Naftali Bennett, hedeflerinin Golan Tepelerinde yaşanan İsraililerin yerleşim alanlarını 5 yıl içinde iki katına çıkarmak olduğu ifadesini kullanmıştır. Eski ABD Başkanı Donald Trump hükümetinin Golan Tepelerinin İsrail'e ait olduğu söylemlerini hatırlatan Bennett, mevcut ABD başkanı Joe Biden'in de bu görüşe sahip olduğunu iddia etmiştir. Bölgedeki gelişmeleri ve Beşşar Esed ile İran arasındaki bağlantıları yakinen takip ettiklerini söyleyen Bennett Tahran yönetiminin Golan Tepeleri sınırında İsrail'e karşı bir ordu kurmayı amaçladıklarını ileri sürmüştür. İsrail'in Golan Tepelerindeki varlığının Suriye'nin bugün ki durumuyla bir ilgisi olmadığını dile getiren Bennett bu durum değişse bile elde ettikleri toprakları geri vermeyeceklerini dile getirmiştir (Deveci, 2021).

Trump yönetiminin İsrail'le yakınlığı ABD'nin Golan Tepelerini İsrail toprağı olarak kabul etmesini de beraberinde getirmiştir. Nitekim Eski başkan Trump, 2019

yılında yaptığı bir konuşmada *"İsrail'in işgali altındaki Golan Tepelerinde Tel-Aviv'in egemenlik hakkını tanımanın zamanı geldi"* demiş (Hazar, 2019) ve aynı yıl içerisinde İsrail'in Golan Tepeleri üzerindeki hakimiyetini tanıdığını söyleyerek deklarasyonu imzalamıştı. Gerçekleşen İmza töreninde eski İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, bu deklarasyonu "tarihi" olarak değerlendirmiş ve bu karardan dolayı ABD Başkanı'na teşekkür etmişti. Konuşmasına devam eden Netanyahu İsrail'in bu toprakları meşru müdafaa savaşında elde ettiğini söyleyerek Golan Tepelerinin bundan sonraki süreçte İsrail'in kontrolünde olacağını ifade etmişti (BBC, 2019). Trump'un İsrail politikası sadece Golan Tepeleri ile sınırlı kalmamıştır. 2017 yılında Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanımış ve ABD Büyükelçiliği'ni de Tel Aviv'den Kudüs'e taşımıştır.

ABD'nin yeni yönetimi, eski başkan Trump kadar karalı olmasa da mevcut durumu korumaya yönelik açıklamalar yaptığını görmekteyiz. Nitekim ABD Dışişleri Bakanı Blinken'e CNN'de katıldığı bir programda *"Biden yönetimi, Golan Tepeleri'ni İsrail'in bir parçası olarak görmeye devam edecek mi?"* sorusu sorulmuş ve Blinken de, cevaben İsrail'in güvenliği için Golan Tepelerinin 'önemli' bir konumda olduğunu söylemiş devamında ise, *"İsrail'in Golan Tepelerindeki egemenliğinin tanınması başka bir konu. Eğer zaman içinde Suriye'deki durum değişirse buna yeniden bakarız ancak durum şu anda bundan çok uzak"* açıklamasında bulunmuştu. İsrail, Başbakanlık Basın Ofisi tarafından Antony Blinken'in bu açıklamalarına Golan Tepelerinin *"Olası herhangi bir senaryoda, Golan Tepeleri İsrail'de kalacak ve Golan Tepeleri sonsuza kadar İsrail'in bir parçası olarak kalacak "* cevabı verilmiştir. Açıklamanın devamında ise 25 Mart 2019 tarihinde Eski ABD Başkanı Donald Trump'un, İsrail'in 'Golan Tepelerindeki hâkimiyetini kabul eden başbakanlık kararnamesini imzaladığı hatırlatılmıştır (Suputnik Türkiye, 2021).

İsrail Başbakanı Naftali Bennett'in, Golan Tepelerindeki Yahudi yerleşim alanlarını artırmayı amaçladıklarını söylemesi üzerine Arap Birliğinden da bu konu ile ilgili bir açıklama da bulunulmuştur. Bu açıklamada İsrail'in işgal ettiği Suriye toprağı olan Golan Tepelerindeki demografik yapıyı değiştirme çabalarından ve kentsel dönüşüm planlarından vazgeçmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Uluslararası toplumun da İsrail'in almış olduğu bu kararı kınaması gerektiği ve İsrail'in bir an önce işgal ettiği bu topraklardan çekilmesi gerektiğini söylemişlerdir (Bayat, 2021).

Golan Tepeleriyle ilgili önemli gelişmeler kronolojik olarak şu şekilde:

- 1967 yılındaki Altı Gün Savaşı sırasında İsrail, Suriye'ye saldırarak, Golan Tepelerini ele geçirmiştir.
- 1973 yılında Suriye, kaybettiği toprakları geri almak hedefi ile askeri hareket başlatmış ancak başarısız oldu.
- 1974' te İsrail ve Suriye hükümetleri Golan Tepelerindeki askerlerini geri çekerek çatışmayı bitirmeye razı oldu. Aynı yıl BM barış gücü (UNDOF) kuvvetleri bölgeye konuşlandırıldı.
- 1981 İsrail, Golan Tepelerini ilhak ettiği yönünde açıklama yaptı, fakat uluslararası toplum bu açıklamayı bugüne kadar tanımadı.
- 1999 yılında İsrail Başbakanı Ehud Barak ile Suriye Dışişleri Bakanı Faruk Şara, iki devlet arasında başlatılan normalleşme süreci kapsamında bir araya geldi.
- 2000 ABD'nin ara buluculuğunda Golan Tepelerinin Suriye'ye iadesi amacıyla, başlatılan müzakereler olumsuzlukla sonuçlandı. Görüşmelerin başarısız olmasının sebebi ise İsrail'in, Celile Gölü yanında bulunan çok önemli bir su kaynağını Suriye'ye vermeye razı olmamasıydı.
- 2008 yılda ise Türkiye'nin arabuluculuğun da taraflar tekrar barış görüşmelerine başladı ancak bu süreç devam ederken İsrail'in Gazze'ye saldırması ve İsrail Başbakanı Ehud Barak'ın adının bir yolsuzluk davasına karışması sonucunda istifa etmesi nedeniyle görüşmeler yine olumsuzlukla sonuçlanmıştır.
- 2009 İsrail Başbakanı Netanyahu, yaptığı açıklama ile Golan Tepeleri konusunda. Karşılarında "barış için görüşülecek bir muhatap olmadığını" söyleyerek sert bir politikadan yana tavır alacağı sinyallerini verdi.
- 2009 yılında ABD Başkanı Barack Obama da, " Dış politika öncelikleri arasında İsrail ve Suriye arasında barış ortamını yeniden sağlamanın yer aldığını" söyledi ancak girişimleri sonuçsuz kaldı.
- 2011 yılı Mart ayında Suriye'de patlak veren iç savaş bölgedeki huzursuzluğu daha da artırdı.
- 2013 yılında Suriye iç savaşı Golan Tepelerine kadar ulaştı. İki devlet arsında bu dönemde, İsrail, Golan Tepelerine top ateşi açıldığı iddiası ile Suriye tarafına top atışlarında bulundu.

- 2016 Bakanlar Kurulunu toplantısını Golan Tepelerinde yapan İsrail Başbakanı Netanyahu, dünyaya Golan Tepelerini "İsrail toprağı" olarak tanıma çağrısında bulundu
- 2019 yılında dönemin ABD Başkanı Trump işgal altında bulunan Golan Tepelerin deki "İsrail egemenliğini tanıdıklarını" açıkladı (Bag, 2020)

SONUÇ VE TARTIŞMA

Golan tepeleri meselesi uzun yıllardır çözüme kavuşturulamayan bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Sorunun çözülemiyor olmasında birçok etkilidir. Tarihselliğin bunlar arasında en önemli nedenlerden biri olduğunu söylemek mümkündür. Tevrat'a göre Golan Tepelerinin kutsal topraklar içerisinde yer alması ve birçok yerde adının geçmesi Golan Tepelerinin önemini arttırmaktadır. Bu durum her ne kadar bütün Yahudiler arasında etkili bir unsur değilse de özellikle tutucu gruplar için büyük önem arz etmektedir. Bu grup için Golan Tepeleri, Arz-ı Mevdutun bir parçası durumunda ve doğal olarak da İsrail toprağıdır. İsrail'in Yahudi tarihselliğinden beslenildiği ve Suriye'nin iç savaş durumu düşünüldüğünde Golan Tepelerinin tamamının yakın gelecekte İsrail toprağının bir parçası olması çok olası görülmektedir. Nitekim bu tarihsellik durumu Golan Tepelerinin işgal ve ilhak edilmesini İsrail açısından normalleştirmektedir. Dolayısıyla Golan Tepelerinin işgal edilmesindeki temel nedenlerden birisi olduğunu söylemek mümkündür.

Golan Tepelerinin su potansiyeli İsrail'in burayı hem işgal hem de ilhak etmesindeki diğer önemli nedenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. 166 km² alan kaplayan Taberiye gölünün İsrail'in su deposu olduğu ve bu gölün de büyük ölçüde Golan Tepelerinden gelen su ile beslendiği düşünüldüğünde Golan Tepelerinin İsrail için hayati önemi olduğunu söylemek mümkündür. Gerçekten de günümüzde İsrail'in ilhak etmiş olduğu alan, Golan Tepelerinin (Hermon Dağı) bol yağış alan batı yamaçlarının tamamını kaplamaktadır. Dolayısıyla İsrail bir nevi Taberiye gölünün beslendiği ana kaynakları da kontrolü altına almış durumdadır. Yarı kurak iklim şartlarının hüküm sürdüğü ve suya duyulan ihtiyacın çok olduğu alanda böyle bir kaynağa sahip olması paha biçilmez durumdadır. Bu nedenle Golan Tepelerinin İsrail tarafından işgal edilmesinde olduğu kadar bu alanın İsrail'in denetiminde kalması İsrail için elzem durumdadır. Mevcut su potansiyeli Yahudi toplumu ve İsrail'in tamamı için elzem bir durumdur. Dolayısıyla İsrail'in buradan çekilmesi söz konusu bile değildir.

Golan Tepelerinin İşgal veya ilhak edilmesindeki bir diğer önemli neden ise ekonomik olanıdır. Basına yansıyan ve verilen demeçler dikkate alındığında Golan Tepelerinin yüksek miktarda petrol rezervine sahip olduğu görülmektedir. Bunun doğru olduğunu kabul ettiğimizde, enerji kaynağında tamamen dışa bağımlı olan İsrail için bu alanın vazgeçilmez olduğunu söyleyebiliriz. Kaldı ki bu durum aynı zamanda İsrail'in Ortadoğu'da hem daha güçlü olmasını sağlayacak hem de siyasi üstünlük sağlayacaktır. Dolayısıyla Golan Tepeleri İsrail için daha da vazgeçilmez olacaktır.

Golan Tepelerinin ilhakında etkili olan diğer önemli parametre ise jeostratejik konumudur. Golan Tepeleri, İsrail ile sürekli savaş pozisyonunda olan Suriye ve Lübnan ile sınır konumundadır. Aynı zamanda abu sınır bölgesindeki en yüksek alan olup, tüm sahaya hâkim konumdadır. Nitekim Golan Tepeleri İsrail-Arap savaşların sürekli İsrail ile Suriye arasında taarruz ve savunmanın yapıldığı hat olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bölgenin hâkim konumunda olan bu alanın kontrolü İsrail'in güvenliği ve olası bir saldırının kolaylığı için vazgeçilmezdir. Golan Tepeleri Suriye ile olduğu gibi Lübnan ile İsrail arasındaki en önemli sınırlardan birisidir. Özellikle Hizbullah'ın Lübnan'da etkin olması ve İsrail ile sürekli savaş halinde olması Golan Tepelerinin stratejik önemini bir kez daha artırmaktadır. Kaldı ki bu yüksek alan aynı zamanda İsrail'in planmış olduğu petrol boru hatları için de son derece önemlidir. Gerek Trans Arabia olsun ve gerekse Kerkük-Hayfa petrol boru hatları olsun her ikisinin de mecburen geçeceği yegâne alan Golan Tepeleridir. Golan Tepelerinden geçmek zorunda olan bu boru hatları İsrail için hem ekonomik hem de bölgedeki siyasi dengeler için son derece önemlidir. Golan Tepelerinin bu jeostratejik önemi İsrail'in Golan Tepelerini işgal ve ilhak etmesinde ile burada kalıcı olmasında etkili olan parametrelerden biridir.

Arap dünyası ve Suriye açısından Golan Tepeleri gibi bir alanın İsrail tarafından ilhak edilmesi ekonomik kayıplardan kaynaklı endişelerden ziyade ülke güvenliği ve İsrail'in genişleme politikası gibi sorunlar önem arz etmektedir. Özellikle bölgenin hâkim noktasının kaybedilmiş olması Suriye, Lübnan ve Ürdün'ün İsrail'in menziline girmesine neden olmuştur. Nitekim Golan Tepelerinden baktığınızda kuş Uçuşu sadece 50 km uzaklıkta olan Şam'ın ışıkları görmek mümkündür. Dolayısıyla olası bir İsrail-Arap savaşında İsrail'in stratejik nokta açısından çok daha avantajlı olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında İsrail'in sürekli

topraklarına yeni alanlar katarak genişlemesi Arap dünyası ve başta Suriye için önemli olan başka bir sorundur. Bu durum bütün Arap ülkelerini endişelendirmektedir. Bu nedenle Arap Dünyası ve Suriye Golan Tepelerinin tekrardan Suriye'ye bırakılmasını ve İsrail'in bu genişlemeci politikasından vazgeçmesini istemektedir. Bunun mümkün olması için olası bir İsrail-Arap savaşında Arap devletlerin veya Suriye'nin bölgeyi savaş ile tekrardan kazanması ya da BM veya ABD, Rusya gibi süper güçlerin İsrail'i ikna etmesi gerekmektedir. Lakin gerek olası bir İsrail-Arap savaşında Suriye'nin bu toprakları savaş ile yeniden alması veya süper güçler ve BM'nin desteği ile İsrail'in burayı bırakması pek mümkün görünmemektedir.

Buna karşılık karşımıza çıkan en önemli senaryo İsrail'in bölgede kalıcı olması yani Golan Tepelerini BM denetiminde bulunan alan ile birlikte İsrail toprağına katması çok daha muhtemeldir. Özellikle Suriye'nin içinde bulunduğu iç savaş durumu düşünüldüğünde bu senaryo çok daha olasıdır. Bu senaryonun gerçekleşmesi ise birçok farklı yol ile mümkün görünmektedir. Bunlardan ilki askeri olarak son derece güçlü olan İsrail'in bölgeyi direk işgal etmesi ve Golan Tepelerinin tamamını işgal ve ilhak etmesidir. Bu senaryo içerisinde diğer bir olasılık da Suriye'de devam eden iç savaş sonucunda Suriye'nin bölünmesi ve BM denetiminde kalmış olan Golan Tepelerinin de İsrail'e terk edilmesidir. Aynı senaryoda bir başka olasılık da BM denetiminde bulunan alanın kendi isteği ile İsrail'e katılmasıdır. Bu son olasılık çok mümkün olmamakla beraber İsrail'in Suriye tarafından uzun yıllar ihmal edilmiş bu bölgeye sürekli yatırımlar yapması halkın belli bir kısmında böyle bir ilgi uyandırma olasılığını arttırmaktadır. Tabi bunun gerçekleşmesi için İsrail'in Filistin Politikalarında nasıl davranacağı ve bölge halkına nasıl bir güven vereceği ile yakından ilişkilidir. Lakin BM denetiminde olan bu bölgenin kendi isteği ile İsrail'e katılma olası yok denecek kadar azdır.

Karşımıza çıkması mümkün olan bu senaryolar bir bütün olarak değerlendirildiğinde İsrail'in bu alandan kendi isteği ile çekilmesi hem güvenlik politikaları hem de ihtiyaç duyduğu su ve enerji kaynakları açısından mümkün görülmemektedir. İsrail'in bu alanda inşa ettiği yeni yerleşim yerleri ve bu alana yaptığı yatırımlar İsrail'in Golan Tepelerinde kalıcı olmak istediğini kendi rızası ile çekilmeyeceğini göstermektedir. Suriye'nin ise Golan Tepelerini geri alabilmesi şuan ki durumuna bakılarak mümkün görülmemektedir.

Sonuç olarak Golan Tepeleri sahip olduğu su ve petrol kaynakları ile stratejik konumu nedeniyle Ortadoğu'nun önemli alanlarından biri durumundandır. İsrail'in Golan Tepelerini, önce 1967'de işgal etmesi ve sonrasında 1981 yılında da ilhak etmesi ile bölgedeki çatışmaları tetikleyerek kırılğan bir yapıya sahip olan Ortadoğu coğrafyasında istikrarsızlığın ve kaosuñ tırmanmasına neden olmuştur. Bu durum tüm Ortadoğu coğrafyasının siyasi pozisyonlarını değıştirdiğı gibi İsrail'in bölge hâkimiyetini de güçlendirmiştir. Özellikle çıkarılacak petrol ve olası petrol boru hatlarının faaliyete geçmesi durumunda hem Golan Tepelerinin hem de İsrail'in bölgedeki önemi daha da artacaktır. Bu durumun farkında olan İsrail buna yönelik politikalar geliştirmektedir. Öte taraftan Suriye ve Arap devletleri başta iç çatışmalar ve göçler olmak üzere birçok farklı sorun ile boğuşmaktadır. Bu durum İsrail'in Golan Tepeleri üzerindeki hâkimiyetini arttırdığı gibi ileride Golan Tepelerinin tamamının İsrail'in kontrolüne geçmesine de zemin hazırlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abuzar, C. (2011). Dinin Toplumsal Yaşam Üzerindeki Etkileri. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26: 143-153.
- Anadol, C. (2004). *İsrail ve Siyonizm Kıskaçında Türkiye*. Bilge Karınca Yayın Evi, İstanbul.
- Archer, P. (2018). *Dinler Tarihi*. Say Yayınları, Ankara.
- Ardan Zentürk: Golan Tepeleri'nin altında çok büyük petrol yatakları var. (20019, Mart 26). Eylül 5, 2021 tarihinde akşam.com.tr: <https://www.aksam.com.tr/dunya/trumpin-golan-tepelerindeki-israil-iskalini-tanimasinin-sebebi-ortaya-cikti/haber-849793> adresinden alındı
- Arı, T. (2005). *Geçmişten Günümüze Ortadoğu, Siyaset Savaş ve Diplomasi*. Alfa Yayınları, İstanbul.
- Armaoğlu, F. (1991). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Aronson, G. (1987). Creating Facts: Israel, Palestinians and the West Bank. *Institute for Palestine Studies*, 67-68.
- Ataöv, T. (1970). "Filistin Sorununun Ardındaki Gerçek: İsrail'in Kuruluşuna Kadar". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 25(3): 29-66.
- Ateş, H., & Mücahit, B. (2016). Ortadoğu'da Su Savaşı ihtimali. *Yeni Türkiye Dergisi*, 82: 392-403.
- Atlıoğlu, Y. (2009). Suriye Dış Politikasında Güç ve Güvenlik İlişkisi. *Bilge Strateji Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(1): 95-118.
- Bag, M. (2020, 01 28). *euronews*. 01 13, 2022 tarihinde İşgal altındaki Golan Tepeleri neden önemli? Nerede ve kimler yaşıyor?: <https://tr.euronews.com/2020/01/28/iskal-altindaki-golan-tepeleri-neden-onemli-nerede-ve-kimler-yasiyor> adresinden alındı
- Balcı, A. (2004). Filistin Sorunu Bağlamında İsrail'in Soğuk Savaş Dönemi Ortadoğu Politikası. *Sakarya Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.

- Balcı, A. (2010). İsrail Sorunu: Ortadoğu'nun Gordion Düğümü. İçinde, İnat, K., Duran, B. ve Ataman M., (Eds.) Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konular Cilt I (ss.99-163), Nobel Yayınları, Ankara.
- Balpınar, Z. (2012). İsrail Güvenlik Politikasında Süreklilik ve Değişim (1948-2008). Z. Balpınar içinde, *İsrail Güvenlik Politikasında Süreklilik ve Değişim (1948-2008)* (s. 197). Pınar Yayınları, İstanbul.
- Balpınar, Z. (2012). *İsrail Politikasında Süreklilik ve Değişim (1948-2008)*. Acılınkitap Yayınları, İstanbul.
- Balpınar, Z. (2013). İsrail'in Devlet Kurgusu Güvenli Bir Yahudi Yurdu mu? Yoksa Güvenlikçi Bir Yahudi Devleti mi? *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 13(26): 153-183.
- Balpınar, Z. (2019). *İsrail Perspektifinden İki Devletli Çözüm*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Basalel, Y. (2001). *Yahudi Tarihi*. Gözlem Gazetecilik Basın Yayın, İstanbul.
- Bayat, F. (2021, 12 27). *haberler.com*. 01 15, 2022 tarihinde Arap Birliği, İsrail'e Golan Tepelerinde kentsel ve demografik yapı değişikliği yapmaması çağrısında bulundu: <https://www.haberler.com/arap-birligi-israil-e-golan-tepelerinde-kentsel-ve-14627849-haberi/> adresinden alındı
- Baydak, M. (1987). Sosyolojik Açıdan Siyonizm ve Filistin Göçü. *Hacettepe Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- BBC. (2019, 03 25). *BBC News Türkçe*. 01 12, 2022 tarihinde [bbc.com: https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47696932](https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47696932) adresinden alındı
- Bediz, D. (1951). Süveyş Kanalı'nın Önemi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 9(3): 329-352.
- Boyer, A. (1995). *Siyonizmin Kökenleri*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bozbaş, G. (2019). Golan Kararı ve Bölgesel Yansımaları. *Ortadoğu Uluslararası Siyaset Dergisi*, 10 (87): 26-29.

- Brown, C. (2003). *İmparatorluk Mirası Balkanlar'da ve Orta Doğu'da Osmanlı Damgası*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bulut, M. (2018). Altı Gün ve Yom Kippur Savaşının Modern İsrail Kimliği Üzerine Etkisi. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20: 339-350.
- Bulut, S. (2020). İsrail'in Suriye Krizi Politikası: Bekle Gör Yaklaşımından Noktasal Saldırı Politikasına. *Ortadoğu Araştırmaları Merkezi Dergisi*, 260: 1-21.
- Bülbül, K. (2019). *Siyaset Bilimi Kavramlar, Kuramlar, İdeolojiler*. Adres Yayınları, Ankara.
- Cleveland, W. (2015). *Modern Ortadoğu Tarihi*. Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Cobban, H. (1997). Syria and the Peace: A Good Chance Missed. *CreateSpace Independent Publishing Platform, California*.
- Comay, J. (2005). *Who is Who in Jewish History*. Routledge, New York.
- Comay, M. (1985). *Der Zionismus: Entstehung, Fakten, Hintergründe*. Neuhausen-Stuttgart.
- Çevik, U. (2010). Ortadoğu Bağlamında Türkiye İsrail Güvenlik İlişkileri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslar Arası İlişkiler Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Çiçekçi, C. (2018). *Arap Baharı Sonrası İsrail Dış Politikası*. Kriter Yayıncılık, İstanbul.
- Çiçekçi, C. (2019). İsrail, Tiran Boğazı ve Ötesi: Jeopolitik Bir Okuma. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 2(5): 68-62.
- Çubukçu, M. (2019). Golan Tepeleri ve Ötesi. *Birikim Dergisi*. <https://birikimdergisi.com/haftalik/9423/golan-tepeleri-ve-otesi>. adresinden alınmıştır.
- Dayan, M. (1967). *Diary of Sinai Campaign*. Schocken Books, New York.

- Demircan, N. (2020). Yahudi Devletinin İnşası ve Arap-İsrail Çatışmasının Başlangıcı. *Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, 4(2): 215-226.
- Demirel, B. (1968). İsrail-Arap Savaşı. *Kara Kuvvetleri Dergisi*.
- Deveci, M. (2021, Ekim 11). *Anadolu Ajansı*. Ocak 13, 2022 tarihinde aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-golan-tepelerindeki-yahudi-yerlesimcilerin-sayisini-iki-katina-cikarmayi-planliyor-/2388987> adresinden alındı
- Doğanoğlu, K. (2020). Siyasal Yönleriyle İsrail Tarihi ve Türkiye İle Olan İlişkileri(1948-1967). *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Döner, A. (1997). “Tarihsel Süreç İçerisinde İsrail Devlet Modelinin Ortaya Çıkışı”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(1): 13-30.
- Engin, V. (2010). *Pazarlık*. Yeditepe Yayın Evi, İstanbul.
- Erandaç, B. (2019, Mart 25). *Doğu Akdeniz’de ABD- İsrail-Rum-Mısır Tezgâhları*. Eylül 4, 2021 tarihinde Stratejik Düşünce Enstitüsü: <https://www.sde.org.tr/bulent-erandac/genel/dogu-akdenizde-abd-israil-rum-misir-tezghlari-kose-yazisi-9842> adresinden alındı
- Erdoğan, L. T. (2007). Büyük Ortadoğu Projesi Çerçevesinde Petrolün Yeniden Dağılımı. *Analiz Dergisi*, 3: 82-84.
- Ergin, E. (2008). *Küresel Köyde Suç ve Adalet*. Adalet Yayınevi, Ankara.
- Esat, F. (2020, Aralık 9). *İsrail güçleri Golan Tepeleri’nde 10 Suriyeliyi yaraladı*. Eylül 5, 2021 tarihinde aa.com.tr: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-gucleri-golan-tepeleri-nde-10-suriyeliyi-yaraladi/2070961> adresinden alındı
- Filiz, A. (2019). Eski Ahit Tora’da Yer Alan İbrahim Anlaşmasına Göre “Vaat Edilmiş Topraklar ve İsrail Devlet İnşası. *İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Basılmamış Yüksek Lisans Programı, İstanbul*.
- Garaudy, R. (1983). *Siyonizm Dosyası*. Pınar Yayınları, İstanbul.

Garaudy, R. (2011). *İlahi Mesajlar Toprağı Filistin*. Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul.

Gazel, F. (2008). Orta Doğu İşgal ve Yeni Enerji Jeopolitiği. *Eskiye*, 9: 21-27.

Haber, T. (2019, Mart 22). *Golan Tepeleri Neden Önemli?* Eylül 3, 2021 tarihinde Trt Haber: <https://www.trthaber.com/haber/dunya/golan-tepeleri-neden-onemli-409398.html> adresinden alındı

Haberler.com. (2019, Mart 19). Eylül 4, 2021 Tarihinde Golan Tepelerinde Bulunan Petrol Suudi Arabistandaki Toplam Petrol Rezervinden Fazla: <https://www.haberler.com/golan-tepeleri-nde-bulunan-petrol-suudi-arabistan-11882217-haberi/> adresinden alındı

Haberler.com. (2021, 08 06). 01 15, 2022 tarihinde Küresel iklim değişikliği su kaynaklarını savaş hatlarına dönüştürüyor: <https://www.haberler.com/kuresel-iklim-degisikligi-su-kaynaklarini-savas-14313382-haberi/> adresinden alındı

Haim, R. B. (2008). *İsrail Hakkında Gerçekler*. İsrail Enformasyon, Tel Aviv.

Harms, G., & Ferry, T. M. (2008). *The Palestine Israel Conflict*. Pluto Press, Miami.

Harunoğulları, M. (2017). Orta Doğu Jeopolitiği ve Küresel Güçlerin Enerji Mücadelesi. *Uluslar Arası Sosyal Bilimler Dergisi Humanitas*, 121-137.

Hayli, S. (2001). Rüzgar Enerjisinin Önemi, Dünyada ve Türkiye deki Durumu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1): 1-31.

Hazar, B. (2019, Mart 23). *4 Trilyon Dolar*. Eylül 4, 2021 tarihinde Takvim Gazetesi: <https://www.takvim.com.tr/yazarlar/bekirhazar/2019/03/23/4-trilyon-dolar> adresinden alındı

Hemmerle, O. B. (2005). Golan Heights. *Encyclopedia of World Geography*, 384-385.

Herzl, T. (2018). *Yahudi Devleti*. Milenyum Yayınları, İstanbul.

Huri, R. (2019, Mart 30). *Çalınmış Golan: Su ve Petrol Dolu İki Deniz*. Eylül 4, 2021 tarihinde Şarkul Avsat: <https://turkish.aawsat.com/home/article/1657231/racih->

huri/%C3%A7al%C4%B1nm%C4%B1%C5%9F-golan-su-ve-petrol-dolu-
iki-deniz adresinden alındı

Işık, Ş. (2020). İsrail ve “Öteki”Si: Ortadoğu’da Kültür ve Topografik Politik. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.

Johnson, P. (2000). *Yahudi Tarihi*. Pozitif Yayınları, İstanbul.

Kahveci, N. (2012). *Tevrat’ta Siyasal Düşünce*. Sinemis Yayınları, Ankara.

Kara, R. (1986). *Siyonizm ve Filistin Trajedisi*. Yarı Yayınlar, İstanbul.

Kaygısız, H. (2014). Filistin’e Yapılan Yahudi Göçleri (1881-1917). *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.

Kerküklü, A. (2014). Kerkük’te Kanlı Petrol Savaşının Kirli Oyunları. *Türk Yurdu Dergisi*.

Khoury, F. (1985). *Arap İsrail İkilemi*. Syracuse University Press; 3. baskı, New York.

Kienle, E. (1997). *Contemporary Syria: Liberalization between Cold War and Cold Peace*. Tauris, London.

Kılıçoğlu, M. E. (2021). 1956 Süveyş Krizi ve Ortadoğu’ya Etkisi. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6(2): 726-757.

Kipnis, Y. (2013). *The Golan Heights: political history, settlement and geography since 1949*. Routledge, New York.

Kivan, M. (2019, Nisan 19). *İsrail Golanda Petrol Arıyor*. Eylül 4, 2021 tarihinde Şarkul Avsat: <https://turkish.aawsat.com/home/article/1676411/israil-golan%E2%80%99da-petrol-ar%C4%B1yor> adresinden alındı

Kızıloğlu, S. (2012). İsrail Devleti’nin Kuruluşuna Kadar Geçen Süreçte Yahudiler ve Siyonizm’in Gelişimi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1): 35-64.

Kocabaş, S. (1994). *Türkiye ve Siyonizm*. Vatan Yayınları, İstanbul.

- Koç, H., & Yeminci, G. (2019). Golan Tepeleri: Gelişim Süreci, Hukuki Statüsü ve Soruna Yönelik Uluslararası Tepkiler. *Ekonomi, İşletme ve Yönetim Dergisi*, 3(1): 65-81.
- Koçabaş, S. (1987). *Türkiye ve Siyonizm : Vaat Edilmiş Toprak, Filistin İçin Mücadele*. Vatan Yayınları, İstanbul.
- Kökçam, S. (2019). Suriye iç savaşında İsrail'in politikası. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1): 19-28.
- Köylü, M. (2019). İsrail'in Kudüs ve Filistin'e Yerleşim Faaliyetleri ve Filistin Halkının Geleceği. *İsrailiyat: İsrail ve Yahudi Çalışmaları Dergisi*, 1(5): 72-97.
- Kurt, M. (2021). Yahudi Nüfus Problemi ve İsrail Devleti'nin Yahudi Karakteri. *Mukaddime*, 12(1): 194-219.
- Kurt, V. (2018). *Ortadoğuda Ulusal Güvenlik Stratejileri*. Turkuvaaz Haberleşme ve Yayıncılık, İstanbul.
- Kutluay, Y. (2004). *Siyonizm ve Türkiye*. Çatı Kitapları, İstanbul.
- Kutsal, E. (2009). İsrail-Filistin İhtilafı Özelinde Politik Bir Araç Olarak Su. *Bilge strateji jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(1): 124-134.
- Mark, C. (2002). The Golan Heights. *Israel: Current Issues and Historical Background*, 21-36.
- Mehmetçik, H. (2015). 21. Yüzyıl İçin Caydırıcılık: Teori ve Pratikte Neler Değişti? *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11(22): 31-60.
- Meital, Y. (2000). "The Khartoum Conference and Egyptian Policy after the 1967 War: A Reexamination". *Middle East Journal*, 54(1): 64-82.
- Mikhail, L. (2016, Ocak 11). *İşgal edilmiş Golan Tepeleri: İsrail Suriye'nin doğal kaynaklarını nasıl sömürüyor?* Eylül 5, 2021 tarihinde Medyasafak.net: <https://www.medyasafak.net/haber/1910/iscal-edilmis-golan-tepeleri-israil->

suriyenin-dogal-kaynaklarini-nasil-s%C3%B6muruyor-1910 adresinden alındı

- Muminov, N. (2013). Vladimir Jabotinsky'nin Büyük İsrail Düşüncesi ve İsrail Dış Politikası. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.*
- Ochsenwald, W., & Fisher, S. N. (1990). *The Middle East*. McGraw-Hill Education, New York.
- Orallı, L. E. (2005). *Dinsel Temalar Işığında Siyasal Yahudilik ve Arz-ı Mevud*. Platin Yayınları, Ankara.
- Öke, M. K. (1982). *Osmanlı İmparatorluğu, Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1914)*. Üçdal Neşriyat, İstanbul.
- Öke, M. K. (2002). *Siyonizm'den Uygarlık Çatışmasına Filistin Sorunu*. Ufuk Kitapları, İstanbul.
- Öke, M. K. (2011). *Siyonizm ve Filistin Sorunu*. Kırmızı Kedi Yayın Evi, İstanbul.
- Özgül, E. (2018). 1917 Balfour Delarasyonu ve Filistin'e Yahudi Göçü . *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.*
- Özkan, M. (2009). Mısır Dış Politikasında Filistin ve Bölgesel Yansımaları. *Akademik Orta Doğu Dergisi*, 4(1): 80-101.
- Özkan, S. (2018). İsrail' in Bölgesel Varlığının Politik ve Stratejik Önemi: Bölgesel ve Küresel Aktörlerin Çıkarları ve Politikaları Üzerinden Bir İnceleme. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Toplam Kalite Yönetimi Anabilim Dalı.*
- Özsavaş Atay, S. (2016). Klasik Jeopolitik Yaklaşımlar ve Eleştirel Jeopolitik Söylem. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2): 144-155.
- Öztürk, Ş. (2007). Küreselden Yerele Tarım Politikaları. *Sosyoloji Dergisi*, 1(18): 105-125.
- Pappe, i. (2007). *Modern Filistin Tarihi*. Poenix Yayın Evi, Ankara.

- Pappe, İ. (2018). *İsrail Hakkında On Mit*. Nika Yayın Evi, Ankara.
- Parlar, S. (2003). Siyonist Sömürgeciliğin Ekonomik Dayanakları. *Kudüs Dergisi*, 1(2): 26-32.
- Patai, R. (1997). *The Jewish Mind*. Charles Scribner's Sons, New York.
- Perlmutter, A. (1969). *Military and Politics in Israel*. Frank Cass, London.
- Rabil, R. (2003). *Embattled Neighbors: Syria, Israel and Lebanon*. Lynne Rienner Publishers, London.
- Rabinovich, I. (2004). *Waging peace: Israel and the Arabs, 1948-2003*. Princeton University Press, New Jersey.
- Ramazanoğlu, Y. (2003). Golan Tepelerinde Kunaytre. *Kudüs Dergisi*, 3(1): 65-81.
- Ratzel, F. (1897). Studies in Political Areas: The Political Territory in Relation to Earth and Continent. *The American Journal of Sociology*.
- Russo, M. (2016, Haziran 22). *Şalom Gazatesi*. Aralık 19, 2021 tarihinde Şalom Gazatesi web sitesi: https://www.salom.com.tr/arsiv/haber-99644-bir_utanc_belgesi__1939_beyaz_kitabi.html adresinden alındı
- Sand, Ş. (2011). *Yahudi Halkı Nasıl İ çat Edildi?* Doğan Kitap, İstanbul.
- Sarı, İ. (2016). *Büyük Ortadoğu Projesi*. Net Medya Yayıncılık, İstanbul.
- Schoenman, R. (1992). *Siyonizmin Gizli Tarihi*. Kardelen Yayınları, İstanbul.
- Sert, S. (2012). *Hitlerin Müslüman Askerleri*. Bilge Karınca Yayınları, İstanbul.
- Sevim, C. (2012). Küresel Enerji Jeopolitiği ve Enerji Güvenliği. *Journal of Yaşar University*, 7(26): 4378-4391.
- Seyfeli, C., & Akdemir, H. (2020). Hasidik Yahudilikte Vaat Edilmiş Topraklar Fikri: İsrail Karşıtlığı. *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 240-262.
- Singh, R. (2011). Battle for Golan Heights. *Scholar Warrior*, 1(1): 136-143.

- Sonuç, Y. S. (2017). Başlangıcından Günümüze Dini Siyonizm. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (Dinler Tarihi) Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, 80-88.
- Sultanzada, S. (2021). 1948 Arap-İsrail Savaşı: Tarafların Askeri Gücü Üzerine Bir Araştırma. *Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Sputnik Türkiye*. (2021, 08 10). 01 13, 2022 tarihinde [tr.sputniknews.com: https://tr.sputniknews.com/20210209/israilden-blinkena-golan-tepeleri-yaniti-sonsuz-kadar-israilin-parcasi-olarak-kalacak-1043772274.html](https://tr.sputniknews.com/20210209/israilden-blinkena-golan-tepeleri-yaniti-sonsuz-kadar-israilin-parcasi-olarak-kalacak-1043772274.html) adresinden alındı
- Süer, B. (2004). *Suriye İsrail İlişkileri*. Platin Yayınları, İstanbul.
- Süer, B. (2012). Suriye-İsrail Barış Görüşmeleri: Olgunlaşma Teorisi Perspektifinden Bir Analiz. *Orta Doğu Etütleri*, 217-254.
- Şahin, G. (2019). Yaşanan Son Gelişmeler Doğrultusunda Suriye'nin Tarımsal Yapısı. *Asya Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 283-316.
- Şenocak, İ. E. (2021). *Bir İdeoloji Olarak Siyonizm*. Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çorum.
- Tanrısevdi, A. (1999). İsrail'in Turizm Hareketlerine Genel Bir Bakış. *Anatolia:Turizm Araştırma/arı Dergisi*, 10(2): 54-56.
- Taşhan, S. (1973). Petrol İhtiyaçlar, Buhranlar ve Politikalar. *Dış Politika-Foreign Policy*, s. 14.
- Taşkın, H. (2007). *İsrail, Hamas, Hizbullah Kışkırtıcılığında Türkiye*. Neden Kitap, İstanbul.
- Taylor, A. R. (2000). *İsrail'in Doğuşu:1897-1947 Siyonist Diplomasinin Analizi*. Pınar Yayınları, İstanbul.

- Teker, F. (2019). Dış Politikada Din Faktörü: İsrail Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, 5.
- Tekin, P. B. (2018). 1956 Süveyş Krizi'nin Türk Basınına Yansıması. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Politik Ekonomi Ana Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Tekinel, O. (2004). *Tarımın Mevcut Durumu ve Önemi*. Eylül 5, 2021 tarihinde cinetarım: <http://www.cinetarim.com.tr/dergi/arsiv48/aiastirma02.htm> adresinden alındı.
- Tevrat (2016). Dorlion Yayınevi, Ankara.
- Tokgöz, H. (2017). İsrail Devleti'nin Kuruluşunda Theodor Herzl ve Siyonizm. *Anasay Dergisi*, 1(1): 183-195.
- Turan, E., & Bayrakdar, E. (2020). Türkiye'nin Su Yönetim Politikaları: Ulusal Güvenlik Açısından Değerlendirme. *Uluslar Arası Politik Araştırmalar Dergisi*, 6(2): 1-19.
- Turgut, C. A. (2015). Ortadoğu ve Filistin (1920-1949). *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Türel, Y. (2015). *Uluslararası Politikada Ortadoğu*. Barış Platin Yayı Evi, Ankara.
- Velidedeoğlu, M. (2019, 03 29). *Cumhuriyet*. 12 10, 2021 tarihinde cumhuriyet.com.tr: <https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/meric-velidedeoglu/golan-tepeleri-1318655> adresinden alındı
- Yavuz, S. (2007, 07 01). *Su Kıtlığından Su Zenginliğine Giden Yolda İsrail...* 01 17, 2022 tarihinde suvecevre.com: https://www.suvecevre.com/yayin/534/su-kitligindan-su-zenginligine-giden-yolda-israil-_15835.html#.YeUWGv5BzIU adresinden alındı
- Yıldırım, S. (2020). İsrail ve Suriye'nin Golan Tepeleri Üzerine Geliştirdikleri Söylemin Eleştirel Jeopolitik Analizi. *Tobb Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*.

Yüksel, E. (1999). Din Fenomeni. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1: 79-110.

Zorlutuna, M. (2003). İsrail'in Toplumsal Yapısı. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Malatya.

Zreik, R. (2011). A one-state solution? From a 'struggle unto death' to 'master-slave' dialectics. *Social Identities*, 17(6): 793-810.

